PS
1772
.M3G8

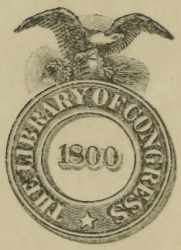

Class PS1772
Book M3G8
Copyright No.

COPYRIGHT DEPOSIT.

THE MAN WITHOUT A COUNTRY

By Dr. EDWARD EVERETT HALE

Translated into Greek

BY

NICHOLAS A. FLETORIDES

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΤΗ ΑΔΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ)

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΥ Α. ΦΛΕΤΟΡΙΔΟΥ, ϕ. ν.

ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΧΑΡΙΛΑΟΥ Μ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ.

THE MAN WITHOUT A COUNTRY

BY DR. EDWARD E. HALE

TRANSLATED INTO GREEK

BY N. A. FLETORIDES

STUDENT AT THE NATIONAL UNIVERSITY OF GREECE

532
1089

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

"Strike—for your altars and your fires;
Strike—for the green graves of your sires;
God, and your native land!"

FITZ-GREENE HALLECK : MARCO BOZZARIS.

"Patriotism must be founded on great
principles and supported by great virtue."

BOLINGBROKE.

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΥ Α. ΦΛΕΤΟΡΙΔΟΥ

Πρώην σπουδαστοῦ τοῦ Διδασκαλείου (Normal School Set).
Φοιτητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου.

NEW YORK

H. STAMIS, PRINTER & PUBLISHER, 42 OLIVER ST.

PS1772
.M3G8

LIBRARY of CONGRESS
Two Copies Received
MAR 4 1908
Copyright Entry
Feb 28 1908
CLASS A XXc. No.
200291
COPY B.

COPYRIGHT, 1908,

BY NICHOLAS A. FLETORIDES.

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν μου.

TA PHTA TOY

EDWARD EVERETT HALE

Look up and not down.

Look forward and not back.

Look out and not in.

Lend a hand.

"The art and tongue of Greece
—the whole world's best."

W. BALLANTINE.

It is hoped that all Americans, who are interested in Greek Literature, or contemplate a visit to Greece and its monuments, or to witness the Olympic Games at Athens, will read this translation of Dr. E. E. Hale's patriotic masterpiece.

I DEDICATE THIS BOOK

TO THE HOLY MEMORY OF

OTHO

FIRST KING OF GREECE

AND

TO THE BRAVE MEN

WHO PROTECTING OUR ALTARS

FROM THE ATROCITIES OF INVANDING BULGARIANS

SHED THEIR BLOOD IN MACEDONIA

THE NATIVE LAND OF ALEXANDER THE GREAT & ARISTOTLE

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΣΚΙΑΝ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΘΩΝΟΣ

ΚΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΙΠΤΟΝΤΑΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΔΕΙΝΟΠΑΘΟΥΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΕΙΝΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥΤΟ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

Ο Ποιήσας.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΘΩΝΑ

Ἂν πάντες ἐσιώπησαν οἱ ἄνανδροί του φίλοι,
Οὓς ἀπὸ σκότος ἔφερες βαθὺ εἰς τὴν ἡμέραν,
Ἐὰν δὲν ἤνοιξε κανεὶς καὶ διὰ σὲ τὰ χείλη,
Κ' εἰς λήθην σ' ἐγκατέλειψαν θανάτου βαρυτέραν
Ἐγώ, ὁ πρὶν πολέμιος, ἓν δάκρυον θὰ χύσω,
Δὲν λησμονῶ, καθὼς αὐτοί, πῶς βασιλεύς μου ἦσο!
Οἱ δυστυχεῖς . . . ἐξέπνευσεν ὁ ἄλλοτε θεός των,
Ὁ βασιλεύς, ὁ φίλος των, ἐξόριστος καὶ μόνος,
Καὶ δὲν ὑγράνθη—Ὕψιστε Θεὲ—ὁ ὀφθαλμός των,
Κ' εἰς δὲν ἠκούσθη δι' αὐτὸν εὐγνωμοσύνης στόνος!
«Ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν, ὁ βασιλεὺς πλὴν ζήτω!»
Ἰδοὺ ὁ ἐπιτάφιος τῶν φίλων του τίς ἦτο . . . . .

Συγγνώμην, φίλοι μου νεκροὶ τῆς Κύνθου, τῆς Ναυπλίας
Ἐὰν ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ πικρὰν ὠδὴν τονίσω,
Εἰξεύρω ποίας ἔχετε ἀγγελικὰς καρδίας . . . . .
Σεῖς ἄκλαυστον δὲν θέλετε τὸν Ὄθωνα ν' ἀφήσω!
Ἄ, ὄχι, ὄχι· δι' αὐτὸν τὰς χεῖράς σας κινεῖτε,
Καί, τὰς πληγάς σας κρύπτοντες, νὰ ψάλω μὲ καλεῖτε.
Ἂν κατ' ἐκείνου ἄλλοτε παράφορος ἀφέθην,
Φερόμενος ὑπὸ πνοῆς ὁρμητικῶν λαιλάπων·
Ἂν τὸν ἐτόξευσα κ' ἐγὼ εἰς τῶν παθῶν τὴν μέθην,
Τὸν ἡγεμόνα πολεμῶν, τὸν Ὄθωνα ἠγάπων!
Καὶ ὅταν, ὅταν ἔδωκε τῆς εἰμαρμένης δίκην
Ἐστέφθην μὲ κυπάρισσον εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην.

Πολλάκις ὁ ἀπόπτυχος λιμώττων τοῦ ἀγῶνος
Ἐπέτα εἰς τ' ἀνάκτορα, τοὺς ὑπουργοὺς ἀφίνων
Κ' ἐκ τοῦ καλοῦ ἠμείβετο ἐκείνου ἡγεμόνος.
Εἰς τὴν Αὐλὴν του ἔβλεπες τοὺς πρώτους τῶν Ἑλλήνων
Τὸν Γρίβαν καὶ τὸν Νοταρᾶν, Μιαούλην καὶ Γενναῖον
Καὶ ὄχι, ὄχι συρφετὸν ἀγνώριστον, τυχαῖον ! . . . . .
Ἐκεῖνος τὴν Ἑλλάδα μας ἐπρόφθασεν ὡραίαν
— Μόλις ἐξῆλθε τοῦ λαμπροῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος—
Φοροῦσαν τῶν Θερμοπυλῶν τὴν περικεφαλαίαν
Καὶ λόγχην εἰς τὰς χεῖράς της κρατοῦσαν Ἀμαζόνος
Τὴν εἶδεν ὅλην λάμπουσαν καὶ χειροκροτουμένην
Καὶ μὲ ἀγκάλην εἰς αὐτὴν ἐρρίφθη ἀνοιγμένην . . . . .
Τί ἆρα, τί ἐσκέπτετο ἐξόριστος ! ὁποίας
Κολάσεις θὰ ὑπέφερε σιγῶν ; . . . Θὰ ἐνθυμεῖτο
Τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἔφηβος ἱππεὺς πρὸ τῆς Ναυπλίας,
Ἀπὸ ἓν ἔθνος εὐγενὲς, θερμῶς ἐπευφημειτο·
Τὴν τότε μέθην, τὰς λαμπρὰς ἐλπίδας καὶ ἀκόμα
Πῶς ἐπανεῖδεν ὕστερον τὸ πάτριόν του δῶμα ! . . . . .
Ναί· ἦτον Ἕλλην Βασιλεὺς κ' ἱππότου εἶχεν αἷμα
Τὸν ἐνθυμεῖσθε, Ἕλληνες, τὸν ἐνθυμεῖσθε ἔτι,
Μὲ τοῦ ἀγῶνος τὴν στολὴν καὶ μὲ τὸ σῶρον βλέμμα.
Οἴμοι ! τί κάμνουν οἱ καιροὶ, τί φέρουσι τὰ ἔτη ! . . . . .
Τὸν ἐνθυμεῖσθε μὲ λευκὴν χωροῦντα φουστανέλλαν
Ὁμοῦ μὲ τὸν Νικηταρᾶν, ὁμοῦ μὲ τὸν Τζαβέλαν.
Μοὶ εἶπον ὅτι μὲ αὐτὴν ἐτέθ' ὑπὸ τὸ μνῆμα,
Τὴν ἤθελε καὶ σάβανον τὴν παλαιάν του φίλην . . . . .
Ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλὰς τὸ ὕστατόν του ῥῆμα,
Καὶ ὅτ' ὑψώθη εἰς τ' οὐρανοῦ τὴν χρυσωμένην Πύλην
Τὸ ὄνομά της εὐλογῶν καὶ στρέφων πρὸς ἐκείνην
Μὲ θολωμένον ὀφθαλμὸν, μ' ἀνέκφραστον ὀδύνην !

Κοιμοῦ, ψυχὴ περίλυπος ! κ' εἰς τὸ ψυχρόν σου δῶμα
Συγχώρει, ὡς σὲ συγχωρεῖ τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.
Ὦ, εἶνε πλέον ἐλαφρὸν τοῦ στέμματος τὸ χῶμα,
Καὶ ὑπ' αὐτὸ τὴν κεφαλὴν τὴν κουρασμένην κλίνων.
Κοιμοῦ, Μονάρχα δυστυχῆ, Μονάρχα μου κοιμήσου,
Εἶχε καιρὸν νὰ κοιμηθῇ ἡ ἄγρυπνος ψυχή σου !

Ὦ ! ἄνθη, ἄνθη εὔοσμα τοῦ Ὑμηττοῦ του, δότε,
Τοῦ ὄρους του τοῦ προσφιλοῦς, τὴν μνήμην του νὰ ράνω,
Ὀλίγον χῶμα δότε μοι τῆς γῆς μας, πατριῶται,
Νὰ ρίψω εἰς τὸ σκυθρωπὸν μνημεῖόν του ἐπάνω !
Τὸ χῶμα τῆς πατρίδος του ὡς ξένον τὸν βαρύνει,
Καὶ χῶμα θέλει Ἀττικὸν ἡ ζοφερά του κλίνη.

Ναί. φέρετε τὸ λείψανον τὸ παραπονεμένον
Εἰς τὴν ὡραίαν Ἀττικὴν, ὅτ' ἦν ἐπόνει τόσον.
Μνημεῖον σκάψετ' εὐσεβὲς εἰς χῶρον ἀνθισμένον
Τοῦ κυανοῦ μας οὐρανοῦ νὰ δέχηται τὴν ὀρόσον !
Τρεῖς πήχεις δότε κ' εἰς αὐτὸν εἰς τὰ βασίλειά του,
Νὰ μὴ πλανᾶτ' ἐξόριστος ἀκόμη κ' ἡ σκιά του . . . . .

Ὑψώσατέ του ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μαυσωλεῖον
Ἐν μέσῳ τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Γρίβα, τοῦ Γκριζιώτη,
Πλησίον τοῦ Πετρόμπεη, τοῦ Βότσαρη πλησίον.
Ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν νεκρὸν στρατόν του νὰ ὑπνώττῃ.
Καὶ θέσατέ τον μεταξὺ τῶν πρώτων τοῦ ἀγῶνος.
Αὐτὸς ἂς μὴ τοῦ ἁρπαγῇ τοὐλάχιστον ὁ θρόνος ! . . . . .

1868 ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΠΑΤΡΙΣ - ΣΗΜΑΙΑ

" It develops a lively sense of what it is
to have a flag to fight for, a land to love ".

Δι' ἔργον ὡς τὸ ἀνὰ χεῖρας ἀπαραίτητον ἀποβαίνει νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα τινὰ περὶ Ἑλληνικῆς Πατρίδος καὶ Σημαίας. Εἶνε δὲ πάντοτε ὡραῖον νὰ διδάσκῃ τις νέους καὶ νέας καὶ γέροντας καὶ γραίας καὶ καθ' ὅλου ἕνα λαὸν τί σημαίνει Πατρίς. It is a being κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ «Ἀπάτριδος.» Τὴν πατρίδα δὲν ἀποτελοῦσι μόνον ἡ ὡραία φύσις, ἡ ὁποία περιβάλλει τὴν Ἑλληνικὴν γῆν καὶ τὸ γαλανὸν κῦμα, τὸ ὁποῖον τὴν λούει· δὲν εἶνε μόνον ὁ καπνὸς τοῦ χωρίου μας, τὸν ὁποῖον μὲ τόσον πόνον ἐπόθει νὰ ἴδῃ ἡ νοσταλγία τοῦ Ὀδυσσέως. Πατρὶς εἶνέ τι γενικώτερον. Εἶνέ τι..... Οὐδεὶς δύναται νὰ καθορίσῃ διὰ λέξεων τί εἶνε Πατρίς. Ἰδέαν ὅμως αὐτῆς αἰσθανόμεθα, ὅταν δούλη ἐπαρχία προσαρτηθῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν γωνίαν. Ὅταν προασπιζώμεθα εἰς τὰ Μακεδονικὰ βουνὰ τοὺς ἁπλοῦς ἀδελφούς μας, τοὺς ὁποίους φονεύει ὁ δολοφόνος μόλυβδος αἱμοχαροῦς ἐχθροῦ. Ὅταν ἰδρύωμεν πόλεις διὰ τοὺς ἀποκλήρους Ἀγχιαλίτας καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμαίμονας, τὰ θύματα ταῦτα τῆς βουλγαρικῆς βίας. Ὅταν, ἐγκαταλείποντες τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ τὰ ἱερὰ ἡμῶν, ὡς ὁ Αἰνείας, φέροντες, ἐπανερχώμεθα εἰς τὴν πατρώαν γῆν. Ὅταν, ἐπιμελέστερον διοικούμε-

νοι καὶ πατρικώτερον κυβερνώμενοι, δεικνύωμεν προόδους ἐθνικοῦ μεγαλείου. Ὅταν διατηρῶμεν εἰς τὴν ξένην ἰδίως τὴν Ἑλληνικὴν Θρησκείαν καὶ Γλῶσσαν. Ὅταν ἕκαστος ἡμῶν ἀποβλέπῃ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς χώρας ἐκείνης, ἥτις ἐγέννησέ ποτε Θεούς, καὶ μιμῆται τὰ πρόσφατα παραδείγματα τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπέδειξεν ἡ μεγάλη φιλοπατρία τῶν τέκνων τῆς Ἰαπωνικῆς φυλῆς. Ὅταν οἱ εἰς τὴν ξένην Ἕλληνες ἀναλογίζωνται, ὅτι ἐστέρησαν τὴν Ἑλλάδα τῶν βραχιόνων των, καὶ ὅτι συνεπῶς ἐπιβαρύνουσιν αὐτοὺς μεγαλείτερα καθήκοντα.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα διὰ τὴν θείαν ἔννοιαν τῆς λέξεως Πατρίς, τὴν ὁποίαν πᾶσα ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἐξύμνησε διὰ τῶν ὑψηλοτέρων μολπῶν καὶ χάριν τῆς ὁποίας εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐσχάτου ἀκόμη πολίτου νεκροῦται τὸ φυσικώτατον πάντων τῶν αἰσθημάτων, τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωήν.

Τί εἶνε Πατρὶς μᾶς τὸ προδίδει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ Ἑλληνικὴ χώρα, ἡ ἱερὰ καὶ αἱματοβαφὴς ἐκείνη γῆ, ἥτις ἀνὰ ἑκάστην σπιθαμὴν κλείει μίαν ἀνάμνησιν δόξης ἢ μίαν ἀνάμνησιν πόνου καὶ συμφορᾶς· μᾶς τὸ διδάσκουν οἱ βράχοι τοῦ Σουλίου καὶ τὰ σκορπισμένα τῶν ἡγιασμένων πατέρων μας κόκκαλα, οἵτινες ἐπρωτοστάτησαν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐπάλξεων καὶ ἔδωσαν ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν· μᾶς τὸ διδάσκει ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, τὰ ὁποῖα ἀντιλαλοῦν ἔτι τὰς νικηφόρους ἰαχὰς τοῦ παρελθόντος. Τί εἶνε Πατρὶς μᾶς τὸ ἐξηγοῦν οἱ παλμοὶ καὶ τὰ δάκρυα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας, οἵτινες μὲ κάποια κρυφὴ ἐλπίδα στρέφουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Ναὸν τῆς Παρθένου. Πατρὶς εἶνε ὅλη ἡ ἱστορία τῆς δόξης καὶ τῶν συμφορῶν μας· εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὸ προφανὲς τοῦτο μνη-

μεῖον τῆς δόξης μας τὸ ὁποῖον ἐξεπολίτισε καὶ θὰ ἐκπολιτίζῃ διαφόρους λαούς. Πατρὶς εἶνε ὁ κοινὸς σύνδεσμος ὅλων τῶν τέκνων της καὶ, ὡς ὁ ἥρως τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας λέγει, ὁ δεσμὸς ὅστις συνδέει σὲ καὶ ἐμὲ, εἶνε δεσμὸς πραγματικὸς καὶ ἐπιβάλλει ὡρισμένα καθήκοντα, ὡς ὁ κῖκος, ὅστις συνδέει τὸ τέκνον πρὸς τὴν μητέρα, πρὸς τὴν ὁποίαν αὐτὸ ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν του, καὶ ἥτις πάντοτε φροντίζει ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πατρὶς εἶνε τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῶν γενεῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἀκολουθήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ζωὴν, εἶνε ἐκεῖνο δι' ὃ ὡρκίζετο ὁ Ἕλλην τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν:

Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἄν στοιχήσω. Ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων, καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ἢ ὅσην ἄν παραδέξωμαι . . .

. . . . . .

Τὶ εἶνε Πατρὶς δύναται ἀπόνως ὁ ἐλεύθερος πολίτης νὰ ἴδῃ, ὅταν στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους λαούς, οἵτινες ἔπαυσαν νὰ ἔχωσι πατρίδα, καὶ ὅταν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν, παλινοστῶν, διακρίνῃ εἰς τὸν ὁρίζοντα τὰς ὑποκυάνους κορυφὰς τῶν ὀρέων τῆς Ἑλλάδος. Πατρὶς τέλος εἶνε ὅ,τι σκέπεται ὑπὸ τὴν κυανόλευκον σημαίαν μας, τὴν ὁποίαν ὡς κῦμα ἀφρισμένο ὠνειρεύθησαν τεσσάρων αἰώνων δοῦλοι.

«Καὶ δι' αὐτὴν τὴν πατρίδα μὴ ὀνειρεύεσαι, νέε, ἄλλο ὄνειρο παρὰ νὰ ὑπηρετήσῃς αὐτὴν ὡς αὐτὴ σὲ διατάσσει· ἄφες αὐτὴν νὰ εἶνε πλησιέστερον, πλησιέστερον εἰς τὰς σκέψεις σου, ὅσον καὶ ἂν ἀπομακρυνθῇς εἰς τὰ ξένα, καὶ ὅρμα ὀπίσω πάλιν εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, ὅταν εἶσαι ἐλεύθερος», λέγει ὁ ἀτυχὴς ἥρως τῆς ἀνὰ χεῖρα ἱστορίας. Ἀλλ' ἐπικαίρως διὰ τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ἕλληνας, τοὺς προλιπόντας

τὰς πόλεις των καὶ ἀφήσαντάς ἔρημα τὰ χωρία των, τὰ εὔφορα χωράφιά των καὶ τὲς κρυσταλλένιες βρυσοῦλές των, δύνανται νὰ παρατεθῶσιν οἱ ἑξῆς ἀθάνατοι στίχοι τοῦ Τυρταίου:

Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχεσι πεσόντα
Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ πατρίδι μαρνάμενον.
Τὴν δ' αὐτοῦ προλιπόντα πόλιν καὶ πίονας ἀγροὺς
πτωχεύειν πάντων ἔστ' ἀνιηρότατον,
πλαζόμενον σὺν μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ γέροντι,
παισί τε σὺν μικροῖς, κουριδίῃ τ' ἀλόχῳ.
Ἐχθρὸς μὲν γὰρ τοῖσι μετέσσεται, οἷς κεν ἵκηται,
χρησμοσύνῃ τ' εἴκων καὶ στυγερῇ πενίῃ,
αἰσχύνει τε γένος, κατὰ δ' ἀγλαὸν εἶδος ἐλέγχει,
πᾶσα δ' ἀτιμίη καὶ κακότης ἕπεται.
Εἴθ' οὕτως ἀνδρός τοι ἀλωμένου οὐδεμί' ὤρη
γίγνεται, οὐδ' αἰδὼς εἰσοπίσω τελέθει.
Θυμῷ γῆς περὶ τῆσδε μαχώμεθα, καὶ περὶ παίδων
θνήσκωμεν, ψυχέων μηκέτι φειδόμενοι.

Οἱ ὁποῖοι ἐν μεταφράσει ἔχουσιν οὕτω:

«Εἶναι ἄριστον νὰ ἀποθάνῃ τις πίπτων μεταξὺ τῶν προμάχων ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, λυπηρότατον δὲ ἐπίσης νὰ ἐγκαλείπῃ τοὺς εὐφόρους ἀγρούς του καὶ νὰ περιπλανᾶται μετὰ τῆς προσφιλοῦς μητρός, τοῦ γέροντος πατρός, τῶν μικρῶν τέκνων του καὶ τῆς ἀγαπητῆς συζύγου του. Θὰ ἐφορμήσῃ ἀκολούθως ὁ ἐχθρὸς καὶ ὅσων προφθάσῃ διὰ τῆς ἐπιβεβλημένης πενίας θὰ καταισχύνῃ τὸ γένος, θὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῆς καλλονῆς καὶ θὰ συνεπιφέρῃ πᾶσαν κακότητα καὶ ἀτιμίαν. Ἐὰν ὁ οὕτω πλανώμενος ἀνὴρ οὐδεμίαν καταβάλῃ ῥοπὴν, οὐδὲ ἡ αἰδὼς θὰ παραμείνῃ παρ' αὐτῷ εἰς τὸ μέλλον. Περὶ τῆς πατρώου γῆς ὀφείλομεν καρτερικῶς ὡς λέοντες νὰ μαχώμεθα καὶ περὶ τῶν παίδων νὰ ἀποθνήσκωμεν, ἀψηφοῦντες τὴν ζωήν».

Φυλλα Δαφνης

"The chief glory of every people arises
from its authors"
Dr. Johnson.

Ὁ Edward Everett Hale, ἱερεὺς ἐν τῇ Γερουσίᾳ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, εἶνε γνωστὴ δαφνοστεφὴς προσωπικότης ἐκ τοῦ μικροῦ ἀνὰ χεῖρας ἀριστουργήματός του, τὸ ὁποῖον ὡς σημαίνουσα φιλολογικὴ παραγωγή, μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ὁ Hale ἔγραψε πλεῖστα ὅσα ἔργα φιλοσοφικά, κοινωνικὰ καὶ θρησκευτικά, ἀλλ' ἰδίως διεκρίθη εἰς τὸ διήγημα καὶ τὰς ἀμιμήτους μικράς του ἱστορίας. Ἐξ ὅλων ὅμως τούτων ὁ «Ἄπατρις» εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλοσόφου καὶ ἠθικολόγου, τὸ ὁποῖον ἐλατρεύθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλοσαξωνικῶν λαῶν καὶ τῆς γενναιοψύχου φυλῆς τῶν Ἰαπώνων, ἥτις θαυμάζεται ὡς πρωτοστατοῦσα ἐν τῇ παγκοσμίῳ προόδῳ. Ἐκ τῆς εὐρείας διανοίας τοῦ Hale, τοῦ ἀναπεφάντος κατὰ τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τῶν ἐπιφανῶν συγγενῶν του, ἐξ ὧν εἷς, θνήσκων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀνεφώνησε: «Λυποῦμαι διότι δὲν δύναμαι δὶς διὰ τὴν χώραν μου

νὰ ἀποθάνω, προώριστο ἡ ἀνθρωπότης νὰ παραλάβῃ τὸ πατριωτικώτατον τῶν ἔργων ἐξ ὅσων παρήγαγεν ἡ νεωτέρα φιλολογία. Τὰ διηγήματα τοῦ Ἰταλοῦ De Amicis, τὰ πραγματευόμενα τὴν ἰδέαν τῆς φιλοπατρίας, καὶ τὰ παραπλήσια τοιαῦτα Γάλλων καὶ Ρώσσων συγγραφέων θεωροῦνται δικαίως ὠχρά, ἄνευ ζωῆς δημιουργήματα πρὸ τοῦ εὐαγγελίου τούτου τῆς φιλοπατρίας τοῦ πολλοῦ Ἀμερικανοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἂν δὲν ἀναθάλλει ἀκτίς τις ὕψους καὶ κάλλους ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, πάντως ὅμως ἐναύγειά τις.

Καὶ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ «Ἀπάτριδος», τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον διετήρησα διὰ τῆς μεταφράσεως, εὐγλωττότερον ἀποδεικνύουσι τὰ κατωτέρω τεκμήρια, τὰ ὁποῖα ἄνευ πολλῶν σχολίων παραθέτω.

I. Οὐδέποτε βιβλίον ἐξετυπώθη τόσον καταπληκτικῶς, ὅσον ὁ «Ἄπατρις». 500,000 ἀντιτύπων ἐντὸς ἔτους !! «Within a year after the publication of «The Man without a Country» in the «Atlantic», more than half a million copies of the story had been printed in America and in England".

Preface to the edition 1905. P. XIV.

II. Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ «Ἀπάτριδος» ἐν Περοῦ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν πατριωτῶν τῆς χώρας ἐκείνης διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν κατὰ τῆς Χιλῆς. (Preface to the edition of 1907).

III. Ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου πρὸς χρῆσιν τῶν τυφλῶν. («The man without a Country» with raised type for the use of blinds). Τοιαύτην ἔκδοσιν μετὰ τῆς ἑλ-

λληνικῆς μεταφράσεως ἀπέστειλα πρὸς τὸ ἐν Ἑλλάδι Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

IV. Αἱ ἐπωνυμίαι ἐπίσης αὐτοῦ «Little American classic» ἢ «Little masterpiece» καὶ ἡ εὐρεῖά του χρῆσις εἰς ἐθνικὰς ἑορτὰς (patriotic anniversaries).

Ἰδοὺ τὶ ἐπάγεται ἐπιφανὴς περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Hale κριτικός:

«The Man without a Country» was written in 1863 to show what would become of a man, who whished he had no country, it was a trumpet call to the people of the north in the darkest hours of the civil war and it remains after the lapse of years one of the most compelling sermons of patriotism ever penned by an American.»

V. Ἡ ἰδιαιτέρα ἔκδοσις τοῦ αὐτοῦ ἔργου κατὰ τὸν Ἱσπανο-αμερικανικὸν πόλεμον. *

VI. Αἱ μεταφράσεις τοῦ «Ἀπάτριδος» εἰς τὴν Γερμανικήν, Γαλλικὴν, Ἱσπανικὴν καὶ αἱ δημοσιεύσεις αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Χρυσανθέμων κατὰ τὸν Ρωσσο-Ἱσπανικὸν πόλεμον.

Καὶ ὅλα ταῦτα τὰ ὁποῖα παρέθεσα δεικνύουσι ποίας ἀξίας ἔργον ἔκειτο ἐγκαταλελειμμένον καθ' ἣν ἐποχὴν τόσα ἐπιβλαβῆ μυθιστορήματα μετεφέροντο εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν.

---

* *Ὁ „Ἄπατρις" ἀνεγινώσκετο τότε ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τὰς ἐν θαλάσσῃ φυλακὰς αὐτῶν, ἢ εἰς τὰς παραλίας ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πυρῶν—ἐκεῖ ὅπου ἐκινδύνευον οὗτοι τὴν ζωήν των διὰ τὴν χώραν των, ἥτις ἐδικαιοῦτο νὰ ἀπαιτήσῃ τὰς ὑπηρεσίας ταύτας, καὶ ἥτις δὲν τὰς ἐπεκαλέσθη ἐπὶ ματαίῳ.*

ΠΗΓΑΙ - ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Ποία ὑπῆρξεν ἡ πρόθεσίς μου ἐκ τῆς ὁποίας παρακινούμενος ἀπετόλμησα τὴν μετάφρασιν τοῦ «Ἀνθρώπου χωρὶς Πατρίδα» προτίθεμαι νὰ διηγηθῶ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ μιᾶς Μεταφράσεως». Ἤδη ἀρκοῦμαι νὰ εἴπω, ὅτι εἶχον τὴν φιλοτιμίαν, ὅπως παρουσιάσω τὸ κλασικὸν τοῦτο ἔργον ὅσον ἠδυνάμην τελειότερον. Πρὸς τοῦτο εἰς πᾶσαν σχετικὴν κατέφυγον μελέτην εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῆς Βοστώνης καὶ Νέας Ὑόρκης. Τὰ περίεργα ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φιλολογίᾳ καθ' ὅλου φαίνονται εἰς ἐμὲ λίαν ἐνδιαφέροντα, ἡ δὲ ἔρευνα πῶς ἕν τοιοῦτο περίεργον βιβλίον ἐγράφη μοιραίως παρουσιάζει πολλὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς ἀνεζήτησα, ἵνα χειραγωγήσω τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, ἵνα δείξω αὐτῷ ἐπὶ ποίων στοιχείων ὁ συγγραφεὺς ἐστήριξε καὶ διέπλασε τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ἀμερικανικαὶ ἐκδόσεις τοῦ «Ἀπάτριδος» καὶ αἱ μεταφράσεις αὐτοῦ εἰς ἄλλας γλώσσας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης παρουσιάζονται ἐλλιπεῖς. Καὶ αὐτὸς ὁ καρτερικὸς Γερμανὸς μεταφραστής, ὁ παραδώσας καθ' ὅλα τελείαν εἰς τὴν Γερμανικὴν τὴν μετάφρασιν τοῦ ὡραίου τούτου προϊόντος τῆς Ἀμερικανικῆς φιλολογίας, δὲν ἠσχολήθη ἀρκούντως εἰς τὴν μελέτην τῶν σχετικῶν Curiosities of Literature, ὡς καλοῦσι τὰ φιλολογικὰ περίεργα οἱ Ἀγγλοσάξωνες. Δὲν ἠθέλησα νὰ ἀκολουθήσω τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐχάραξαν οἱ λοιποὶ μεταφρασταί· ἠθέλησα νὰ καινοτομήσω καὶ οὕτως ὁ ἀναγνώστης

θὰ μάθῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πῶς ἐδημιουργήθη ὁ «Ἀπατρις» καὶ ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐγράφη.

Κατὰ τὸ 1862 δὲν εἶχε διαμορφωθῆ τοιαύτη καταφανὴς ἐθνικὴ συνείδησις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, οἵα παρατηρεῖται σήμερον. Τὸ Ἀμερικανικὸν ἔθνος εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀρχικῇ του διαπλάσει, ἐπιφανεῖς δὲ πολῖται ἀφιέρουν τὸν πολύτιμον αὐτῶν χρόνον, ὅπως διδάξωσι διὰ καταλλήλων συγγραμμάτων τὴν σημασίαν τῆς λέξεως «Πατρὶς», ὅπως δείξωσι θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς τί εἶνε «φιλοπατρία».

Ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Ἀμερικανικὴν πατρίδα δὲν εἶχεν ἐννοηθῆ, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πλήθους. Εἰς τούτων ἦτο καὶ ἐπιφανής τις πολιτικὸς εἰς τὰς Δυτικὰς Πολιτείας, καλούμενος Βαλλανδίκαμ, ὑποψήφιος τῆς κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως πολιτικῆς μερίδος. Ὁ Βαλλανδίκαμ οὗτος εἶχε δηλώσει, ὅτι δὲν ἐπεθύμει νὰ ἀνήκῃ εἰς ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐξαναγκάσῃ διὰ τῶν ὅπλων οἱονδήποτε πολίτην νὰ πράξῃ τι καὶ συνεπῶς δὲν ἤθελε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἡ δήλωσις αὕτη περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ στρατηγοῦ Μπερνσάϊδ, ὅστις διετέλει γενικὸς ἀρχηγὸς μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας ἐν τῷ στρατιωτικῷ ἐκείνῳ τμήματι τοῦ Ὀχάϊο εἰς ὃ διέμενεν ὁ Βαλλανδίκαμ. Ὁ στρατηγὸς μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν λεπτολόγου εὐφυΐας καὶ ἑτοιμότητος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἔννοιαν τοῦ προδοτικοῦ τούτου λόγου, συνέλαβε τὸν Βαλλανδίκαμ καὶ τὸν κατεδίκασεν εἰς ὑπερορίαν, ἰσχυριζόμενος, ὅτι, ἀφοῦ ὁ φιλόπατρις πολιτικὸς δὲν ἤθελε νὰ ζῇ εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν ἤθελον αὐτόν, καὶ ὅτι ἡ ξένη γῆ ἦτο μᾶλλον πρόσφορος αὐτῷ.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο καὶ αἱ ἐκλογαί, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ ἀναδείξωσιν ἢ μὴ τοιοῦτον ἄνθρωπον ὡς Κυβερνήτην ἐν

Ὀχάϊο, παρέσχον τὰς πρώτας ἀφορμὰς τοῦ ἔργου. Ὁ συγγραφεὺς εἶχε πλέον τὴν πρώτην σύλληψιν τοῦ «Ἀνθρώπου χωρὶς Πατρίδα». Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο μόνον. Ἀκριβῶς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον μεγάλα γεγονότα διεδραματίζοντο ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ χώρᾳ· ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, τῆς μεγάλης ἐκείνης κρίσεως, ἥτις ἐκάλει δύο στρατιὰς εἰς τὸ πεδίον τῶν μαχῶν, καὶ ἥτις ἔμελλε ν' ἀποφασίσῃ, ἂν οἱ Ἀμερικανοὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσι μίαν ἡνωμένην πατρίδα ἢ μή. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐξύψωσεν, ἠλέκτρισε τὴν γραφίδα τοῦ πολλοῦ Hale καὶ ὁ «Ἄπατρις» ἐγράφη σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς τινος (almost without break). Ἰδοὺ ποῦ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τὸ χαρακτηριστικὸν ὕψος, τὸ ὁποῖον διαπνέει τὸ ὅλον τοῦτο ἔργον. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογικῆς παραγωγῆς ἔχομεν πολλὰ τοιαῦτα παραπλήσια παραδείγματα, καθ' ἃ τὸ περιβάλλον καὶ ἰδίως τὸ κρίσιμον ἐποχῆς ἔθνους (la patrie en danger) ἐνέπνευσε συγγραφεῖς καὶ ποιητάς·* ὁ Rouget de l'Isle ἔψαλε κατὰ πρῶτον τὸ ἆσμα Marseillaise εἰς κρισιμωτάτην διὰ τὴν Γαλλίαν περίστασιν (1792)· ὁ Σολωμὸς ἐποίησε τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ, τὸν ὕμνον τῆς ἐλευθερίας, ἐν μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων, τοῦ συριγμοῦ τῶν σφαιρῶν καὶ τῆς ὁρμῆς τῆς πυρίτιδος (Μάϊον 1823)· οἱ στίχοι τῆς ἐκκλησίας:

"Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια"....

ἐγράφησαν κατὰ παραπλησίας περιστάσεις.

Ἤδη ὑπολείπεται νὰ διηγηθῶ ὀλίγα περὶ τῆς πλοκῆς τοῦ ἔργου καὶ ἰδίως περὶ τῶν στοιχείων καὶ ἱστορικῶν γεγο-

*Alors surgit un homme, un emule d'Eschyle !.... inspire' par la poudre et le bruit du tambour, un jeune lieutenant Francais, Rouget de l'Isle,.....

νότων, καθ' ἃ διεπλάσθη ἡ ἀνὰ χεῖρας ἱστορία. Καὶ τοῦτο πράττω μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως, διότι δίδεταί μοι ἀφορμὴ νὰ ἀσχοληθῶ, ἔστω καὶ ὀλίγων, περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ὅστις:

"Δέσμιος εἰς νῆσον ξένην,
Δέσμιος εἰς τὴν Ἁγίαν ἐτελεύτησεν Ἑλένην"

καὶ περὶ τοῦ ὁποίου πάντοτε θὰ ὑφίστανται θρύλοι, ὅτι ἔφερε ρανίδα Ἑλληνικοῦ αἵματος. «Ὁ Ἄπατρις» διεπλάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων ἱστορικῶν τυχῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ὅστις, ὡς γνωρίζομεν, διὰ τοῦ «Βελλεροφόντου» ἀπὸ πλοῦν εἰς πλοῦν ἐφέρθη εἰς τὴν ἄξενον ἐκείνην νῆσον, ἥτις κατέστη ἀκολούθως προσκύνημα λατρείας διὰ τὴν Γαλλίαν.

Ὁ Ναπολέων ἐπίστευεν, ὅτι εἶχε παραδώσει ἑαυτὸν εἰς τὸν πλοίαρχον Μαίτλανδ τοῦ πλοίου «Βελλεροφόντου» μετὰ τὴν πτῶσίν του ἐν Βατερλώ. Ἐπὶ πλέον «ὁ Μέγας ἡττημένος» προσεπάθει νὰ διατηρήσῃ τὴν παράλογον θεωρίαν, ὅτι ἦτο προσωπικὸς μόνον τοῦ Μαίτλανδ αἰχμάλωτος, καθὼς ἐν τῷ Μεσαίωνι εἷς ἱππότης ἠδύνατο νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν εἰς ἄλλον ἱππότην, καὶ οὐχὶ αἰχμάλωτος τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ὑποκείμενος εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῆς.

Ἡ θεωρία αὕτη δηλοῦται πολλάκις εἰς τὰς λοιδορίας τοῦ πεπτωκότος Αὐτοκράτορος κατὰ τῆς σκληρότητος τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐκράτει αὐτὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Ἑλένην. Τοιοῦτό τι προδίδεται καὶ ἀπὸ τὸ ἑξῆς περίφημον ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον «ὁ Μέγας ἡττημένος» ἔπεμψε πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν Ἀνακτοβούλιον διὰ τοῦ στρατηγοῦ Γκιουργτά.

«Βασιλικὴ Ὑψηλότης, ἐκτεθειμένος εἰς τὰ διαιροῦντα τὴν πατρίδα μου κόμματα καὶ εἰς τὴν ἔχθραν τῶν μεγαλειτέ-

ρων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, περατώσας τὸ πολιτικὸν στάδιόν μου, ἔρχομαι, ὡς ἄλλος Θεμιστοκλῆς, νὰ καθήσω εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ Βρεττανικοῦ λαοῦ. Τίθεμαι ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν νόμων του, ἣν ἐπικαλοῦμαι παρὰ τῆς Σῆς Βασιλικῆς Ὑψηλότητος, ὡς τῆς ἰσχυροτέρας, τῆς σταθερωτέρας καὶ τῆς γενναιοτέρας τῶν ἐχθρῶν μου.»

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς παραδόσεώς του ὁ Μέγας Ναπολέων ἦτο ξενιζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ. Ὁ ἴδιος εἶχεν ἐκλέξει τὸν «Βελλερεφόντην», ἐφ' οὗ ἐφέρετο ἀπὸ πλοῦν εἰς πλοῦν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν ἑπομένων γραμμῶν:

ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

«30ῃ Σεπτεμβρίου. Τὸ πλοῖον τῆς Α. Μ. «Βελλερεφὼν» προσήγγισεν εἰς τὸ Cape χάριν τροφῶν καὶ ὑδρεύσεως. Ὁ ἐπιφανής μας ξένος ἐφαίνετο ἱλαρὸς καὶ ἥσυχος.»

Καὶ μετὰ ἓξ μῆνας βραδύτερον:

«11ῃ Ἰουνίου. Macao. Τὸ πλοῖον τῆς Α. Μ. «Βελλερεφὼν» ἔφθασεν ἐνταῦθα πρὸς ἐπιδιόρθωσιν, διότι ἔχασεν ἓν ἐπιστύλιον κατὰ τὸν τυφῶνα. Ὁ ἐπιφανής μας ξένος, στρατηγὸς Βοναπάρτης, φαίνεται ἔχων καλῶς.»

Καὶ ἀκολούθως μετὰ τρεῖς μῆνας:

«Botany Bay, 11ῃ Δεκεμβρίου. Ἡ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Bell κορβέττα ἀναφέρει, ὅτι συνεννοήθη ἐν τῷ πελάγει μετὰ τοῦ πλοίου τῆς Α. Μ. «Βελλερεφόντου.» Ὁ «Βελλερεφὼν» ἔκαμε σημεῖον, ὅτι οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἔχαιρον ὑγείαν.»

Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἀφοῦ ὁ «Βελλερεφὼν» προσήγγισε διαφόρους λιμένας, ἀφίχθη τέλος εἰς τὴν ἔρημον νῆσον τῆς Ἁγίας Ἑλένης.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων περιπετειῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ὁ συγγραφεὺς ἀντέγραψε σχεδὸν τὴν ἀπὸ

πλοῖον εἰς πλοῖον μεταβίβασιν τοῦ ἥρωός του, τὸν ὁποῖον φέρει κρατούμενον εἰς ἔντιμόν τινα περιορισμὸν πάντοτε μακρὰν τῆς γενεθλίου γῆς, ὡς ὁ Ναπολέων ἐφέρετο ἀπὸ πλοῦν εἰς πλοῦν μακρὰν τῆς προσφιλοῦς Γαλλίας.

Ἀκόμη ἱκανὸν καὶ πρόσφορον ὑλικὸν εἰς τὸν συγγραφέα πρὸς δημιουργίαν τοῦ «Ἀπάτριδος» παρέσχεν ἡ ἱστορία τοῦ Ἄαρον Μπὲρρ, πολιτικοῦ προσώπου καὶ ἀξιωματικοῦ ἐν τῇ ἐπαναστάσει τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Ὁ Ἄαρον διετέλεσεν ἐπίσης ἀντιπρόεδρος κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς προεδρείας τοῦ Ζέφφερσον, καὶ κατὰ τὸ 1804 ἐφόνευσεν ἐν μονομαχίᾳ τὸν Ἀλέξανδρον Χάμιλτον, ἐπιφανῆ ἀρχηγὸν τῆς Ὁμοσπονδιακῆς μερίδος. Ἀλλ' ὅ,τι ἐβοήθησεν ἰδίως τὸν συγγραφέα εἶνε τὸ ταξείδιον τοῦ Μπὲρρ εἰς τὸν Μισσισιππῆ ποταμὸν πρὸς μελέτην τῆς νέας κτήσεως τῆς Λουϊσιάνης καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐκστρατεία του πρὸς ἀναζήτησιν πιθανῶς μιᾶς αὐτοκρατορίας. Ἡ τελευταία αὕτη πρᾶξις τοῦ Μπὲρρ ἱστορικῶς εἶνε ἀσαφὴς καὶ ἀόριστος. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς εἰς τί ἀπέβλεπεν ἡ ἐκστρατεία αὕτη. Βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ Μπὲρρ ἀπέτυχε καὶ ἐδικάσθη ἐπὶ προδοσίᾳ εἰς Ρίτσμονδ Βιργινίας ἐξ ἧς ἀπηλλάγη. Ὁ Μπὲρρ εἶνε ὁ μόνος ἐν τῷ ἔργῳ ἱστορικὸς χαρακτὴρ, ἐν ᾧ πάντες οἱ λοιποὶ εἶνε εἰκονικοί, πλασθέντες ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Ἐνδιαφέρον εἶνε δι' ἡμᾶς καθ' ὅλου νὰ προσθέσω, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Μπὲρρ ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν φιλελλήνων Webster, Henry Clay, William Cullen Bryant, Fitz Green Halleck, Χάου καὶ λοιπῶν, εἰς τὰς καρδίας τῶν ὁποίων ἀπήχησε τὸ δίκαιον τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, καὶ οἵτινες συνηγόρησαν, ὅπως δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἐλευθέρα πατρίς. Ὡς δήμαρχος οὗτος τῆς Νέας Ὑόρκης ἔπεμψε τροφὰς

καὶ ἐνδύματα εἰς τοὺς κατὰ τὸ 1821 ἀγωνιζομένους πατέρας μας.

Τοιαῦται εἶνε γενικῶς αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ Hale καὶ ἐφ' ὧν καταλλήλως ἔπλεξε τὴν ἱστορίαν, ἥτις εὑρίσκεται τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς χεῖρας τοῦ ἀναγνώστου. Ἐμακρηγόρησα πολύ, φρονῶ ὅμως, ὅτι θὰ μὲ δικαιώσωσιν οἱ ἀναγνῶσταί μου, ἀφοῦ σκεφθῶσιν, ὅτι ἀρκετὸν χρόνον κατηνάλωσα εἰς τὴν ἀναδίφησιν πολλῶν τομῶν, ὅπως περισυλλέξω τὰς πληροφορίας ταύτας. Ἐν ταυτῷ πιστεύω, ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὰ περίεργα ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φιλολογίᾳ θὰ ἀναγνώσωσι ταῦτα μετὰ περιεργείας καὶ θὰ πείσωσι τοὺς λοιποὺς, ὅτι ὅλα ὅσα εἶπον ἦσαν ἀναγκαῖα. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους παρέχω δύο ἰσχυροὺς λόγους, ὅπως μὲ ὑπερασπισθῶσιν. Ἂς ὑπενθυμίσωσιν εἰς πάντα ἄλλον πόσον καταφανὴς θὰ ἦτο τοιαύτη τις ἔλλειψις εἰς τὸ ἀριστούργημα τοῦ Βασιλειάδου, τὴν «Γαλάτειαν», ἐὰν δὲν ἐγνωρίζομεν, ὅτι ἀπὸ τὸ δημοτικὸν ἆσμα «ἡ Ἄπιστη Γυναῖκα», ὡς ἀρχικὴν ζύμην, διεπλάσθη· πόσον ἐπίσης εἰς τὸ Κορινθιακὸν κιονόκρανον, ἐὰν δὲν ἐφέρετο ἡ σχετικὴ παράδοσις περὶ γάστρας καὶ ἀκάνθης, ἐξ ἧς ὁ καλλιτέχνης ἔσχε τὴν πρώτην σύλληψιν.

Ἤδη θὰ ἀναφέρω ὀλίγα περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐγράφη, ἵνα δείξῃ τί σημαίνει νὰ μὴ ἔχῃ τις μίαν πατρίδα καὶ πόσον θετικῶς φρικτὸν εἶνε μία τοιαύτη ἔλλειψις. Πρὸς τοῦτο ὁ συγγραφεὺς ἐπενόησεν ἥρωά τινα, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε, σὺ ἀναγνῶστα, θὰ ἐμάνθανές τι, ἐὰν δὲν προσεπάθει νὰ χωρισθῇ τῆς χώρας του, ἐὰν δὲν κατηρᾶτο αὐτήν, ἡ δὲ προσβληθεῖσα Πατρὶς δὲν ἐστέρει αὐ-

τὸν τοῦ δικαιώματος τῆς ταφῆς,* τὸ ὁποῖον πᾶς τις ἔχει. Τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τούτου, τὸ ὁποῖον θὰ συνηθίσῃ νὰ ἀκούῃ περαιτέρω πᾶς τοῦ «Ἀπάτριδος» μελετητής, εἶναι Φίλιππος Νόλαν. Φέρεται δὲ ὁ τάλας, ὅτι διετέλει ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν,—ἤτις ἱκανοποιήθη—ὅπως ζήσῃ ἄνευ αὐτῶν. Ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ θανάτου του, ἤτοι ἐπὶ πεντήκοντα ἔξ ἔτη, ὁ ἀτυχὴς Νόλαν οὐδέποτε ἤκουσέ τι περὶ τῆς χώρας του, ἔζη μακρὰν αὐτῆς καὶ ἄνευ αὐτῆς, κατά τινα τρόπον ἔζη ὡς ἄνθρωπος χωρὶς πατρίδα. Βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐμάντευε πολλὰ περὶ τῆς χώρας του ὁ Νόλαν, θετικῶς ὅμως ἓν μόνον ἐγνώριζεν, ὅτι αὕτη ὑφίστατο ἐλευθέρα, ἀφοῦ ἐκράτει αὐτὸν πάντοτε εἰς ἔντιμον περιορισμὸν ἐπὶ πλοίου τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· ἀλλ' εἰς οὐδένα οὐδέποτε ἐπετρέπετο νὰ ὁμιλήσῃ αὐτῷ τι περὶ αὐτῆς. Ὁ Νόλαν παρίσταται ἔτι ἐν τῇ διηγήσει βοηθῶν κατά τινα ναυμαχίαν, καθ' ἣν πλοῖον τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν συνέλαβε τὸ Ἀγγλικὸν δίκροτον «Ζάβα». Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δὲν εἶνε ἱστορικόν, ὡς γνωρίζουσιν οἱ μελετήσαντες τὴν ἱστορίαν τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως — εἶνε καὶ τοῦτο a piece of invented example. Ἡ ὅλη διήγησις περιγράφεται μετὰ τόσης πιθανότητος, ὥστε ὁ ἀναγνώστης κλίνει νὰ παραδεχθῇ αὐτὴν ὡς ἱστορίαν, ἂν καὶ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἀξιωματικὸς

* *Τὸ μέγεθος μιᾶς τοιαύτης τιμωρίας δύναται νὰ φαντασθῇ καλλίτερον παντὸς ἄλλου ὁ Ἑλληνικὸς λαός, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου, ὡς εἰς κιβωτόν, διετηρήθησαν ὅλαι αἱ παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τοῦ τόσον προσφιλοῦς.*

τοῦ ναυτικοῦ ἐκράτει ἰσοβίως ἐπὶ πλοίων τὸν κατάδικον ἥρωα καὶ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ ἴδῃ ἢ ἀκούσῃ τι περὶ τῆς γενεθλίου χώρας μόλις εἶνε μᾶλλον πιστευτὴ ἢ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Περιπλανωμένου Ἰουδαίου.

Ἡ διήγησις ἀναφέρεται ὑπὸ τρίτου εἰκονικοῦ προσώπου, ὡς δῆθεν οὗτος ἐκ παραδόσεως ἔμαθεν αὐτήν, λέγεται δὲ ὅτι διασώζεται κατὰ διαφόρους τρόπους· τὸ τοιοῦτο εἶνε ἔξοχον ἐπινόημα κρατοῦν τὸ νῆμα τῆς μυθοπλαστίας ἐν φυσικῇ πορείᾳ.

Ὅτε ὁ «Ἄπατρις» τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη, πολλοὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ συγγραφέως σαφεστέρας πληροφορίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει, ὅτι σοβαρῶς ὑπέθεσαν τὸ ἔργον ὡς ἱστορίαν. Ἀξιωματικός τις μετ' εὐλόγου περιεργείας παρετήρησεν, ὅτι εἶνε παράδοξον αὐτῷ νὰ μὴ συναντήσῃ οὐδέποτε τὸν Νόλαν, ὅστις διετέλεσεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἡμίσεων σχεδὸν πολεμικῶν πλοίων τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Κριτικός τις διὰ μακρῶν ἀνέπτυξεν ἐν τῷ περιοδικῷ «New Orleans Picayune», ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἠπατήθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν διασκευὴν τοῦ ἔργου του, διότι ὁ Φ. Νόλαν* οὐδέποτε ἔκαμε πλόας εἰ μὴ μόνον διὰ ξηρᾶς ταξείδιον εἰς Τέξας. Κυρία τις ἐν Βαλτιμόρῃ ἐπέστειλεν ὅτι δύο χῆραι ἀδελφαὶ τοῦ Νόλαν ἔζων εἰς τὰ περίχωρα ἐκεῖνα. Ἀτυχῶς διὰ τὸν συγγραφέα ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, γραφεῖσα λίαν ἀφελῶς

---

* *Πλὴν τοῦ ἡμετέρου ἥρωος, ὅστις εἶνε ἡ "σιδηρᾶ προσωπὶς" τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ὑπάρχει καὶ ὁμώνυμος ἱστορικὸς χαρακτὴρ, τὸν ὁποῖον ὑπαινίσσεται τὸ ἔργον. Διὰ τοὺς θέλοντας νὰ μελετήσωσι τὰς περιπετείας τοῦ ἀληθοῦς Φιλίππου Νόλαν συνιστᾶται τὸ ἕτερον σύγγραμμα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καλούμενον* Philip Nolan's Friends.

καὶ καλῇ τῇ πίστει, ἔφερε τὴν ἐξῆς ὑπογραφήν: E. F. M. Fachtz. Ὁ Hale ἔγραψέ που ὅτι ἡ ἐπιστέλλουσα ἀπέκρυψε τὸ ὄνομά της καὶ ὅτι ἦτο «Eager for more Facts»· ἐπίσης δὲ ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἢ δύο ἐτῶν ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν πράγματι νὰ συναντήσῃ τὴν κυρίαν ταύτην, ἀλλὰ τότε αἱ χῆραι ἀδελφαὶ τοῦ Νόλαν εἶχον ἀμφότεραι ἀποθάνει. Τὸ περιεργότερον ὅμως ὅλων εἶνε, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ οἰκεῖον τμῆμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν ἠρωτήθη περὶ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων τῶν διαπραγματευομένων τὴν ἐπὶ τῶν πλοίων ἐξορίαν τοῦ ἥρωος. Φυσικῶς οἱ ἁρμόδιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ὁμολογήσωσιν ἄγνοιαν, τοιοῦτο ἄλλως τε συμβαίνει πάντοτε καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα Ὑπουργεῖα. Ἡ δοθεῖσα ἀπάντησις, πιθανῶς ἀληθής, ἦτο ὅτι «ὑπῆρχεν ἀξιωματικός τις, ὅστις καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐκρατήθη ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του δὲν ἦτο Νόλαν.» Πρὸς διασκέδασιν τῶν ὑπονοιῶν τούτων ὁ συγγραφεὺς ἔγραψε «Τὴν ἱστορίαν μιᾶς ἱστορίας» (The story of a story) εἴς τι περιοδικὸν καὶ ἐπρόσθεσεν, εἰς νεωτέρας ἐκδόσεις τοῦ «Ἀπάτριδος», ὅτι ἡ ὅλη ἱστορία εἶνε ἁπλοῦν δημιούργημα φαντασίας, στερούμενον ἱστορικῆς βάσεως.

Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι ἐν τῷ «Ἀπάτριδι» περιγράφονται ἱκανῶς καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ὀφείλουσι τὰ τέκνα πρὸς τὴν πατρίδα, ὡς καὶ πόσον οὐσιώδη εἶνε ταῦτα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡμῶν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων. Ἔδει δὲ νὰ δειχθῶσι ταῦτα καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν τῆς ζωῆς τοῦ πολίτου καὶ συνεπῶς ὁ ἐπινοηθεὶς ἥρως ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ἔχῃ πατρίδα ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ καὶ φέρεται θνήσκων ἐν γήρατι βαθεῖ, ἀφοῦ ἔσχε πικρὰν πεῖραν μιᾶς τοιαύτης ζωῆς. Γραφικῶς ἔτι πα-

ρεστάθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ ὁ ἀτυχὴς Νόλαν. Τοῦτο δὲ ἐγένετο οὐχὶ διότι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ἔχουσι μείζονα καθήκοντα—ὡς ἐκ προλήψεώς τινες πιστεύουσιν—ἢ οἱ ἄλλοι υἱοὶ καὶ κορασίδες μιᾶς πολιτείας, ἀλλὰ διότι τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶνε μᾶλλον ὡρισμένα, ὥστε εὐχερέστερον δύνανται οἱ στρατιωτικοὶ νὰ ληφθῶσιν ὡς ἥρωες ἱστορίας. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι ὁ ἀρνηθεὶς τὴν χώραν του δὲν περιγράφεται ὡς ἀγνὸν θρέμμα τοῦ τόπου, ὡς ἀληθὴς πολίτης, ὅστις ἐγνώριζε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Καὶ τοῦτο καθιστᾷ παθητικωτέραν τὴν ἀνὰ χεῖρας διήγησιν διὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, ὅταν ἀναλογισθῇ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Ρουμανίζοντας γνησίους Ἕλληνας καὶ τόσους ἄλλους ἀλλαχοῦ ἀργυρωνήτους ἀρνησιθνεῖς. Ἀρά γε προσπαθοῦσιν οὗτοι νὰ ἀναστρέψωσι τὸ ἀξίωμα, «No where does loyalty to the country find more sincere expression than in the Greece».

Δὲν εἶνε μόνον τὸ ζωηρὸν συναίσθημα—τί εἶνε νὰ ἔχῃ τις μίαν χώραν, τὴν ὁποίαν νὰ λατρεύῃ, καὶ μίαν σημαίαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν νὰ μάχηται—τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ· δὲν εἶνε τοῦτο μόνον· εἰς τὴν ὡραίαν ἀλληγορίαν, ἥτις δεικνύει τὰς φρικτὰς συνεπείας στιγμιαίου νεανικοῦ λάθους καὶ ἄλλο τι συναρπάζει τὸν ἀναγνώστην, καὶ τοῦτο εἶνε ἡ ἐξέχουσα ἠθικὴ σπουδαιότης. «Σπανίως ἐγράφησαν βιβλία» παρατηρεῖ κριτικός τις «μετὰ τόσης ἠθικῆς ἐννοίας.» Ὁ Hale δὲν δύναται νὰ γράψῃ χωρὶς ἐν ταὐτῷ νὰ διδάξῃ, χωρὶς νὰ μετοχετεύσῃ τὰς εὐγενεστέρας ἀρχάς, αἵτινες θὰ ἐπικρατήσωσί ποτε εἰς τὸν πλανήτην τοῦτον τῆς ἀδικίας, τῆς ἀνισότητος καὶ τοῦ αἴσχους.

Ὀλίγας ἀκόμη γραμμὰς ἔχω νὰ προσθέσω· ὅτι αἱ περιπέτειαι τοῦ «Ἀπάτριδος» φέρονται μετὰ τόσης τέχνης,

ὥστε οὐχὶ μόνον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου οὐδαμῶς χαλαροῦται, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀγωνίας ἀναμένει οὗτος νὰ ἴδῃ τὸ τέλος. Οὐδὲν ἐν τούτοις τὸ ἐκτάκτως τραγικόν, οὐδεμίαν τοιαύτην σκηνὴν ἔχει νὰ συναντήσῃ τις ἐν τῷ καθ' ὅλου ἔργῳ, καίτοι ἐκ τοῦ τίτλου καὶ τοῦ προοιμίου τοῦ συγγραφέως ἀρκούντως προετοιμάζεται πρὸς τοῦτο. Τέσσαρα ἕως πέντε ἐπεισόδια, μετὰ καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασίας ἐρριμένα, ἀποτελοῦσι τὴν ὅλην πλοκὴν τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον βαίνει ἠρέμως καὶ καταλήγει διὰ τοῦ φυσικοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος, τὸν ὁποῖον ἡ ἀγωνία καὶ ἡ μεταμέλεια παραδέρουν καὶ συνοδεύουν μέχρι τοῦ τάφου αὐτοῦ.

Τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ὡραίου τούτου ἐπινοήματος τῆς τέχνης ἀφθόνῳ χειρὶ ἔκαμε χρῆσιν ὁ συγγραφεύς, διασπείρας τοιαύτας εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας του, ἢ ὀρθότερον ἐπ' αὐτῆς στηρίξας καὶ διαπλάσας τὴν δημιουργίαν αὐτῶν. Ἡ λατρεία τῶν ἀπολιτίστων Μαύρων πρὸς τὸ ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον εἶδον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἥτις δηλοῦται εἰς σελίδας τινὰς τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου, συγκρινομένη πρὸς τὴν ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ νεαροῦ Νόλαν, ἀποτελεῖ μίαν τῶν σφοδροτέρων ἀντιθέσεων ἐξ ὅσων ποτὲ ἐξωτερικεύθησαν μετὰ φυσικότητος καὶ καλλιτεχνικῆς ἐν ταυτῷ ἐξάρσεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλολογίᾳ.

Ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ὁ «Ἄπατρις» εἶνε ψυχολογικὸν ἔργον λεπτόν, λεπτόν, ὡς νεαρὸς κάκτος, καὶ τὸ ὁποῖον κεντρίζει ὀξέως τὴν φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστου. Ἐνῷ ἡ ἐξέλιξις τῆς ὑποθέσεως βαίνει φυσικῶς καὶ μετ' ἠρεμίας, ἡ σφοδρότης ἐν τούτοις τῆς ἀγωνίας τοῦ ἥρωος διαφαίνεται ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ, ὡς καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα διαρκῶς πλήττων οὐχὶ πλέον κοίτην καὶ ὄχθας, ἀλλὰ τὴν καρδίαν καὶ τὰ συναισθήματα ἑνὸς ἀνθρώ-

που. Ὢ εἴθε νὰ μὴ γνωρίσῃ τις τὶ σημαίνει Ζωὴ ἄνευ Πατρίδος! Καὶ τὰ ὅλα συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα παρενείρονται εἶνε τὸ χιλιοστὸν ἴσως μόνον τῆς ἱστορίας τοῦ πτωχοῦ Νόλαν, ἱστορίας 56 ἐτῶν, καὶ τὰ ὁποῖα μόλις ἐκάλυψαν ὀλίγας ὥρας μιᾶς μακρᾶς, ἢ μᾶλλον ἀτελευτήτου ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας περιόδου. Ἀφίεται λοιπὸν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ μαντεύσῃ σωρείαν τοιούτων διὰ τὸν ὅλον βίον τοῦ ἥρωος καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀντίληψιν μορφώσῃ σύνολον πιστότερον εἰκονίζον Ἄνθρωπον ἄνευ Πατρίδος.

"Ο ΑΠΑΤΡΙΣ"

ΑΠΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

«Πρέπει νὰ ἐνισχύωμεν διηνεκῶς τὸν πατριωτισμὸν τῶν μαθητῶν τῶν δημοσίων σχολείων». Λέξεις αὗται λέξεις συνοψίζουσι τὴν πρώτην ἀπόφασιν τοῦ κατὰ τὸ 1895 συγκροτηθέντος Διδασκαλικοῦ Συνεδρίου ἐν Τοκίῳ. Οὕτως ἀντιλαμβάνονται τὸ πνεῦμα τῆς ἐκπαιδεύσεως λαοί, οἵτινες θέλουσι νὰ ζήσωσι, προαχθῶσι καὶ διεκδικήσωσι δικαιώματα.

Εἰς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ βαρὺς ζυγὸς τῆς δουλείας ἐπίεζε τὸ Ἔθνος, τὸ «κρυφὸ σχολειὸ» τοῦ καλογήρου ἔρριπτεν ὑπὸ τὸν ζόφον τῆς νυκτὸς ἄπλετον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ παιδὸς τὸ μῖσος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ μετήγγιζεν αὐτῷ κοχλάζον τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπεβοήθει μεγάλως ἡ Ἑλληνὶς μήτηρ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἥτις ἀπὸ αὐτῆς τῆς κοιτίδος ἔτι ὑπισχνεῖτο πολεμικὰς δάφνας διὰ τὸ τέκνον της:

"Νάνι τὸ παιδάκι μου π' θὰ πάρ' χρυσὸ χαντζάρι
νὰ μπῇ νὰ βγῇ σ'τὸν πόλεμο σὰν ἄξιο παλληκάρι."

Ὑπὸ τοιοῦτο σύστημα ἀνατροφῆς ἐμορφώθη ἡ γενεὰ ἐκείνη τῶν ἡρώων, ἥτις προέταξε τὰ λάσια στήθη της καὶ ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς πατρίδα ἐλευθέραν.

Δυστυχῶς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς ἐλευθερίας τὸ ἔθνος φαίνεται ὡσεὶ λησμονήσαν τρόπον τινὰ τὰς ἱερὰς ἐκείνας παρα-

δόσεις τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς αὐτοθυσίας καὶ τοῦ ὕψους τοῦ φρονήματος, ὥστε νὰ προβάλλεται πλέον τὸ ἐρώτημα, ἂν εἴμεθα ἀπόγονοι πράγματι ἐκείνων, καὶ ἐὰν ναί, διατὶ νὰ παριστάμεθα ὡς μὴ κινούμενα νερὰ λίμνης, καυχώμενα μόνον, ὅτι προῆλθον ἀπὸ ὁρμητικοὺς ποταμοὺς καὶ καταρράκτας;

Εἰς τὴν ρευστότητα τοῦ χαρακτῆρος, ἥτις μᾶς παραδέρει, εἰς τὴν σημερινὴν καθ' ὅλου κατάστασιν, μᾶς ὡδήγησαν ἀκαταστάτως διάφορα αἴτια, ἀλλ' ἐν τούτων καὶ ἴσως τὸ σπουδαιότατον ὑπῆρξεν ἡ πλημμελὴς σχολικὴ ἀνατροφὴ καὶ ἡ καθ' ὅλου διαπαιδαγώγησις τοῦ ἔθνους. Τὸ αἴσθημα ἰδίως τῆς φ ι λ ο π α τ ρ ί α ς, ὡς καὶ ἡ καθ' ὅλου μόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ὁποῖα δι' ὁλοκλήρου συστήματος ἀνατροφῆς καλλιεργοῦνται ἀλλαχοῦ, τοὐναντίον παρημελήθησαν παρ' ἡμῖν, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ ἔθνη γίνονται καὶ δὲν γεννῶνται.

Ἔχομεν ἀνάγκην τηλεβόλων καὶ πυρίτιδος καὶ τοῦτο ἀποκλειστικῶς σκέπτεται σήμερον τὸ Ἔθνος. Ἀλλὰ καθ' ἣν ἐποχὴν γενικὸν ξ ε χ α ρ β ά λ ω μ α παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν, μᾶλλον ἔχομεν ἀνάγκην μορφώσεως χαρακτῆρος, μορφώσεως πολιτῶν.

«The men behind the guns make the fight». «Οἱ ὄπισθεν τῶν τηλεβόλων ἄνδρες διεξάγουσι τὸν πόλεμον». Τὴν δὲ ἀλήθειαν ταύτην εἰς γνωμικὸν ἀπεκρυστάλλωσεν ὁ ἀμερικανικὸς λαός, τοῦ ὁποίου οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀποτελοῦσι τὰ πρακτικὰ διδάγματα τῆς ἠθικῆς καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς φιλοπατρίας, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ὁποῖα οἱ Ἰάπωνες ἀναμορφωταὶ ἐκύρηξαν καὶ ἐθέσπισαν.

Ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς τοιούτου συστήματος ἐγράφη ὁ «Ἄπατρις» ὑπὸ τοῦ πολλοῦ συγγραφέως, ὅστις, προσηλώσας

τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ διάνοιαν εἰς τὴν μελέτην τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς καθ' ὅλου διαμορφώσεως ἑνὸς λαοῦ, δικαίως ἐθεωρήθη εἷς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Πεσταλότση μέχρι σήμερον εἰργάσθησαν, ὅπως συντελέσωσι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν πρὸς τελειοτέραν μόρφωσιν τοῦ ἀτόμου.

Ὁ Hale γράφων, ἐγνώριζεν ἐν συνειδήσει, ὅτι ἀπετείνετο πρὸς νεαρὸν ἔθνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ συζυμωθῇ οὐχὶ μόνον ὁ πατριωτισμός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθική, οὕτω δὲ τὸ σύγγραμά του ἔμεινε κλασικὸν εἰς τὸ εἶδός του καὶ ἐθεωρήθη πρόσφορον ἔτι καὶ διὰ τὸ τρυφερώτατον καὶ μᾶλλον εὔπλαστον ἐν τῷ κόσμῳ, τὴν καρδίαν τοῦ παιδός.

Ἤδη, ἐὰν τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκτρέφει τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τῆς αὐταπαρνήσεως, ἐὰν αἱ ζωηραὶ περιγραφαὶ ἐξασκοῦσι μείζονα ἐπιρροὴν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς ἢ αἱ ἀπαγγελίαι ποιημάτων καὶ τὰ στεγνὰ πορίσματα τῆς φιλοσοφίας, φαίνεταί μοι, ὅτι δὲν θὰ ἦτο τολμηρόν, ἐὰν ὑπέβαλλέ τις, ὅπως τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον εἰσαχθῇ ὡς διδακτικὸν βιβλίον εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν δούλων μάλιστα ἐπαρχιῶν, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα εἰς τὰς σημερινὰς ἰδίως δοκιμασίας ἔχουσι μείζονα ἀνάγκην ἐπιρρώσεως τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Θὰ ἔλεγεν ἴσως τις, ὅτι τὰ ὕψιστα διδάγματα τῆς φιλοπατρίας δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς νεωτέρας καὶ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, εἰς τοὺς τριακοσίους π. χ. ἐκείνους οἵτινες ἐφύλαττον τὴν δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ οἵτινες ἠσθάνθησαν, ὅτι ἦτο καθῆκόν των ν' ἀποθάνωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσι τὸν τόπον, τοῦ ὁποίου τὴν φρούρησιν ἐνεπιστεύθη αὐτοῖς ἡ Πατρίς· ὡς ἐπίσης εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, εἰς τὴν ὁλοκαύτωσιν τοῦ Ἀρκαδίου, εἰς τὴν καρδιὰ καὶ τὸ ἀθάνατο γράμμα τοῦ Τσαβέλλα. Δὲν ἔπεται ὅμως

ἐκ τούτου, ὅτι ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν στέγην τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων πᾶσα ἐκ τῆς φιλολογίας ἄλλου λαοῦ θαυμασία πατριωτικὴ διήγησις, καθ' ὃν χρόνον σπανίζουσι παρ' ἡμῖν ἔξοχα τοιαῦτα ἔργα. Διὰ τὰ ἐν Τουρκίᾳ μάλιστα ἡμέτερα σχολεῖα, ὅπου ἀτυχῶς αἱ πέδαι τῆς λογοκρισίας δεσμεύουσι πᾶν ἀνάγνωσμα ἀρυσθὲν ἐκ τῶν ἄθλων τῶν πατέρων μας, φαίνεταί μοι ὡσεὶ ἐπιβεβλημένη ἡ εἰσαγωγὴ βιβλίου, οἷον τὸ ἀνὰ χεῖρας. Ἐνθυμοῦμαι φίλου διδασκαλιστοῦ τὰ «Παιδικὰ Ἀναγνώσματα», τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν διὰ τὴν δούλην Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἓν καὶ μόνον κεφάλαιον ἀφιερωμένον πρὸς καλλιέργειαν τῆς φιλοπατρίας ὑπῆρχε καὶ τοῦτο εἰλημμένον ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἱστορίας· ἦτο ἡ θεία ἐποποιΐα τῆς Ἰωάννης Δ' Ἄρκ, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐν ὑποσημειώσει ἐφέρετο τὸ ἑξῆς:

" Τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας εἶνε ἄξιον ἐκτιμήσεως ὑπὸ πᾶσαν σημαίαν ".

Ἀλλὰ καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τοῦ «Παιδὸς» διεδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα, οὐδεὶς θ' ἀρνηθῇ ἓν στέγασμα διὰ τὸν «Ἀπάτριδα», ὅπως καὶ οὗτος συναναστραφῇ μετὰ τοῦ ἐωσκομένου Ἑλληνόπαιδος. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα σχολικὴ ἔκδοσις μετὰ καταλλήλου προλόγου.

Δὲν θὰ εἶνε δὲ ἡ πρώτη φορὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως, καθ' ἣν ἔργον ἐκ τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φιλολογίας θὰ ἐξυπηρέτει τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων. Πολλοὶ πρεσβύτεροι καὶ νεώτεροι ἐμοῦ θὰ ἐνθυμῶνται τὸν Ροβινσῶνα Κροῦσον τοῦ Defoe, τὸ προσφιλὲς ἐκεῖνο περιπετειῶδες ἀνάγνωσμα, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς αὐτῆς μετεφέρθη φιλολογίας. Ἀλλ' ἴσως τις ἐκ τῶν καταγινομένων εἰς τὰς νεωτέρας προόδους τῆς παιδαγωγι-

κῆς ἀντέτασσεν, ὅτι σήμερον πλέον βιβλία τοῦ ἀφηγηματικοῦ συστήματος, καθ' ὃ ἡ διήγησις περιστρέφεται περὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, εἶνε ἀπροσδιόνυσα διὰ τὰ σχολεῖα πρὸ τῶν διαφόρων ἄλλων ἀναγνωσματαρίων τοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ συστήματος. Ὡς πρὸς τὸν «Ἀπάτριδα» ὅμως τοιοῦτο ἐπιχείρημα καταρρέει ἀμέσως, καθότι διὰ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ σελίδων οὐχὶ μόνον ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ ὕψιστος πατριωτισμὸς πρακτικώτατα μετοχετεύονται εἰς τοὺς μαθητάς, τὰ δύο δῆλά δη στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ οὐσιώδη διὰ τὴν πρόοδον ἑνὸς ἔθνους, καὶ τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ ὤφειλον νὰ ἐπιδιωχθῶσι διὰ τῆς δημοσίας ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἄλλαι γνώσεις ἱκαναὶ διδάσκονται· δὲν συμβαίνει δῆλά δη ὅ,τι παρατηρεῖται εἰς ἔργα τοῦ αὐστηροῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος, δι' οὗ ὁ μαθητὴς παραμένει συνήθως ἄμοιρος τῶν πολλαπλῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ

"May the young Man never know what
it is to be a Man without a Country."
PHILIP NOLAN'S FRIENDS p. 470.

Τὴν ἰδέαν τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ «Ἀπάτριδος» συνέλαβον κατὰ τὸ 1896—1897, καθ' ὃν χρόνον ἐσπούδαζον ἐν τῷ French-American College τῆς πόλεως Springfield Mass. Ἑλληνίδες τινες* μαθήτριαι τῆς Σχολῆς ἐκείνης, ὡς ὁ πρὸ μιᾶς ἢ δύο γενεῶν ἐκλατινισθεὶς Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ Chapelle Grecque τῆς Κορσικῆς, εἶχον ἀπομάθει τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἶχον ἀποξενωθῆ τῆς Θρησκείας ἐκείνης, ἥτις ὑπῆρξε τῆς δουλείας παρήγορος καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων παραστάτης. Αἱ κόραι αὗται μοὶ ἔδωσαν ἐν μικρογραφίᾳ μίαν ἀπαισίαν εἰκόνα τοῦ ἀπωτέρου ἐν Ἀμερικῇ μέλλοντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἐργῶδες ἔχει νὰ διατρέξῃ στάδιον καὶ ἡρωϊκὸν νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλον, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ξενικὴν ἐπήρειαν καὶ τὴν βαθμιαίαν ἀφομοίωσιν μετὰ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν στοιχείων.

Ὡς γνωστὸν ἡ ζωτικότης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπεδείχθη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεπαρκὴς ἐν μέσῳ λαῶν ἀνωτέρου πολιτισμοῦ καὶ μορφώσεως. Ποῦ δύνατα! τις παραδείγματος χάριν ν' ἀνεύρῃ τὴν κατὰ τὸ 1767 πρώτην ἀποικίαν τῶν

*Ἐκτενέστερον περὶ τούτων ἔγραψα εἰς σειρὰν ἄρθρων δημοσιευθέντων ὑπὸ τὸν τίτλον "τὰ Ἀπομνημονεύματα ἑνὸς σπουδαστοῦ."

Πελοποννησίων ἐν Ἀμερικῇ; * Ἐντὸς ἑνὸς μόλις αἰῶνος ἓν ἐθνικὸν μνῆμα ὑψώθη ἐκεῖ, ἡ ἀποικία ἀφωμοιώθη μετὰ τῶν ἄλλων στοιχείων καὶ ἐξηφανίσθη, ἵνα μὴ ἐγερθῇ ποτε διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα. Καὶ ὁ ἐθνολόγος, ὁ ἱστοριοδίφης ἢ πᾶς τις ἄλλος μάτην θὰ τὴν ἀναζητήσῃ πλέον ὡς ὑφισταμένην ὕπαρξιν—ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν. Πόσοι Ἑλληνόπαιδες γεννηθέντες ἐν Ἀμερικῇ ὀλίγας μόνον λέξεις γνωρίζουσιν ἐκ τῆς γλώσσης μας καὶ ἄνευ ἐθνικῆς συνειδήσεως φέρονται ἀκατασχέτως πρὸς τὴν αὐτὴν τύχην; Πόσοι ἐπίσης μεταξὺ ἡμῶν προσεχώρησαν εἰς ξένα δόγματα, ἐγκατέλειψαν τὴν Θρησκείαν μετὰ τῆς ὁποίας συνεζυμώθη τὸ Ἔθνος καὶ ἵνα καλύψωσι τὴν στείρωσιν τῶν καρδιῶν των, αἵτινες δὲν πάλλουσι διὰ τὸ γλυκὺ τῆς Πατρίδος ὄνομα, ἀνεκύρηξαν, ὅτι οὐδεμία μεταξὺ Αὐτῆς καὶ τῆς Θρησκείας ὑφίσταται σχέσις. *

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸ ἑξῆς: τὸ πᾶν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ συντείνει ὅπως λησμονήσωμεν, ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες. Ἐν ταὐτῷ δὲ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ συνδεθῶμεν

---

* "1767. Ἀποικίαν Πελοποννησίων ἄγει εἰς Φλώριδα τῆς Ἀμερικῆς ὁ ἰατρὸς Τουρνβύλλος, οἵτινες ἐνωθέντες μετὰ Κορσικανῶν κληρουχοῦσι 60 στρέμματα γεωπονίας. Οὗτοι κατοικοῦσι τὴν Νέαν Σμύρνην, γειτνιάζουσαν τῷ Ἁγίῳ Δομίγκῳ." —Μελίρρυτος.

* "Καὶ ὅμως δὲν νομίζω νὰ μὲ πλανᾷ ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία, ἐὰν εἴπω, ὅτι ἐν μέσῳ τοσούτων ἀγώνων τῆς αὐτῆς φύσεως, ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1821 διατηρεῖ πάντοτε θέσιν ἐξαιρετικὴν καὶ προνομιοῦχον. Τοῦτο δέ, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ὑπῆρξε τοσοῦτο δυσανάλογον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν μέσων, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον συνηγώθησαν τοσοῦτον ἐναρμονίως αἱ ἐνδοξόταται παραδόσεις τοῦ Πατριωτισμοῦ καὶ αἱ ὑψηλότεραι ἐμπνεύσεις τῆς Θρησκείας, τὸ Τὰν ἢ ἐπὶ Τᾶς τῶν Σπαρ-

στενῶς μετὰ τῶν ἄλλων στοιχείων καὶ ἀποτελέσωμεν γνήσιον μετ' αὐτῶν ἀδελφὸν σῶμα.

Δὲν φερόμεθα, εἶνε ἀληθές, ὡς ἄλλοι λαοί, πλησίστιοι πρὸς τὸν ἐξαμερικανισμόν, ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, μέχρις ὅτου τὸ ἀκοίμητο κανδύλι τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἀποσβεσθῇ καὶ ἓν ἀπαίσιον:

Aeternum vale Ἑλληνικὴ Πατρὶς ἀκουσθῇ, μία φωνὴ γλαυκὸς ἀπηχήσῃ . . . .

Ἤδη δὲν θὰ ἦτο ἄπορον, ἂν καὶ πρωτοτύπως ἔγραφέ τις ἐν τῇ νέᾳ ἠπείρῳ τὸν «Ἄνθρωπον χωρὶς Πατρίδα». Τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως πρὸ παντὸς ἰδίου δημιουργήματος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλολογικὴ ἀξία θὰ ἦτο σμικρά, προέκρινα τὴν μετάφρασιν τοῦ μικροῦ ἀριστουργήματος τοῦ Hale μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποθερμάνῃ τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποβῇ a word to the wise, εἰδός τι σάλπιγγος, ἥτις διαρκῶς νὰ σαλπίζῃ:

"Τί φρικτὸν νὰ μὴ ἔχῃ τις μίαν πατρίδα καὶ quo vadis, μετανάστα, ἰόσον μακρὰν τῆς Ἑλλάδος;"

τιατῶν καὶ τὸ ἐν Τούτῳ Νίκα τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ κράμα τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πόθεν θὰ ἤντλουν οἱ πατέρες μας τὸ ἀκατάβλητον ἠθικὸν θάρρος, ὅπερ ἀπητεῖτο, ὅπως ἀναλάβωσι καὶ διεξαγάγωσι νικηφόρως ἀγῶνα, ἰοῦ ὑπουίου η ιστορια τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ἀναφέρει ἀλλον ανισώτερον;" Ἀλέξανδ. Σ. Βυζάντιος

Ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις καὶ ἐλπίδας, ἀπηύθυνα πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ «Ἀπάτριδος» τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

Springfield, Mass., Feb. 24, 1907.

Rev. Edward E. Hale,
Chaplain of the Senate,
Washington, D. C.

Dear Sir:

I have been studying your book "The Man without a Country" and in it I find, as all its students must, something of the lovely Parthenon, indeed something of the good and beautiful world. I thougth that the author of such a gem not only is able to kindle love for his own great and glorious country, but also through translation might arouse the same feeling for a country equally great and glorious in history and hopes—namely Greece.

Therefore I write asking your permission to translate this masterpiece into the tongue of Plato and Aristotle, into that language which has among its wonderful stories, this teaching: "Both by Gods and men fatherland should be honored, held more sacred and in greater esteem than father, mother, or any other ancestor or relation."

Respectfully yours.

N. A. FLETORIDES
A Law Student.

Ἤτοι:

Πρὸς τὸν αἰδ. Edward E. Hale,

Ἱερέα ἐν τῇ Γερουσίᾳ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.

Ἀγαπητὲ κύριε,

Διῆλθον μετ' ἐπιστάσεως τὸν ὑμέτερον „Ἄπατριν" καὶ εὗρον ἐν αὐτῷ, ὡς πᾶς τις ὀφείλει νὰ ἀνεύρῃ, τι ἐκ τοῦ θείου Παρθενῶνος τῇ ἀληθείᾳ μίαν χάριν εἰλημμένην ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐσκέφθην δέ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἑνὸς τοιούτου ἀριστουργήματος οὐχὶ μόνον εἶνε ἱκανὸς νὰ ἐμπνέῃ φιλοπατρίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ πατρίδος, ἀλλ' ἐπίσης δύναται νὰ μετοχετεύῃ τὸ αὐτὸ αἴσθημα εἰς τὸν λαὸν χώρας ἐξ ἴσου ἐνδόξου καὶ μεγάλης εἰς παραδόσεις καὶ ἐλπίδας — τὴν Ἑλλάδα.

Συνεπῶς σᾶς παρακαλῶ, ὅπως μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ μεταφράσω τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦτο εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἐγράφη ἡ ἑξῆς ἀλήθεια: "Πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις."

Χαιρετίζων ὑμᾶς εὐσεβάστως

διατελῶ,

ΝΙΚΟΣ Α. ΦΛΕΤΟΡΙΔΗΣ.

Σπουδαστὴς τοῦ Δικαίου.

Ὁ πολὺς συγγραφεὺς μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν εὐγενείας καὶ λεπτότητος εὑηρεστήθη νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ οὕτω:

FROM
EDWARD E. HALE 1748 N STREET, N. W.
WASHINGTON, D. C... Feb. 27 ... 190 5

My dear Sir,

I have your note & am honored & gratified by it.

It will give me great pleasure to know the book has been translated into Greek.

I take pleasure in sending you the last Edition.

Truly yours.

Edw E Hale

Ἦτοι:

Ἀγαπητέ μοι κύριε,

Ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σας καὶ ᾐσθάνθην τιμὴν καὶ εὐχαρίστησιν ἐκ ταύτης.

Θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ ἔτι νὰ μάθω, ὅτι τὸ βιβλίον μετεφέρθη εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

Ἀσμένως στέλλω σοι τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν αὐτοῦ.

Ὑμέτερος

EDWARD E. HALE.

Ἀπαντῶν εἰς ταύτην ἔγραψα τὰ ἑξῆς:

Springfield, Mass., Feb. 5, 1907.

Rev. Edward E. Hale.

My dear Sir:

I am grateful for your consent and for the book. As soon as possible I hope to be able to return the latter to you in its Greek garb.

Yours sincerely

N. A. FLETORIDES

Ἦτοι:

Ἀγαπητέ μοι κύριε,

Διατελῶ εὐγνώμων ὑμῖν διὰ τὴν συγκατάθεσίν σας καὶ διὰ τὸ βιβλίον. Ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον ἐλπίζω νὰ ἐπιστρέψω ὑμῖν τὸ τελευταῖον ὑπὸ τὸ Ἑλληνικόν του ἔνδυμα.

Ὑμέτερος ὅλως

ΝΙΚΟΣ Α. ΦΛΕΤΟΡΙΔΗΣ

Δὲν ἀπαιτεῖται νὰ λησμονήσῃ τις τὶ ἐγεννήθη, ἢ νὰ ἀρνηθῇ τὴν χώραν του διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐγκλείει ἡ παραβολὴ αὕτη. Πᾶς ὅστις ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ ὰφνη αὐξάνει πάντοτε εἰς τὸ αἷμα τοῦ μαρτυρίου, ἢ στερεῖται ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἢ συντείνει εἰς τὸν ξηφυλισμὸν τοῦ ἔθνους, ἢ δὲν ὑποδεικνύει τὰς προλήψεις καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, * αἵτινες, βαρύνουσι τὸν λαόν μας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄπατρις. «Πᾶς τις γενικῶς, ὅστις διὰ τῶν ἐμπαιγμῶν του, ἢ διὰ τῶν ὑστεροβουλιῶν του ἢ διὰ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν μυστικῶν τῆς χώρας του παύει πρὸς στιγμὴν τὴν πρόοδον, ἥτις φέρει τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, ἢ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν βούλησιν τῆς πολιτείας ὅπως ἐξασφαλίσῃ δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἢ γενικῶς ὑποβοηθήσῃ τὴν μεγαλειτέραν ζωὴν τοῦ ἔθνους εἶνε «without a Country», παρατηρεῖ ὁ συγγραφεύς.

Ἀλλ' οὐδεὶς τούτων κατηράσθη τὴν χώραν του, οὔτε ἀπηρνήθη αὐτήν.

Οὐδεμία ἐν τούτοις ὑφίσταται διαφορά· καὶ οὗτοι εἶνε ἄνανδρα τέκνα.

---

* Drive the cold shadows of dark night away,
and hail the sunlight of a new born day.
Open thy lustrous eyes oh! Greece and see.
. . . . .Wake! Let the deep sleep be o'er,
and be undying Greece for ever more."

The Wanderings of Izra.

Ἑλλάς! ῥίψε μακρὰν τὰς προλήψεις καὶ τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον σὲ ἐπισκιάζει καὶ χώρει πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν δημιουργίαν χαρακτήρων. Ἐγέρθητι τοῦ πολιτισμοῦ μήτηρ ἐκ τοῦ παγεροῦ ὕπνου καὶ γενοῦ πάλιν ἀθάνατος Ἑλλάς.

Καὶ ἤδη, ἐὰν οὐδὲν ἄλλο προσκομίσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ φιλολογίαν ὁ «Ἄπατρις», εἶνε ἀρκετὸν ἐὰν θερμάνῃ ἐπὶ πλέον τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἀρκεῖ, ἐὰν ὡς ἀσθενὲς πρόχωμα ἀναστείλῃ ὀλίγον ὅ,τι φέρει ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀφομοίωσιν μετ' ἄλλων λαῶν, εἶνε ἀρκετὸν, ἐὰν εἰς κἄποια ἀπὸ τὰ πονεμένα ἐκεῖνα στήθη, τὰ ὁποῖα διαρκῶς θὰ ἔδερον οἱ ἄνεμοι τῆς ξενιτειᾶς ἐὰν ἐμβάλλῃ τὸν πειρασμὸν τῆς παλινοστήσεως. Ἐὰν εἰς μίαν καὶ μόνην τοιαύτην ἑλληνικὴν ψυχὴν, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου ἀναφυῇ ὁ πόθος οὗτος καὶ ἀπηχήσῃ ἡ εὐχὴ τῶν Σαλαμινίων ναυτῶν:

"Γενοίμαν ἢ' ὑλᾶεν ἔπεστι πόντου
πρόβλημι' ἁλίκλυστον, ἄκραν
ὑπὸ πλάκα Σουνίου,
τὰς ἱερὰς ὅπως
προσείποιμεν Ἀθάνας",

ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ὁ «Ἄπατρις» μετεφράσθη ἐπέτυχε τελείως.

Ἔχω ἀναγράψει ὅλα σχεδὸν τὰ φιλολογικὰ περίεργα καὶ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα συνδέονται μετὰ τοῦ πρωτοτύπου «Ἀπάτριδος». Ἀκουσίως τρόπον τινὰ φέρομαι ἤδη εἰς τὴν ἀναγραφὴν καὶ ὀλίγων ἐκ τῶν πολλῶν ἐπεισοδίων τῶν στενῶς ἐχομένων μετὰ τῆς ἀνὰ χεῖρας μεταφράσεως. Πιστεύσατέ με ὅτι πολὺ ἀμφεταλαντεύθην, ἂν ἔπρεπε τὰ κατωτέρω νὰ ἴδωσι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ δὲν θὰ τὸ ἔβλεπον, ἐὰν δὲν ἐθεωροῦντο πρόσφορα διὰ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἡ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασις τοῦ «Ἀπάτριδος» ἐπιδιώκει.

Ὅτε τὸ πρῶτον κατὰ τὴν 13ην Μαρτίου 1897 ἠγγέλθη

διὰ τῶν «Θερμοπυλῶν» ἡ ἔκδοσις τοῦ «Ἀνθρώπου Ἄνευ Πατρίδος», εἷς τῶν πολυτίμων ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ φίλων, μοὶ ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἣν πιστῶς ἐξ εὐλαβείας παραθέτω:

Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῇ 15ῃ Μαρτίου 1897.

Ἀγαπητέ μοι Νῖκο,

" L' idee de patrie embrasse le passe', le present et l' avenir." — A. Uessiot.

"Σὲ ἐγνώρισα ἐκ τοῦ πλησίον ἐνδιαφερόμενον πάντοτε διὰ λαογραφικὰς μελέτας καὶ ἐνόμιζον, ὅτι σπουδάζεις τὴν Ἀγγλικὴν, ἵνα νέας κάμῃς ἐρεύνας εἰς τὰς πλουσίας παραδόσεις τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν λαῶν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἡμετέραν δημώδη φιλολογίαν (Greek folk lore), ἥτις ἀπεθησαυρίσθη εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἤλπιζον, ὅτι ἐπανῆλθες πάλιν εἰς τὸν ὡραῖον μαθητικὸν βίον, ἢ χάριν ἐπεξεργασίας τοῦ ἔργου ἐκείνου ἢ χάριν ἀνακουφίσεως ἐκ τοῦ πολυπλάγκτου βίου, τὸν ὁποῖον διήνυσας ἀφ' ὅτου, ὡς μὴ ὤφειλε, ἄφησες τὴν ἀμφίρρυτον πατρίδα σου. Παρ' ἐλπίδα ὅμως ἤκουσα νὰ μᾶς ἀναγγέλλῃς τὴν ἔκδοσιν βιβλίου ὅλως διαφόρου φύσεως. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοῦ μαρμαρωμένου βασιλῆᾶ μας καὶ τῆς Γοργόνας, ἥτις ἐρωτᾷ ἂν ζῇ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος. Οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. Πρόκειται ἤδη περὶ τοῦ „Ἀνθρώπου

άνευ Πατρίδος.“ Ὁ τίτλος ὅμως οὗτος τοῦ νέου ἔργου σου διατελεῖ ἐν παγερᾷ ἀντιθέσει πρὸς πᾶσαν Ἑλληνικὴν ψυχήν, τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἀκόμη χρόνους τῆς δουλείας διεθέρμανεν ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὁμολογοῦσι τὰ δημώδη ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεκρυσταλλώθη ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους ἐν τῇ δουλείᾳ, καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν εὐγράμμων βουνῶν μας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ κλέφτης χάριν αὐτῆς τῆς πατρίδος

„Ὁλημεροῦλα πολεμᾷ, τὸ βράδυ καραούλι.“

Ὡς γνωστὸν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν ὑπῆρξε πολλάκις δοῦλος, οὐδέποτε ὅμως Ἄπατρις, πίπτων δὲ πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἔφερε κεκρυμμένην τὴν ἰδέαν τὴς Πατρίδος καὶ ἤλπιζεν, ὅτι·

“Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς, πάλι δικά μας θἄναι“

ὡς ἔψαλεν ὁ ραψῳδὸς τῆς ἁλώσεως.

Δέχθητι τὰ βέλτιστα

Ε. Χ. Σ.

Υ. Γ. Ἐντεῦθεν ὅμως τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὸ πᾶν ἐμπνέει λήθην τῆς πατρίδος.

Idem.

Ἓν ἀκόμη περίεργον σχετικώτατον πρὸς τὸν «Ἀπάτριδα» θὰ διηγηθῶ ἤδη, καὶ τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θὰ λησμονήσω. Εἰς τὴν πόλιν Springfield τῆς Μασσαχουσέτης ἐγνώρισα τὸν ποιητὴν W. G. Ballantine, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον

ἔχει ἐμποτισθῆ εἰς τὰ κλέη τῆς ἡμετέρας πατρίδος.* Ἀνέφερα, νομίζω, αὐτῷ περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Ἀπάτριδος», ὃν ἐνθυμοῦμαι ὅμως καλῶς, ἂν ἦτο ὁ ποιητὴς Ballantine ἢ ἄλλος γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς Ἀμερικανὸς—μακρὸς ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου ἄλλως τε μέχρι σήμερον, ὅτε τὰ χειρόγραφά μου δίδονται εἰς τὸ τυπογραφεῖον, διέρρευσε χρόνος—ὅστις οὕτω μοὶ ἀπήντησε:

— «Σᾶς συγχαίρω διὰ τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου ἐπελήφθητε· εἶνε μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας ἱστορίας μας».

Ἀκολούθως ὁ φιλέλλην συνομιλητής μου προσέθηκε:

—«Συνήντησά ποτε πλανωμένους Ἕλληνας ἐργάτας, οἵτινες μὲ ἀπεριγράπτους κακουχίας διέτρεχον τὰς ἀχανεῖς

---

* Ὁ W. G. Ballantine, *καθηγητὴς ἐν τῷ* Training School *τῆς πόλεως* Springfield Mass., *ὡμίλει τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν Ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ἐξ ἀφορμῆς Ἕλληνος ὀπωροπώλου μὲ τὸ πούσ—κάρο, τὸν ὁποῖον συνήντησεν ἐν λεωφόρῳ τινὶ τῆς Βοστώνης πιθανῶς, ἔγραψε τὸ ἀκόλουθον χαρακτηριστικὸν ποίημα, ὑπὸ τὸν τίτλον* "A Roman", *τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζω, διατὶ δὲν περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικοῦ τύπου.*

'Twas in the crowded avenue; o'erhead
Thundered the trains; below, the pavement
shook
With quivering cables. Everywhere the crush
Of horses, wheels and men eddied and
swirled.
A river of humanity swept by
With faces hard as ice. I stopped beside
A little push-cart filled with Southern fruits
And dickered with the huckster, "Three for
five?"

χαράδρας τῶν Δυτικῶν Πολιτειῶν. Πόσον οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι βιοπαλαισταὶ ὡμοίαζον μὲ τοὺς μυρίους τοῦ Ξενο-

---

"No, two," in broken English. There we
stood—
He shabby, stooping, wolfish, all intent
Upon a penny, I to him no more
Than just another stranger from the throng
Trampling each other in this fierce New
World.

Then looking in his sordid eyes I said,
Using the tongue of Plato and of Paul:
"Art thou a Roman?" Never magic word
Of wizard or enchanter wrought more sure.
The man erect, transfigured, eyes on fire,
Lips parted, breath drawn fast, thrust in my
hands
His double handful. Huckster? No, a king!
"Could I speak Romam? Did I share it all—
The memories, the pride, the grief, the hope?"
Then welcome to the best of all he had.

Wouldst know, self-glorified American,
The name that sums the grandest heritage
Race ever owned? 'Tis "Roman" spoke in
Greek:
Romaios they call it. Constantine the Great
Fixed his new capital where East meets West,
Brought Rome's imperial law, the Cross of
Christ,
The art and tongue of Greece—the whole
world's best;
And in that fairest spot new Christian Rome

ρῶντος, τοὺς περιπλανωμένους εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις καὶ τὰ ὄρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοὺς ἐπλησίασα καὶ τοὺς ὡμί-

---

Reigned queen a thousand years, until the
Turk
Fell like a blight, and darkness shrouded all.
But still that name lives in the exile's dreams,
All glories, Hebrew, Christian, Roman, Greek,
Blend in that one unequalled R o m a i o s.
Abraham, Moses, Homer, Phidias,
Caesar, Paul, Chrysostom, Justinian,
Bozzaris, Ypsilanti, Byron, all
Are his. O blest America, these men
That come in rags bring jewels in their hearts
To shine resplendent in thy future's crown!

SPRINGFIELD, MASS.

Ἡ μετάφρασις τοῦ ποιήματος τούτου ἔχει οὕτω·

Ἐντὸς τῆς πληθούσης λεωφόρου ἄνωθεν οἱ ἐναέριοι σιδηρόδρομοι ἐκρότουν, κάτωθεν δὲ τὰ λιθόστρωτα ἐσείοντο μὲ τὰ παλλόμενα σύρματα. Πανταχοῦ ἐν συνωστισμῷ ἄλογα, ἅμαξαι καὶ ἄνθρωποι περιεδινοῦντο καὶ συνεστρέφοντο. Χείμαρρος ἀνθρώπων διήρχετο πρὸ ἐμοῦ ὁρμητικὸς μὲ ἀσυμπαθεῖς μορφάς, ὡς ὁ πάγος. Ἐστάθην πρὸ χειραμαξίου, τὸ ὁποῖον ἦτο πλῆρες ἀπὸ καρπούς νοτίων χωρῶν καὶ συνεφώνουν μὲ τὸν πλανόδιον πωλητὴν λέγων· "Three for five?" *"πέντε ς' τὴν πεντάρα;"*—"No two" *"ὄχι δύο"* *ἀπήντησε μὲ προφορὰν ἐσφαλμένην. Ἐκεῖ ἱστάμεθα—αὐτὸς κακοενδεδυμένος καὶ κυρτωμένος μὲ βλέμμα λύκου προσηλωμένος ἐπὶ ἑνὸς ὀβολοῦ* (penny)· *ἐγὼ δὲ δι' αὐτὸν ἤμην μόνον εἷς ἕτερος ξένος ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ καταπατοῦντος ὁ εἷς τὸν ἕτερον ἐν τῷ ἀγρίῳ τούτῳ Νέῳ Κόσμῳ.*

Τότε προσβλέψας εἰς τοὺς πλεονεκτικοὺς ὀφθαλμούς του εἶπον, κάμνων χρῆσιν τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Παύλου "—εἶσαι Ρωμηός;" Οὐδέποτε μαγικὴ λέξις μάγου ἢ γοητευτοῦ ἐξή-

λησα ἑλληνιστί, τότε δὲ ἠσθάνθην τελείως, ὅ,τι ὁ μέγας ποιητής σας ἀναφέρει διὰ τὸν ἐγκαταλειφθέντα ἐν Λήμνῳ Φιλοκτήτην. Καὶ ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν ἐγκαταλελειμμένοι καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω τί ζητοῦσι τόσον αὐτοί, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ὑμετέρων εἰς ἀπομεμακρυσμένας πλανώμενοι χώρας . . . . . ».

σκησε μεγαλειτέραν ἐπιροὴν ἐπὶ ἄλλου. Ὁ ἀνὴρ εὐθυτενὴς, μεταμεμορφωμένος, μὲ ὀφθαλμοὺς φλέγοντας, μὲ χείλη ἠνεωγμένα, μὲ πνοὴν ταχεῖαν ἔθεσεν εἰς τὰς χεῖρας μου διπλῆ χειρία.

Πλανόδιος! Ὄχι! Βασιλεύς! Ἐὰν δυνάμην νὰ ὁμιλήσω τὴν νεωτέραν Ἑλληνικήν, ἐὰν εἶχον κοινὰ τὰ πάντα—δηλαδὴ τὰς ἀναμνήσεις, τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν θλῖψιν, τὴν ἐλπίδα, τότε ἠδυνάμην νὰ ἔχω τὰ ἄριστα ὅλων ὅσα εἶχε.

Θέλεις νὰ γνωρίσῃς αὐτοδοξασμένε Ἀμερικανὲ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ὡς ἄθροισμα τήν μεγαλειτέραν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν φυλὴ εἶχέ ποτε; Εἶναι ἡ λέξις Ρωμηὸς ἐκφερομένη εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικήν. Τὸ λέγουν Ρωμηός. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔφερε τὴν νέαν πρωτεύουσάν του ἐκεῖ ὅπου ἡ Ἀνατολὴ γειτνιάζει τὴν Δύσιν, ἔφερε τὸν αὐτοκρατορικὸν νόμον τῆς Ρώμης, τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, τὴν τέχνην καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ κάλλιστα τοῦ ὅλου κόσμου. Καὶ εἰς τὴν μαγευτικωτάτην τοποθεσίαν ἡ Νέα χριστιανικὴ Ρώμη ἐδέσποζεν ὡς βασιλὶς χίλια ἔτη μέχρις ὅτου ὁ Τοῦρκος ἐπέπεσεν ὡς καταστροφὴ καὶ σκότους πέπλος ἐκάλυψε τὰ πάντα. Ἀλλ' εἰσέτι τὸ ὄνομα ἐκεῖνο ἐπιζῇ εἰς τὰ ὄνειρα τοῦ ἐξορίστου. Ἅπασαι αἱ δόξαι, Ἑβραϊκὴ, Ρωμαϊκὴ, Χριστιανική, Ἑλληνικὴ συμμιγνύονται εἰς τὸ ἓν τοῦτο τὸ ἀπαράμιλλον Ρωμηός. Ἀβραάμ. Μωϋσῆς, Ὅμηρος, Φειδίας, Καῖσαρ, Παῦλος, Χρυσόστομος, Ἰουστινιανὸς, Βότσαρης, Ὑψηλάντης, Βύρων, ὅλοι εἶναι ἰδικοί του.

Ὦ! εὐδαίμων Ἀμερική, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες προσέρχονται μὲ ράκη φέρουν ἀδάμαντας εἰς τὰς καρδίας των, οἵτινες ἐκλάμπρως θὰ φωτοβολήσουν εἰς τὸ μέλλον στέμμα σου!

«Ἓν μόνον γνωρίζω, ὅτι οὗτοι εἶνε οἱ ἄνευ πατρίδος ἄνθρωποι, ἀφ' οὗ δὲν γνωρίζουσι τί σημαίνει προσήλωσις εἰς τὸ πατρῷον ἔδαφος καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπέρ ποτε ἡ μικρὰ Ἑλλὰς σας ἔχει ἀνάγκην τῶν τέκνων της».

Ρῖγος διέτρεμε τὸ σῶμά μου, καὶ εἰς τοὺς λόγους τούτους ἠσθάνθην ὡς φωνή τις νὰ μοὶ ἔλεγε: λιποτά.... κατα.....προ...δό.....τα.... εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἥρωος τὸν ὁποῖον δι' ἑλληνικοῦ τολμᾷς νὰ περιβάλλῃς ἐνδύματος.

Καὶ ἐξηκολούθησεν ὁ εὐγενὴς Ἀμερικανός:

—«Χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἀθηνᾶ φαίνεται ἔτι ὡσεὶ προσμειδιῶσα πρὸς τὴν ἐλαίαν, χώρα, τῆς ὁποίας ἡ φύσις πάντοτε ὑπῆρξεν ὡραία καὶ γόνιμος, δὲν εἶνε ἀδίκημα νὰ ἐγκαταλείπηται τόσον ἀστόργως; »

Ἐνθυμοῦμαι, ἐτραύλισα τότε ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς ἐπιβάλλει τὸν ἐκπατρισμόν, ὁ δὲ συνομιλητής μου, σφίξας τὴν χεῖρά μου φιλικώτατα, προσέθεσε τὸ ἑξῆς:

«Ἡ γῆ ἥτις ἔθρεψε τοὺς πατέρας σας δὲν θὰ ἀρνηθῇ νὰ θρέψῃ καὶ ὑμᾶς», καὶ τοῦτο ἦτο μία μεγάλη ἀλήθεια.

Θὰ προσέθετον καὶ ἄλλα τοιαῦτα περίεργα σχετιζόμενα μετὰ τῆς ἀνὰ χεῖρας μεταφράσεως, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ σκανδαλίσω τινὰ ὅτι ζητῶ νὰ αὐξήσω τὴν λεγεῶνα τῶν ψευδῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ἀτυχῆ Νόλαν περισυνελέγησαν. Διὰ τὸν αἰσθηματίαν ἀναγνώστην δὲν πρέπει νὰ παραληφθῇ τὸ ἑξῆς, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐν τῷ προλόγῳ ὁ συγγραφεύς:«The sentimental reader may be interested to know that my own tears blotted the paper of the original manuscript». Ὁμολογῶ ὅτι ἅμα μετέφρασα τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ «Ἀπάτριδος» δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατήσω τὰ δάκρυα, ἅτινα ἔβαψαν τὰ χειρόγραφα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔδωσα εἰς τὸ τυπογραφεῖον.

Δὲν πιστεύω οἱ ἡμέτεροι κριτικοὶ μετ' ἰδιαιτέρου ζήλου νὰ ἐξετάζωσι ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ἀφ' οὗ ἐκ χιλιάδων ἀγγλο-

φώνων ἀναγνωστῶν καὶ ἀρκετῶν κριτικῶν τοῦ «Ἀπάτριδος» μόνον εἷς παρετήρησεν ὅτι τὸ πλοῖον «Ἀνατολή», ἐφ' οὗ ὁ Νόλαν ἀπέθανεν, ἐτοποθετεῖτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Ἄνδεων. Δὲν πιστεύω νὰ ὑπολη φθῶ ψεύστης καὶ παραχαράκτης ὡς ἀδροφρόνως ὑπελήφθη ὁ συγγραφεὺς ὑπὸ τοῦ «Παρατηρητοῦ» τῆς Νέας Ὑόρκης. Ὁ Hale ὡσεὶ ἀπολογούμενος ἔγραψε τότε : «Ψεῦσται καὶ πλαστογράφοι οὐδέποτε θέτουσι σκοπίμως πλοῖα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, πολλοὶ δὲ ἀδαεῖς διευθύνταὶ φύλλων, νομίζουσιν ὅτι ἄλλοι τινὲς ὑποκύπτουσιν εἰς τοιαῦτα λάθη».

Παραδίδων τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν δημοσιότητα καθ' ἣν ἐποχὴν κρίσις καὶ εἶδός τι παθολογικῆς καταπτώσεως παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν,—ἅτινα εὐθὺς μετὰ τὸν ἀτυχῆ ἡμῶν πόλεμον τοῦ 1897 παρετήρησεν ὁ ἐρίτιμος Νεοκλῆς Καζάζης, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐμψυχώσεως ἑνὸς λαοῦ—δικαιοῦμαι, νομίζω, νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἐπιείκειαν τῆς δημοσίας κριτικῆς.

Ἔχω ἔτι δ' ἐλπίδος ὅτι τὸμικρὸν ἀριστούργημα (masterpiece) *τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ φιλοσόφου καὶ ἠθικολόγου, τὸ ὁποῖον ἀπετόλμησα νὰ μεταφέρω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, θὰ τύχῃ εὐμενοῦς παρ' ἡμῖν ὑποδοχῆς. Ὁ ἀναγνώστης μου δὲν θὰ ἀνεύρῃ εἰς τὰς σελίδας ταύτας ὅλην ἐκείνην τὴν ἀκραιφνεστάτην καὶ ἀληθῶς συγκινοῦσαν φιλοπατρίαν τὴν ὁποίαν ὁ χρωστὴρ τοῦ* Hale *γνωρίζει τόσον γραφικώτατα νὰ ζωγραφίζῃ ἐν τῷ "Ἀπάτριδί του". Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ τηρήσω τὴν συναρπάζουσαν χάριν τοῦ πρωτοτύπου. Ὡς γνωστὸν, οὐδὲν κλασικὸν ἔργον εἶνε δυνατὸν τελείως νὰ μεταφρασθῇ, αἱ δὲ μεταφράσεις αὐτῶν ὁμοιάζουν μόνον μὲ τὴν ἑτέραν ὄψιν πολυτελοῦς τάπητος. Πρέπει ἤδη νὰ εἴπω ὅτι μεταφράζων τὸ ἔργον τοῦτο ἀπέβλεψα καὶ εἰς ἄλλο τι, ἵνα δῆλά δη ἀποβῇ τοῦτο χρήσιμον εἰς τοὺς μανθάνοντας τὴν Ἀγγλικὴν καὶ εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς τοὺς χάριν ἐπισκέψεως τοῦ κλασικοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος μανθάνοντας ὀλίγας Ἑλληνικὰς λέξεις ἢ καὶ ἐξ ἀγάπης σπουδάζοντας τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἐξ ἀνάγκης οὕτω περιωρίσθην εἰς τὴν πιστὴν τῶν λέξεων μετάφρασιν, ἥτις συνήθως εἶναι ξηρὰ καὶ ἄχαρις.*

Ἔγραφον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῇ 5 Μαρτίου 1908.

ΝΙΚΟΣ Α. ΦΙΛΕΤΟΡΙΔΗΣ.

Ο ΑΠΑΤΡΙΣ

ΦΡΟΝΩ ὅτι πολλοὶ ὀλίγοι ἐκ συμπτώσεως ἀναγνῶσται τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 13ης Αὐγούστου 1863 φύλλου τοῦ "Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης" παρετήρησαν εἰς ἀφανές τι ἄκρον αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν Νεκρολογιῶν, τὴν ἑξῆς ἀγγελίαν·

«Τὴν 11ην Μαΐου ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ μονοκρότου τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν «Ἀνατολὴ»,—Πλάτος 2° 11′ Ν. καὶ Μῆκος 131° Δ.—ὁ Φίλιππος Νόλαν.»

Συνέβη νὰ παρατηρήσω τὰ ἀνωτέρω, ἐπειδὴ μὲ εἶχε ρίψει τὸ κῦμα εἰς τὸν ἀρχαῖον ἐν Μακινοῦ Ξενῶνα τῶν Ἱεραποστόλων καὶ ἀνέμενον πλοῖον προωρισμένον διὰ τὴν Λίμνην Συυπήριορ, τὸ ὁποῖον δὲν διεκρίνετό που· οὕτως ἀνέγνωσα ἁπλήστως μέχρις αὐτῶν τῶν "Διαφόρων" ὅλα τὰ ἡμερήσια νέα, τὰ ὁποῖα ἠδυνήθην νὰ εὕρω ἐν τῷ "Κήρυκι", ἔτι δὲ καὶ αὐτὰς τὰς νεκρολογίας καὶ τὰ ἀγγελτήρια γάμων. Ἡ μνήμη μου εἶναι στεγανὴ διὰ νὰ ἐνθυμῆται ὀνόματα καὶ φυσιογνωμίας ἀνθρώπων, καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ, καθ' ὅσον προχωρεῖ εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον, ὅτι εἶχον ἱκανοὺς λόγους νὰ συγκρατήσω τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου Νόλαν. Ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ἀναγνωστῶν, οἵτινες θὰ ἐσταμά-

των εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἐὰν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς "Ἀνατολῆς" ὅστις ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν εἶχε προτιμήσει νὰ τὴν διατυπώσῃ ὡς ἑξῆς: "Ἀπέθανε τὴν 11ην Μαΐου ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ.,, Ἐπειδὴ ὡς ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ ἦτο γενικῶς γνωστὸς ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος Φίλιππος Νόλαν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐπέβλεπον αὐτὸν κατὰ πεντήκοντα περίπου ἔτη, ὡς πράγματι καὶ μεταξὺ τῶν ναυτῶν, οἵτινες ἐξετέλεσαν πλόας ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῶν. Δύναμαι μάλιστα νὰ εἴπω, ὅτι ὑπάρχουσι πολλοὶ οἱ ὁποῖοι ἔπινον οἶνον μετ' αὐτοῦ ἅπαξ τὴν δεκαπενθημερίαν εἰς ἕνα πλοῦν τριῶν ἐτῶν, καὶ οἵτινες οὐδέποτε ἐγνώρισαν, ἂν τὸ ὄνομά του ἦτο Νόλαν, ἢ ἂν ὁ τάλας οὗτος εἶχεν ὄνομά τι καθόλου.

Γράφων σήμερον τὴν ἱστορίαν τῆς δυσμοίρου ταύτης ὑπάρξεως, δὲν διαπράττω πιθανῶς ἀδικίαν. Ὑπῆρχον μέχρι τοῦδε, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς λήξεως τῆς προεδρείας τοῦ Μάδισον, ἱκανοὶ λόγοι ἵνα τηρηθῇ αὐστηροτάτη μυστικότης, μυστικότης ἀποβλέπουσα αὐτὴν τὴν τιμήν, παρὰ τοῖς ἀξιωματικοῖς, οἵτινες ἀλληλοδιαδόχως εἶχον τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Νόλαν. Εἶναι δὲ βεβαίως πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ esprit de corps καὶ τῆς προσωπικῆς τιμῆς τῶν ἀξιωματικῶν τὸ ὅτι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον οὐδαμῶς περιῆλθον εἰς γνῶσιν τῆς δημοσιογραφίας καὶ τῆς χώρας καθόλου, φρονῶ. Ἔχω λόγους νὰ πιστεύω

ἀπὸ μερικὰς ἐρεύνας, τὰς ὁποίας ἐνήργησα εἰς τὰ Ναυτικὰ Ἀρχεῖα καθ' ὃν χρόνον εἶχον προσκολληθῆ εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ναυπηγείου, ὅτι πᾶν ἐπίσημον ἔγγραφον ἀναφερόμενον εἰς αὐτὸν ἐκάη, ὅταν ὁ Ρὸς ἔκαυσε τὰ δημόσια τῆς Οὐάσιγκτων οἰκοδομήματα. Εἷς τῶν Τόκερς ἢ πιθανῶς εἷς τῶν Γῶτσονς εἶχε τὸν Νόλαν ὑπὸ φρούρησιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ ὅταν ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ πλοῦ του ἔδιδεν ἀναφορὰν εἰς Οὐάσιγκτων εἰς ἕνα τῶν Κράουνσιελδς—ὅστις ἦτο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅταν ἐπέστρεφεν οὗτος—ἔβλεπεν, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον ἠγνόει τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Ἂν ἐκεῖνοι πράγματι οὐδὲν ἐγνώριζον περὶ αὐτῆς ἢ ἂν ἐπρόκειτο περί τινος Non mi ricordo λόγῳ πολιτικῆς, δὲν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅμως θετικῶς, ὅτι ἀπὸ τὸ 1817, ἴσως δὲ καὶ πρότερον, ὅτι οὐδεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ ἀνέφερε τὸν Νόλαν εἰς ἔκθεσιν οἱουδήποτε πλοῦ.

Ἀλλ' ὡς εἶπον δὲν ὑπάρχει λόγος μυστικότητος πλέον. Καὶ τώρα, ὅτε ὁ ἀτυχὴς ἀξιωματικὸς ἔχει ἀποθάνει φαίνεταί μοι ἄξιον ἐνδιαφέροντος νὰ διηγηθῶ ὀλίγα ἐκ τῆς ἱστορίας του κατὰ τρόπον δεικνύοντα εἰς τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας τὶ σημαίνει νὰ εἶναί τις ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΟΛΑΝ ἦτο λαμπρὸς νεαρὸς ἀξιωματικὸς ἐν ὅσῳ ὑπηρέτει ἐν τῇ "Δυτικῇ Λεγεῶνι," ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ Δυτικὴ μεραρχία τοῦ στρατοῦ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Ὅταν ὁ Ἄαρον Μπὲρρ

ἐπεχείρησε τὴν πρώτην παράτολμον αὐτοῦ ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Νέαν Ὀρλεάνην τὸ 1805, εἰς τὸ φρούριον Μάσσακ, ἢ κάπου βορειότερον παρὰ τὸν ποταμόν, συνήντησε κατὰ διαβολικὴν συγκυρίαν τὸν φαιδρόν, ὁρμητικὸν καὶ ἀγχίνουν νεανίσκον εἴς τι δεῖπνον, νομίζω. Ὁ Μπὲρρ τὸν ἐσημείωσεν, ὡμίλησε μετ' αὐτοῦ, περιεπάτησε μετ' αὐτοῦ, τὸν προσέλαβεν ἐπὶ τῆς σχεδίας του διὰ ποτάμιον ἐκδρομὴν μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν καὶ ἐν συντόμῳ ἐπεβλήθη καὶ ἐμάγευσεν αὐτόν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ ἦτο μονότονος καὶ νεκρὰ διὰ τὸν δυστυχῆ Νόλαν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπωφελεῖτο ἐκ τῆς ἀδείας τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς αὐτὸν ὁ Μπὲρρ, ἵνα τῷ γράφῃ. Ὁ πτωχὸς ἀξιωματικὸς ἔγραφε καὶ ἐπανέγραφε σχινοτενεῖς, ὑψιπετεῖς καὶ πομπώδεις ἐπιστολάς, ἀλλ' οὐδέποτε ἔλαβεν ἀπάντησιν, ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, παρὰ τοῦ φαιδροῦ δελεαστοῦ. Οἱ λοιποὶ ἐν τῇ φρουρᾷ ἀξιωματικοὶ ἐχλεύαζον τὸν Νόλαν, διότι εἰς τὴν ἀδικαιολόγητον συμπάθειαν πρὸς ἕνα πολιτευτὴν ἐθυσίαζε τὸν χρόνον του, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ἀφιέρουν εἰς τὴν σκοποβολὴν καὶ τὴν κωπηλασίαν. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ἔτυχεν ἐκδικήσεως. Ὁ Μπὲρρ ἐπανῆλθε τότε οὐχὶ πλέον ὡς ἄσημος δικηγόρος, ἀλλ' ὡς ἐπιφανὴς κατακτητής. Εἶχε καταβάλει δὲν ἠξεύρω πόσους γενικοὺς εἰσαγγελεῖς. Εἶχε κληθῇ δὲν γνωρίζω εἰς πόσα γεύματα. Εἶχε ἐξυμνηθῇ δὲν ἠξεύρω εἰς πόσας Weekly Arguses. Καὶ διεδίδοντο

φῆμαι, ὅτι εἶχε στρατιὰν ὄπισθέν του καὶ μίαν αὐτοκρατορίαν ἐνώπιόν του. Ἦτο μεγάλη ἡ ἡμέρα τῆς ἀφίξεώς του διὰ τὸν πτωχὸν Νόλαν. Ηρὶν παρέλθῃ ὥρα ἀφ' οὗ ἔφθασεν, ὁ Μπὲρρ ἔστειλε καὶ τὸν προσεκάλεσε κατ' ἰδίαν. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην προέτεινεν εἰς τὸν Νόλαν νὰ τὸν παραλάβῃ ἐπὶ τοῦ ἀκατίου του—νὰ τῷ δείξῃ καλαμῶνα ἢ βαμβακοφυτείαν, καθὼς εἶπε—πράγματι ὅμως διὰ νὰ τὸν διαφθείρῃ, καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἐκδρομῆς ὁ Νόλαν ψυχῇ τε καὶ σώματι ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Μπέρρ. Ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου, καίτοι ἀκόμη δὲν τὸ ἐγνώριζεν, ἔζη ἐν τούτοις ὡς ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ.

Τί ὁ Μπὲρρ ἐσκόπει νὰ πράξῃ, δὲν γνωρίζω περισσότερον σοῦ, ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα. Τοῦτο ἄλλως δὲν ἀνάγεται εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. Μόνον θὰ ἀναφέρω ὅτι, ὅταν ἡ μεγάλη καταστροφὴ ἐπῆλθεν, ὁ δὲ Ζέφερσον καὶ ὁ Οἶκος τῆς Βιργινίας τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἀνέλαβε νὰ συντρίψῃ ὅλους τοὺς ἐπιφανεῖς τοῦ Οἴκου τῆς Ὑόρκης διὰ τῆς μεγάλης ἐν Ρίτσμονδ τῆς Βιργινίας ἐπὶ προδοσίᾳ δίκης, μερικοὶ ἐκ τῶν ἀσημοτέρων τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης κοιλάδος τοῦ Μισσισιπῆ, ἡ ὁποία ἔκειτο ἀπώτερον ἡμῶν, ἢ ὅσον εὑρίσκεται σήμερον ἡ Πούζετ Σάουντ, εἰσήγαγον καὶ οὗτοι τὸν αὐτὸν νεωτερισμὸν εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν σκηνὴν καὶ διὰ νὰ διασκεδάσωσι τὴν μονοτονίαν τοῦ θέρους ἐν τῷ Φρουρίῳ Ἄδαμς ἀνεβίβασαν ὡς θεάματα σειρὰν

στρατιωτικῶν δικῶν κατὰ τῶν αὐτόθι ἀξιωματικῶν. Ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ ἐκ τῶν συνταγματαρχῶν καὶ ταγματαρχῶν εἶχον εἰσαχθῆ εἰς δίκην, ἐπίσης δὲ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ καταλόγου καὶ ὁ μικρὸς Νόλαν, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὅμως, Κύριος οἶδε πῶς, ὑπῆρχον ἐπαρκεῖς ἀποδείξεις—ὅτι ἐμίσησε τὴν ὑπηρεσίαν, ὅτι ἦτο διατεθειμένος νὰ ἀπιστήσῃ πρὸς αὐτήν καὶ ὅτι θὰ ὑπήκουεν εἰς οἱανδήποτε διαταγὴν ὅπως βαδίσῃ καθ' οἱουδήποτε καὶ μὲ οἱονδήποτε ἤθελε τὸν ἀκολουθήσει, ἐὰν ἡ διαταγὴ ἦτο ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς "Αὐτοῦ Ἐξοχότητος τοῦ Ἄαρον τοῦ Μπέρρ,,. Τὰ δικαστήρια ἤρχισαν νὰ δικάζουν. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ διέφυγον, δίκαια καθ' ὅσον γνωρίζω. Ὁ Νόλαν ἀπεδείχθη ἀρκετὰ ἔνοχος, ὡς εἶπον, ἐν τούτοις σὺ καὶ ἐγὼ οὐδέποτε θὰ ἐμανθάνομεν περὶ αὐτοῦ, ἂν μὴ συνέβαινε τὸ ἑξῆς: Ὅτε ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου ἠρώτησε τὸν Νόλαν κατὰ τὸ τέλος τῆς δίκης, ἂν ἐπεθύμει νὰ ἀπολογηθῇ καὶ ἀποδείξῃ, ὅτι εἶχε διατελέσει πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καθηκόντων, οὗτος ἐν ἐξάψει παραφορᾶς ἐφώνησεν:

—"Ἐς κόρακας αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι! Οὔτε νὰ ἀκούω πλέον θέλω τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν!"

Φρονῶ, ὅτι ὁ Νόλαν δὲν ἐγνώριζε πόσον αἱ λέξεις αὗται συνετάραξαν τὸν γηραιὸν Συνταγματάρχην Μόργκαν, ὅστις προήδρευε τοῦ δικαστηρίου.

Οἱ ἡμίσεις τῶν ἐνόρκων οἵτινες παρεκάθησαν ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ θώκου κατὰ τὴν δίκην ἐκείνην εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ εἶχον ριψοκινδυνεύσει τὴν ζωὴν δι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν οὗτος τόσον ἱπποτικῶς προσέβαλεν ἐν τῇ παραφορᾷ του. Ὁ Νόλαν τοὐναντίον εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὰς Δυτικὰς Πολιτείας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς "Ἱσπανικῆς συνωμοσίας,,, τῆς "συνωμοσίας τῆς Ὀρλεάνης,, καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν παραπλησίων. Εἶχε δὲ ἐκπαιδευθῇ εἰς μίαν φυτείαν, ὅπου ἡ ἀρίστη συναναστροφή του ἀπετελεῖτο ἀπὸ Ἱσπανόν τινα ἀξιωματικὸν ἢ Γάλλον ἔμπορον ἐκ τῆς Ὀρλεάνης. Ἡ ἐκπαίδευσίς του, τοιαύτη οἵα ἦτο, εἶχε τελειοποιηθῇ εἰς ἐμπορικὰς ἐκστρατείας εἰς Βέρα Κρούζ, καὶ νομίζω μοὶ εἶπεν, ὅτι ὁ πατήρ του προσέλαβέ ποτε Ἄγγλον τινὰ ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ ὡς παιδαγωγὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χειμερινῆς ἐποχῆς ἐν τῇ φυτείᾳ. Εἶχε διατρίψει τὸ ἥμισυ τῆς νεότητός του μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ του θηρεύων ἵππους ἐν Τέξας καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μόλις ἦσαν δι' αὐτὸν πράγματι ὀντότης τις. Ἐν τοσούτῳ εἶχε τραφῇ ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καθ' ὅλα τὰ ἔτη ἀφ' ὅτου εἶχε καταταχθεῖ ἐν τῷ στρατῷ. Εἶχεν ὁρκισθῇ ἀκόμη ὡς Χριστιανὸς νὰ παραμείνῃ πιστὸς εἰς τὰς "Ἡνωμένας Πολιτείας,, Αἱ "Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι,, ἦσαν αἱ δώσασαι εἰς αὐτὸν τὴν στο-

λὴν τὴν ὁποίαν ἐφόρει καὶ τὸ ξίφος τὸ ὁποῖον ἔφερε παρὰ τὸ πλευρόν του. Ἀλλὰ τί λέγω, δείλαιε Νόλαν! Μόνον διότι αἱ "Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι,, σὲ εἶχον ἐκλέξει προηγουμένως ὡς ἓν τῶν ἐμπίστων καὶ τιμίων τέκνων των, ὁ "Α. Μπὲρρ" ἐνδιαφέρετο περὶ σοῦ ὀλίγον περισσότερον ἢ διὰ τοὺς λεμβούχους, οἵτινες ἀνεπέτων καὶ συνέστελλον τὰ ἱστία τῆς λέμβου του χάριν αὐτοῦ. Δὲν δικαιολογῶ τὸν Νόλαν· ἐξηγῶ μόνον εἰς τὸν ἀναγνώστην διατὶ κατηράσθη τὴν πατρίδαν του καὶ ηὐχήθη ὅπως μήτε τὸ ὄνομά της ποτὲ πλέον ἀκούσει.

Πράγματι δὲ οὐδέποτε τὸ ἤκουσε παρὰ ἄπαξ μόνον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τῆς 23ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1807, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του, 11ης Μαΐου 1863, οὐδέποτε πλέον ἤκουσε τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἡμίσεως τούτου αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα, ὁ Νόλαν ἔζη ὡς ἄνθρωπος χωρὶς πατρίδα.

Ὁ γηραιὸς Μόργκαν, ὡς εἶπον, εἶχε συνταραχθῆ σφόδρα· ἐὰν ὁ Νόλαν συνέκρινε τὸν Γεώργιον Οὐάσιγκτων μὲ τὸν Βένεδικτ Ἄρνολδ ἢ ἀνέκραζε "Θεὸς σώζοι τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας", ὁ Μόργκαν δὲν ἤθελεν αἰσθανθῆ μεγαλητέραν πικρίαν. Συνεκάλεσε τοὺς ἐνόρκους ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ δωματίῳ καὶ ἐν χρονικῷ διαστήματι δεκαπέντε λεπτῶν ἐπέστρεψε μὲ κάτωχρον πρόσωπον, ἵνα ἀπαγγείλῃ τὴν ἀπόφασιν·

—Κατάδικε, ἄκουσον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστη-

ρίου! Ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἀποφάσεώς του ὑπὸ τοῦ Προέδρου σὲ καταδικάζει νὰ μὴ ἀκούῃς πλέον τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ὁ Νόλαν ἐγέλασεν, οὐδεὶς ὅμως ἄλλος ἐκτὸς αὐτοῦ. Ὁ γηραιὸς πρόεδρος τῶν Στρατοδικῶν ἐτήρησεν ὅλην τὴν σοβαρότητά του καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ αἰθούσῃ τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου ἐβασίλευσεν ἐπὶ μικρὸν νεκρικὴ σιγὴ ὡς ἐν νυκτί. Καὶ αὐτὸς ὁ Νόλαν ἀπώλεσε πρὸς στιγμὴν τὸ ὑπερφίαλον ὕφος. Ὁ δὲ Μόργκαν τότε προσέθηκε·

—Ἀρχικλητὴρ, φέρετε τὸν κατάδικον εἰς Ὀρλεάνην ἐπὶ πλοίου μετὰ φρουρᾶς καὶ παραδώσατε αὐτὸν εἰς τὸν αὐτόθι ἀρχηγὸν τοῦ ναυτικοῦ.

Ὁ Ἀρχικλητὴρ ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ πηλίκιον, καὶ ὁ Νόλαν εἶχεν ἐξαχθῆ τοῦ στρατοδικείου.

—Ἀρχικλητὴρ, ἐξηκολούθησεν ὁ γηραιὸς Μόργκαν, προσέξατε ὅπως οὐδεὶς ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸν δεσμώτην. Ὑποβάλετε τοὺς σεβασμούς μου εἰς τὸν πλοίαρχον Μίτσελλ ἐν Ὀρλεάνῃ καὶ ζητήσατε παρ' αὐτοῦ ἵνα διατάξῃ, ὅπως οὐδεὶς ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸν κατάδικον ἐφ' ὅσον διατελεῖ ἐπὶ τοῦ πλοίου. Θὰ λάβητε τὴν ἑσπέραν γραπτὰς διαταγὰς ἀπὸ τοὺς ἐνταῦθα ἀξιωματικοὺς τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ δικαστήριον κηρύττει τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν του ἐπ' ἀόριστον.

Πάντοτε ὑπέθετον ὅτι αὐτὸς ὁ συνταγματάρχης Μόργκαν ἔφερε τὰ πρακτικὰ τοῦ Στρατοδικείου εἰς Οὐάσιγκτων καὶ ἔδωκεν ἐξηγήσεις εἰς τὸν κύριον Ζέφφερσον. Ὅπως δήποτε βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Πρόεδρος ἐνέκρινε ταῦτα—βέβαιον, ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ πιστεύσω τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες διηγοῦνται ὅτι εἶδον τὴν ὑπογραφήν του. Προτοῦ ὁ "Ναυτίλος" περιπλεύσῃ ἐκ τῆς Νέας Ὀρλεάνης εἰς τὴν Βορείαν Ἀτλαντικὴν ἀκτὴν μὲ τὸν δεσμώτην ἐπ' αὐτοῦ, ἡ ἀπόφασις εἶχε τύχει τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Προέδρου, καὶ ὁ Νόλαν ἦτο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ.

Τὸ δεκτὸν τότε γενόμενον σχέδιον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ποινῆς ἦτο κατ' οὐσίαν αὐτὸ τοῦτο τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην ἐξετελέσθη καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἰδέα ὀφείλεται ἴσως εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ θαλάσσης ἀποστολῆς τοῦ καταδίκου ἐκ τοῦ Φρουρίου Ἄδαμς καὶ τῆς Ὀρλεάνης. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν—καὶ τοιοῦτος πρέπει νὰ ἦτο ὁ πρῶτος Κράουνσιελδ, καίτοι εἶναι οὗτος ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον δὲν ἐνθυμοῦμαι—παρεκλήθη νὰ ἐπιβιβάσῃ τὸν Νόλαν ἐπὶ πλοίου τῆς Κυβερνήσεως προωρισμένου διὰ μακρὸν πλοῦν καὶ νὰ δώσῃ ὁδηγίας ὥστε νὰ περιορισθῇ οὗτος ἐκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον μόνον, ὥστε νὰ εἶνε βέβαιον, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἔβλεπε ἢ θὰ ἤκουέ τι περὶ τῆς χώρας του. Τὰ ἀμερικανικὰ πλοῖα δὲν ἐξετέλουν τότε πολλοὺς μακροὺς πλοῦς καὶ εἰς τὸ Ναυτικὸν δὲν ἐδίδετο μεγάλη προσοχή· καὶ ἐπειδὴ

τὸ ὅλον σχέδὸν τῆς ἱστορίας ταύτης προέρχεται ἐκ παραδόσεως, ὡς ἔχω ἐξηγήσει, δὲν γνωρίζω θετικῶς ποῖος ἦτο ὁ πρῶτος πλοῦς τοῦ Νόλαν. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος εἰς τὸν ὁποῖον παρεδόθη—πιθανὸν νὰ ἦτο ὁ Τύγκη ἢ ὁ Σώ, καίτοι νομίζω ὅτι ἦτο εἷς τῶν νεαρωτέρων ἀνδρῶν—τώρα ἡμεῖς εἴμεθα ὅλοι γέροντες—ὅστις διεκανόνισε τὰς διατυπώσεις καὶ τὰς προφυλάξεις διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα τοῦτο, νομίζω, ἐξετελέσθησαν τὰ πάντα μέχρις ὅτου ὁ Νόλαν ἀπέθανε.

Ὅταν ἤμουν δεύτερος πλοίαρχος τοῦ "Ἀτρομήτου,, τριάκοντα περίπου ἔτη κατόπιν, εἶδον τὸ πρωτότυπον ἔγγραφον τῶν ὁδηγιῶν, λυποῦμαι δὲ ὅτι δὲν ἀντέγραψα τὸ ὅλον περιεχόμενον αὐτῶν. Ὁπωσδήποτε τοῦτο εἶχεν οὕτω περίπου·

Ἐν Οὐασιγκτῶνι (μὲ χρονολογίαν ἥτις θὰ ἀνάγεται περὶ τὴν λῆξιν τοῦ 1807).

«Κύριε,—Θὰ παραλάβητε παρὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Νὴλ τὸν Φίλιππον Νόλαν τέως ὑπολοχαγὸν ἐν τῷ στρατῷ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

«Ὁ ρηθεὶς κατὰ τὴν δίκην αὐτοῦ ὑπὸ Στρατοδικείου ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ μὴ ἀκούσῃ ποτὲ πλέον τὸ ὄνομα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

«Τὸ Δικαστήριον κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία του.

«Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαταγῆς ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο.

«Θὰ παραλάβητε τὸν κατάδικον ἐπὶ τοῦ πλοίου τὸ ὁποῖον

κυβερνᾶτε καὶ θὰ τὸν κρατῆτε μὲ τοιαύτας προφυλάξεις ὅπως προλάβητε τὴν ὀραπέτευσίν του.

«Θὰ παράσχητε αὐτῷ τοιαῦτα καταλύματα, σιτηρέσιον καὶ ἐνδύματα, οἷα θὰ ἥρμοζον εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ τέως βαθμοῦ του, ὡσεὶ νὰ ἦτο ἐπιβάτης τοῦ πλοίου σας δι' ὑπηρεσίαν τῆς Κυβερνήσεως.

«Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου θὰ κανονίσωσι τὰς πρὸς αὐτὸν σχέσεις των, ὅπως νομίζωσι πρόσφορον. Δὲν πρέπει ὁ κατάδικος νὰ ἐκτεθῇ εἰς οἱονδήποτε ἐξευτελισμόν, οὐδὲ ἄνευ ἀνάγκης νὰ ὑπομνήσκεται εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι τοιοῦτος.

«Δὲν πρέπει ὅμως ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ ἀκούσῃ τι περὶ τῆς πατρίδος του ἢ νὰ ἴδῃ πληροφορίαν τινὰ σχετιζομένην μὲ αὐτήν. Θέλετε δὲ ἰδιαιτέρως καταστήσει προσεκτικοὺς τοὺς ὑπὸ τὰς διαταγάς σας ἀξιωματικοὺς νὰ φροντίσωσιν ὅπως διὰ τῶν διαφόρων εὐνοιῶν τὰς ὁποίας δύνανται νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὸν ἡ διάταξις αὕτη ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγκειται ἡ τιμωρία του μὴ παραβιασθῇ ποσῶς.

«Ἡ πρόθεσις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὅπως οὐδέποτε πλέον ὁ Νόλαν ἴδῃ τὴν πατρίδαν του, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀρνηθῇ. Πρὶν λήξῃ ὁ πλοῦς σας, θὰ λάβητε διαταγὰς πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προθέσεως ταύτης.

«Μετὰ σεβασμοῦ

«Γ. ΣΟΥΔΑΡΔ

(ἀντὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν)

Ἐὰν εἶχον διατηρήσει πιστῶς τὸ ὅλον τοῦ ἐγγράφου τούτου, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἔλλειψις συνοχῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σχεδίου τῆς ἱστορίας μου. Διότι ὁ πλοίαρχος Σώ, ἐὰν ἦτο αὐτός, παρέδωσε τὸ ἔγγραφον εἰς τὸν διάδοχόν του καὶ οὗτος εἰς τὸν ἀλ-

κόν του καὶ νομίζω ὅτι ὁ κυβερνήτης τῆς "Ἀνατολῆς,, ἔχει τοῦτο σήμερον εἰς χεῖρας ὡς ἀπόδειξιν τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ κρατῇ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὑπὸ τὴν ἠπίαν ταύτην φύλαξιν.

Ὁ δεκτὸς γενόμενος κανὼν ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχω συναντήσει τὸν "Ἄνθρωπον χωρὶς πατρίδα,, μετεβιβάζετο διαδοχικῶς. Οὐδεὶς ὅμιλος ἐπεθύμει νὰ παρακάθηται οὗτος διαρκῶς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ συσσίτιον, διότι ἡ παρουσία του ἀπέκλειε πᾶσαν ὁμιλίαν περὶ πατρίδος ἢ περὶ προσδοκίας ἐπανόδου περὶ πολιτικῆς ἢ γραμμάτων, περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου—ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀπέκλειε πλείονα τῶν ἡμίσεων θεμάτων περὶ ὧν ἠρέσκοντο οἱ ἄνδρες νὰ ὁμιλῶσιν ἐν πλῷ. Πάντοτε ὅμως ἐκρίθη πολὺ αὐστηρὸν ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μὴ συναντᾷ τοὺς λοιποὺς ἐξ ἡμῶν εἰ μὴ διὰ νὰ χαιρετίζῃ. Δὲν ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ ὁμιλῇ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος, ἐκτὸς ἐὰν ἀξιωματικός τις ἦτο πλησίον. Μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν ὅμως εἶχεν ἐπικοινωνίαν ἐλευθέραν ὅσον ἤθελον αὐτοὶ καὶ αὐτός. Ἐν τούτοις ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίστατο εὐπτόητος καὶ ἐπιφυλακτικός, καίτοι εἶχεν εὐνοουμένους φίλους. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἤμην καὶ ἐγώ. Ὁ πλοίαρχος πάντοτε τὸν προσεκάλει εἰς τὸ γεῦμα καθ' ἑκάστην Δευτέραν. "Εκαστος ὅμιλος διαδοχικῶς τὸν προσεκάλει κατὰ σειράν. Ἀναλόγως δὲ τοῦ μεγέθους τοῦ πλοίου τὸν εἴχετε εἰς τὸ συσσίτιον σας κατὰ μᾶλλον ἢ ἧττον συχνά. Τὸ πρόγευμα ἐλάμβανεν εἰς τὸν

ἰδιαίτερον θάλαμόν του—εἶχε δὲ πάντοτε ἰδιαίτερον τοιοῦτον—ὁ ὁποῖος ἔκειτο ὅπου σκοπός τις ἢ ἄλλος τὶς φρουρῶν ἠδύνατο νὰ ἐπισκοπῇ τὴν θύραν· καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔτρωγεν ἢ ἔπινε, τὸ ἔτρωγε κατ' ἰδίαν. Ἐνίοτε ὅτε πεζοναῦται ἢ ναυτικοὶ εἶχον ἰδιαιτέραν διασκέδασιν ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ προσκαλέσωσι καὶ τὰ "Ἁπλᾶ—Κομβία,, ὡς ἐκάλουν τὸν Νόλαν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μετέβαινεν οὗτος μετά τινος ἀξιωματικοῦ. Ἀλλ' εἰς τοὺς ἄνδρας ἀπηγορεύετο νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῆς πατρίδος των, ἐν ὅσῳ παρευρίσκετο ὁ Νόλαν. Ὑποθέτω ὅτι σκοπὸς τοῦ μέτρου τούτου ἦτο νὰ ἐξασκῇ ἀγαθὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροὴν ἡ θέα τῆς τιμωρίας τοῦ καταδίκου. Τὸν ἐπωνόμαζον δὲ "Ἁπλᾶ—Κομβία,, διότι ἐν ᾧ πάντοτε ἠρέσκετο νὰ φέρῃ τακτικὴν στρατιωτικὴν στολὴν δὲν ἐπετρέπετο ἐν τούτοις ἐν αὐτῇ τὰ κομβία τοῦ στρατοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπ' αὐτῶν εἶχον χαραχθῇ τὰ ἀρχικὰ γράμματα ἢ τὰ ἐμβλήματα τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρνηθῇ.

Μικρὸν μετὰ τὴν κατάταξίν μου εἰς τὸ ναυτικὸν ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἤμην εἰς Ἀφρικανικὴν παραλίαν μετά τινων ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου μας καὶ τοῦ "Βραντγουάϊν,, τὸ ὁποῖον συνηντήσαμεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Εἴχομεν λάβει τὴν ἄδειαν νὰ ἀποτελέσωμεν ὅμιλον, ὅπως ἀνέλθωμεν εἰς τὸ Κάϊρον καὶ τὰς πυραμίδας. Ἐν ᾧ ἐβαίνομεν κοπιωδῶς μὲ τὰς σπασμωδικὰς κινήσεις τῶν ὄνων (ἐπειδὴ οὕτως ἐταξιδεύαμεν), μερικοὶ ἐκ τῶν κυ-

ρίων ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Νόλαν καί τις ἐξ αὐτῶν διηγήθη τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς καθιερώθη ὅσον ἀφορᾷ τὰ βιβλία του καὶ τὰς λοιπὰς ἀναγνώσεις του. Ἐπειδὴ οὐδέποτε σχεδὸν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἂν ἀκόμη τὸ πλοῖον παρέμενεν εἰς τὸν λιμένα ἐπὶ μῆνας, ὁ καιρός του καὶ ὑπὸ τὰς ἀρίστας συνθήκας καθίστατο ἀνούσιος καὶ πληκτικός. Ἐπετρέπετο δὲ εἰς πάντα νὰ δανείσῃ αὐτῷ βιβλία, ἐὰν δὲν εἶχον ταῦτα ἐκτυπωθῇ ἐν Ἀμερικῇ καὶ δὲν ἐμνημόνευον αὐτὴν ποσῶς. Τοῦτο δὲ ἦτο ἀρκετὰ κοινὸν εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς, ὁπότε οἱ λαοὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμισφαιρίῳ ὡμίλουν τόσον ὀλίγον περὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὅσον ἡμεῖς περὶ τῆς Παραγουάης. Ὁ Νόλαν ἀνεγίνωσκεν ὅλας σχεδὸν τὰς ἐφημερίδας τοῦ ἐξωτερικοῦ, αἵτινες ἤρχοντο εἰς τὸ πλοῖον ἐνωρίτερον ἢ ἀργότερον ἔπρεπεν ὅμως νὰ εἶχεν ἐπιθεωρήσῃ τις αὐτὰς προηγουμένως καὶ νὰ ἀποκόψῃ οἱανδήποτε ἀγγελίαν ἢ σποραδικάς τινας παραγράφους, αἱ ὁποῖαι ἀνεφέροντο εἰς τὴν Ἀμερικήν. Τὸ τοιοῦτον ἦτο ὀλίγον σκληρὸν ἐνίοτε, ὅταν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ ἀποκοπέντος τεμαχίου ἀνεγράφετό τι τόσον ἄσχετον, τόσον ἀθῷον ὅσον ὁ Ἡσίοδος. Ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον παραγράφου περὶ μιᾶς μάχης τοῦ Ναπολέοντος ἢ μιᾶς ἀγορεύσεως τοῦ Κάνιγγος ὁ ἀτυχὴς Νόλαν ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ μεγάλην τινὰ ὀπὴν, διότι εἰς τὸ ἀντίστροφον μέρος τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης εἶχε δημοσιευθῇ ἀγγελία τις περὶ

ταχυδρομικοῦ πλοίου προωριζομένου διὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην ἢ ἀπόσπασμά τι ἐκ τοῦ διαγγέλματος τοῦ Προέδρου. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἤκουσα περὶ τοῦ σχεδίου τούτου, περὶ τοῦ ὁποίου ἀκολούθως εἶχα συχνὰ καὶ περισσότερον παρὰ συχνὰ νὰ εἴπω. Ἐνθυμοῦμαι τοῦτο, διότι ὁ καλὸς Φίλιππος, ὅστις ἀπετέλει μέλος τοῦ ὁμίλου, εὐθὺς ὡς εἶχε γίνει ὑπαινιγμὸς περὶ ἀναγνώσεως, ἀνέφερεν ἱστορίαν τινὰ περὶ ἑνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος κατὰ τὸν πρῶτον πλοῦν τοῦ Νόλαν. Αὐτὸ δὲ ἦτο τὸ μόνον γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἐγνώρισά ποτε ἐκ τοῦ ταξιδίου ἐκείνου. Εἶχον προσορμισθῆ εἰς τὸ Ἀκρωτήριον καὶ ἀντήλλαξαν τοὺς συνήθεις χαιρετισμοὺς μετὰ τοῦ Ἄγγλου Ναυάρχου καὶ τοῦ στόλου, μετὰ ταῦτα δὲ ὅτε ἀπῆραν διὰ μακρὸν πλοῦν ἀνὰ τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν, ὁ Φίλιππος ἐδανείσθη σειρὰν Ἀγγλικῶν βιβλίων ἀπὸ ἀξιωματικόν τινα, τὰ ὁποῖα κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καθὼς τῇ ἀληθείᾳ καὶ σήμερον εἶναι ἀληθὲς εὕρημα. Μεταξὺ τούτων κατὰ διαβολικὴν σύμπτωσιν εὑρίσκετο καὶ ἡ "Ὠδὴ τοῦ Τελευταίου Ραψῳδοῦ,, περὶ τῆς ὁποίας ὅλοι ἐκεῖνοι εἶχον ἀκούσει, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι οὐδέποτε εἶχον ἴδει. Νομίζω ὅτι δὲν εἶχε δημοσιευθῆ πρὸ πολλοῦ χρόνου. Οὐδεὶς ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐθνικόν τι ἐν αὐτῇ, καίτοι ὁ Φίλιππος ὡρκίζετο ὅτι ὁ γηραιὸς Σὼ εἶχεν ἀποκόψει τὴν "Τρικυμίαν,, ἐκ τοῦ Σαικσπείρου πρὸ τοῦ νὰ δώσῃ τὸ ἔργον εἰς

χεῖρας τοῦ Νόλαν, διότι ἔλεγεν ὅτι "αἱ νῆσοι Βερμοῦδαι ὤφειλον νὰ εἶναι ἰδικαί μας καὶ μὰ τὸν Δία θὰ γίνουν μίαν ἡμέραν,,. Οὕτως ἐπετράπη εἰς τὸν Νόλαν νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τοῦ ὁμίλου ἓν ἀπόγευμα ὅτε μερικοὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καπνίζοντες καὶ ἀναγινώσκοντες μεγαλοφώνως. Σήμερον ὁ κόσμος δὲν ἀρέσκεται τόσον συχνὰ εἰς τοιαῦτα πράγματα· ἀλλ' ὅτε ἤμην νέος διηρχόμεθα μετὰ φίλων ἱκανὸν χρόνον τοιουτοτρόπως. Λοιπὸν ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Νόλαν ἔλαβε τὸ βιβλίον καὶ ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς ἄλλους· καὶ καθὼς γνωρίζω ἀνεγίνωσκε πολὺ ὡραῖα. Οὐδεὶς ἐκ τοῦ κύκλου ἐκείνου ἐγνώριζεν ἔστω καὶ στίχον τινὰ ἐκ τοῦ ποιήματος. Ὅλον ὅμως ἦτο μαγεία καὶ ἡ ἱπποτικότης καὶ ἀνήγετο εἰς παλαιτάτους χρόνους. Ὁ ἀτυχὴς Νόλαν ἀνέγνωσεν ἐκ τῆς πέμπτης ραψῳδίας, ἐστάθη πρὸς στιγμὴν ἔπιε κἄτι καὶ ἔπειτα χωρὶς νὰ φαντάζηται ποσῶς τὶ εἵπετο, ἐξηκολούθησεν·

«Ξεσέρνει, μιὰ νεκρὴ καρδιὰ μὲς τὲς χαρὲς τοῦ κόσμου
ὅποιος δὲν μπόρεσέ ποτε νὰ πῇ στὸν ἑαυτό του:»

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πάντες οἱ παρακολουθοῦντες τὴν ἀνάγνωσιν ἤκουον τοῦτο διὰ πρώτην φοράν. Καὶ ὅμως πάντες τὸ πρῶτον ἤδη ἤκουον αὐτὸ καὶ ὁ δυστυχὴς αὐτὸς Νόλαν προέβη μηχανικῶς ἢ χωρὶς ἔτι νὰ ἔχῃ συνείδησιν τοῦ πράγματος·

«Νἄτι ἡ γλυκειὰ πατρίδα μου καὶ αὐτοῦ ποῦ 'δα τὸ ῥῶς μου.»

Ὅλοι ἐταράχθησαν τότε, ὁ δὲ Νόλαν ἤλπιζε, νομίζω, ὅτι θὰ ὑπερπήδα τὸ κακόν, ὠχρίασεν ὀλίγον καὶ ἐβυθίσθη χειρότερον·

«Αὐτὴ εἶνε παγερὴ καρδιά, καρδιὰ κάποιου προδότου
π' ἀφ' οὗ περάσῃ μιὰ ζωὴ πολὺ καιρὸ στὰ ξένα,
γυρίζει πίσω σπῆτί του χωρὶς παλμὸ κανένα!
Ἂν τέτοιος ζῇ, σημείωσε πῶς ποιητὴ δὲν θ' ἀρῇ»

Αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ ἀξιωματικοὶ κατέστησαν ἐκτὸς ἑαυτῶν, ἐπιθυμοῦντες ἵνα εὑρίσκετο τρόπος ὅπως ὑπερπηδήσῃ ὁ Νόλαν δύο σελίδας. Ἀλλ' οὔτε ὁ Νόλαν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἑτοιμότητα πνεύματος πρὸς τοῦτο. Ἡ γλῶσσά του ἐδεσμεύθη, τὸ δὲ αἷμα ἀνῆλθεν εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ κλονιζόμενος ἐξηκολούθησεν·

«Νὰ ψάλῃ τέτοια ὕπαρξι δυστυχισμένη, μαύρη
ἀλλ' οὔτε καὶ ἀνθρώπινη ζωὴ δὲν εἶνε τούτη
κι' ἂν ἔχῃ ὄνομα τρανό, τίτλους, μεγάλα πλούτη,
μ' ὅλα τὰ πλούτη, τ' ὄνομα καὶ τὸν ψωροχρυσό του»

Καὶ ἐνταῦθα ἡ φωνὴ τοῦ δυστυχοῦς ἀνθρώπου ἀπεπνίγη· δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ἀλλ' ἠγέρθη, ἐπέταξε τὸ βιβλίον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξηφανίσθη. "Καὶ μὰ τὸν Δία,,, λέγει ὁ Φίλιππος, "δὲν τὸν εἴδαμεν πλέον ἐπὶ δύο μῆνας,,. Καὶ ἐγὼ ἀκόμη εὑρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπινοήσω μὴ ἱκανοποιητικὴν τινα δικαιολογίαν διὰ τὸν Ἄγγλον ἐκεῖνον ἰατρὸν, διότι δὲν ἐπέστρεψα εἰς αὐτὸν τὸν Γῶλτερ Σκώττ.

Ἡ ἀνωτέρω διήγησις δεικνύει περίπου τὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ κομπασμὸς τοῦ Νόλαν κατέπεσεν. Ἐν ἀρχῇ ἐλέγετο, ὅτι εἶχεν ἀναλάβει πολὺ ἀγέρωχον ὕφος, ἐθεώρει τὴν φυλάκισίν του ἁπλῆν κωμῳδίαν, προσεποιεῖτο ὅτι ἠσθάνετο ἀπόλαυσιν ἐκ τοῦ πλοῦ καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἔλεγεν, ὅτι μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ κοιτωνίσκου του δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος. Οὐδέποτε ἐκ νέου ἀνέγνωσε μεγαλοφώνως, ἐκτὸς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ τοῦ Σαικσπείρου ἢ ἄλλου ἔργου περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο βέβαιος. Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον αὐτό. Οὐδέποτε ἀνεμίχθη ἀκριβῶς ὡς σύντροφος μετὰ τοῦ ὁμίλου τῶν λοιπῶν νεαρῶν ἀξιωματικῶν. Ἦτο πάντοτε εὐπτόητος μετὰ ταῦτα, ὅταν δὲ τὸν ἐγνώρισα εἰς πολὺ ὀλίγους φίλους—ἐκτὸς ἐὰν οὗτοι ἀπηυθύνοντο πρὸς αὐτὸν,—ὡμίλει. Ἐνίοτε ἐνεθουσία,—ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸν ἤκουσα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του νὰ ὁμιλῇ ζωηρῶς περὶ ζητήματος, περὶ τοῦ ὁποίου ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς αὐτὸν ἔκ τινος λόγου τοῦ Φλέσιερ—ἀλλὰ γενικῶς εἶχε τὸ νευρικὸν καὶ βεβαρημένον βλέμμα ἀνθρώπου βαρέως τετρωμένου τὴν καρδίαν.

Ὅταν ὁ πλοίαρχος Σὼ ἐπανήρχετο εἰς τὴν πατρίδα—ἐὰν, ὅπως λέγω, ἦτο ὁ Σὼ—πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν πάντων τὸ πλοῖον προσήγγισεν εἰς μίαν τῶν νήσων Γουῒνδγαρδ, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ μίαν περίπου ἑβδομάδα. Οἱ ναῦται ἔλεγον ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον ἀηδιάσει τὸ ταριχευτὸν κρέας καὶ ἤθελον

νὰ φάγουν ζωμὸν χελώνης προτοῦ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἑστίας των. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ πλοῖον "Γῶρεν,, ἦλθεν εἰς τὸν αὐτὸν ὅρμον. Τὰ πλοῖα ἀντήλλαξαν συνθήματα· τὸ ἅρτι ἀγκυροβολῆσαν ἔστειλεν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ εἰς τοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν πατρίδα ἄνδρας ἐπιστολὰς καὶ ἐφημερίδας εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς ὅτι ἀνήγετο εἰς τὸν Ὠκεανὸν, κατευθυνόμενον ἴσως πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ παρέλαβε τὸν δυστυχῆ Νόλαν καὶ τὰς ἀποσκευάς του, ἵνα δοκιμάσῃ τὸν δεύτερον πλοῦν. Ἔμεινεν ἐμβρόντητος ὁ ἀτυχὴς ὅτε διετάχθη νὰ ἑτοιμασθῇ ὅπως ἐπιβῇ τοῦ νέου πλοίου. Εἶχε μάθει ἀρκετὰ ἐκ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὅτι μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς κατηυθύνετο πρὸς τὴν πατρίδα. Τὰ δὲ γενόμενα ἦσαν σαφὴς ἀπόδειξις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πράγματος περὶ οὗ δὲν εἶχεν ἴσως σκεφθῇ, ὅτι δὲν θὰ ἤγετό ποτε εἰς τὴν πατρίδα, οὔτε διὰ φυλακὴν αὐτῆς. Καὶ ἡ μεταβίβασις αὕτη ἦτο ἡ πρώτη ἐκ τῶν εἴκοσι περίπου τοιούτων, αἵτινες τὸν ἔφερον ἐνωρίτερον ἢ βραδύτερον ἐπὶ τῶν ἡμίσεων ἀρίστων πλοίων μας, τὰ ὁποῖα τὸν ἐκράτουν καθ' ὅλην τὴν ζωήν του ἑκατὸν τοὐλάχιστον μίλια μακρὰν τῶν ἀκτῶν τῆς χώρας ἐκείνης περὶ ἧς ηὐχήθη νὰ μὴ ἀκούσῃ ποτέ τι πάλιν.

Ὅ,τι θὰ διηγηθῶ φαίνεται ὅτι συνέβη εἰς αὐτὸ τὸ δεύτερον ταξίδιον διότι ἦτο εἷς ἕνα ἀπὸ τοὺς πλοῦς τῆς Μεσογείου—ὅτι αὐτὴ ἡ κυρία Γκράφ ἡ περιώνυμος ἐκείνη καλλονὴ τῶν Μεσημβρινῶν

Πολιτειῶν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἐχόρευσε μετὰ τοῦ Νόλαν. Παρέμενον ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν ὅρμον τῆς Νεαπόλεως καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον συνδεθῆ πολὺ μὲ τὸν Ἀγγλικὸν στόλον· μεγάλαι δὲ ἑορταὶ ἐγίνοντο καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐσκέφθησαν ὅτι ὤφειλον νὰ δώσωσι μέγαν χορὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Πῶς τὸ κατώρθωσαν ἐπὶ τοῦ "Γῶρρεν,, θετικῶς εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν γνωρίζω. Πιθανὸν δὲν ἦτο τὸ "Γῶρρεν,, ἢ ἴσως αἱ κυρίαι δὲν κατελάμβανον τότε τόσον χῶρον, ὅσον σήμερον. Ἐχρειάζοντο ἐκεῖναι νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν θάλαμον τοῦ Νόλαν διὰ κάτι καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑποχρεωθῶσι χωρὶς νὰ προσκαλέσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν χορόν. Οὕτως ὁ πλοίαρχος εἶπεν εἰς αὐτὰς νὰ τὸν καλέσωσιν, ἐὰν ἀνελάμβανον τὴν εὐθύνην ὅτι δὲν θὰ συνδιελέγετο οὗτος μὲ πρόσωπα τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἔδιδον νύξιν τινὰ περὶ τῆς καταδίκης του. Οὕτως ἤρχισεν ὁ χορὸς, ὅστις ἀπετέλεσε τὴν καλλιτέραν ἑορτὴν, ἥτις ἐγένετό ποτε. Τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν καλλιτέρων, διότι οὐδέποτε ἤκουσα περὶ χοροῦ ἐπὶ πολεμικοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἄριστος. Διὰ κυρίας εἶχον τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀμερικανοῦ Προξένου, μίαν ἢ δύο περιηγητρίας αἵτινες ἀπετόλμησαν τόσον μακρὸν πλοῦν καὶ ἐπίχαρι σμῆνος Ἀγγλίδων κορασίδων καὶ κυριῶν καὶ ἦτο ἴσως καὶ αὐτὴ ἡ κυρία Χάμιλτων.

Διάφοροι ἀξιωματικοὶ ἀνεκούφιζον ὁ εἷς τὸν ἄλλον ἐξ ὑπαμοιβῆς ἱστάμενοι καὶ ὁμιλοῦντες μετὰ τοῦ Νόλαν, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι

οὐδεὶς θὰ ὡμίλει εἰς αὐτόν. Ὁ χορὸς προέβαινε μετὰ ζωηρότητος καὶ κατόπιν ὀλίγου χρόνου καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνδρες οἵτινες ἀνελάμβανον τὴν ἐπίτιμον φρούρησιν τοῦ Νόλαν ἔπαυσαν νὰ φοβοῦνται ἀπευκταῖόν τι. Μόνον ὅταν Ἀγγλίς τις κυρία—ἡ κυρία Χάμιλτων ὡς εἶπον—ἐζήτησε ὁρμαθὸν "Ἀμερικανικῶν χορῶν,, παράδοξόν τι πρᾶγμα συνέβη. Ὅλοι τότε ἐχόρευσαν ἀντιχόρους. Ἡ ὀρχήστρα τῶν μαύρων οὐδόλως ἀπρόθυμος συνεσκέφθη τὶ ἦσαν οἱ ἀμερικανικοὶ χοροὶ καὶ ἤρχισε νὰ ἀνακρούῃ τὸν "Βιρζίνια Ρῆλ,, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν ὁ "Μόνεϋ Μύσκ,, καὶ ὁ ὁποῖος εἰς τὴν σειρὰν φυσικῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθῇ ἀπὸ τὸν "Ὅλδ Θερτήν,,. Ἀλλ' ὅτε ἀκριβῶς ὁ Ντὶκ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὀρχήστρας, ἔδιδε τὸ σύνθημα νὰ ἀρχίσωσι καὶ προσέκλινεν ἕτοιμος νὰ εἴπῃ περίπου, μὲ ἀληθὲς ὕφος μαύρου "Λὴ Ὅλδ Θερτὴν,, (τὰς δεκατρεῖς πολιτείας) κύριοι καὶ κυρίαι! ὅπως εἶχε εἴπῃ, "Βιρζίνια Ρῆλ,, (τὸν ἑλικοειδῆ χορὸν τῆς Βιργινίας), παρακαλῶ καὶ τὸν "Μόνεϋ Μύσκ,, παρακαλῶ, ὁ θαλαμηπόλος τοῦ πλοιάρχου τὸν ἔψαυσεν εἰς τοὺς ὤμους, τοῦ ἐψιθύρισε κάτι τι καὶ δὲν ἀπήγγειλε τὸ ὄνομα τοῦ χοροῦ. Ἁπλῶς ὑπεκλίθη—ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀνακρούσεως τοῦ χοροῦ καὶ ὅλοι ἡτοιμάσθησαν νὰ χορέψουν—οἱ ἀξιωματικοὶ ἐδείκνυον εἰς τὰς Ἀγγλίδας κορασίδας τὸ σχῆμα τοῦ χοροῦ, χωρὶς ὅμως νὰ λέγουν διατὶ οὗτος δὲν εἶχεν ὄνομά τι. Ἀλλὰ δὲν

πρόκειται περὶ τούτου κυρίως. Ἀφ' οὗ ὁ χορὸς ἤρχισεν, ὁ Νόλαν καὶ οἱ ἀξιωματικοί μας παρεδόθησαν εἰς τὸν ἀπόλαυσιν αὐτοῦ, ὡς εἶπον καὶ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὁ Νόλαν ἐθεώρησε φυσικώτατον νὰ ὑποκλιθῇ πρὸς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην Γκρὰφ καὶ εἴπῃ.—

"Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μὲ ἔχετε λησμονήσῃ δεσποινὶς Ρότλεζη. Δύναμαι νὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ χορεύσω μαζύ σας;,,

Καὶ ἔκαμε τοῦτο τοσοῦτον ταχέως ὥστε ὁ ἀξιωματικὸς ὅστις ἦτο πλησίον του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν προλάβῃ. Ἡ κυρία ἐγέλασε καὶ εἶπε—

"Δὲν εἶμαι πλέον δεσποινὶς Ρότλεζη κ. Νόλαν, ἀλλὰ θὰ χορεύσω ἐν τούτοις,, καὶ ταυτοχρόνως ἔνευσεν εἰς τὸν ἀξιωματικὸν, ὡς νὰ τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφήσῃ τὸν κ. Νόλαν εἰς αὐτὴν καὶ οὕτω τὸν ὡδήγησε εἰς τὸν τόπον ὅπου ὁ χορὸς ἐσχηματίζετο.

Ὁ Νόλαν ἐσκέφθη ὅτι εὗρε τὴν εὐκαιρίαν του. Εἶχε γνωρίσει αὐτὴν εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τὴν εἶχε συναντήσει καὶ αὐτὸ ἦτο μεγάλο εὕρημα. Δὲν δύνασθε νὰ ὁμιλῆτε εἰς τοὺς ἀντιχόρους, ὡς δύνασθε εἰς τὰ κοτιλλιὸν, ἢ καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ διαλείμματα τῶν στροβίλων, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀντιχόρους δίδονται εὐκαιρίαι πρὸς ὁμιλίαν ὅπως πρὸς ἀλλαγὴν βλεμμάτων καὶ συνεννοήσεων. Καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ περὶ τῶν ταξι-

δίων της, περὶ Εὐρώπης καὶ Γαλλίας· ἀφ' οὗ δὲ ἐξήντλησε τὴν ὁμιλίαν ταύτην καὶ τοῦ ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸ τέλος τῶν χορευτικῶν ἐλιγμῶν, τολμηρῶς προσέθηκε—πελιδνὸς, ὡς μοὶ ἀφηγήθη τὴν ἱστορίαν ἡ κυρία μετά τινα ἔτη—

"Καὶ τὶ μανθάνετε ἀπὸ τὴν πατρίδα κυρία Γκράφ,,. Καὶ τὸ ἐξαίσιον ἐκεῖνο πλάσμα τὸν ἠννόησε. Περίεργον! πῶς συνέβη νὰ τὸν ἐννοήσῃ!

"Ἀπὸ τὴν πατρίδα!! κ. Νόλαν!!! Ἐνόμιζον ὅτι σὺ ἦσο ὁ ἄνθρωπος ὅστις οὐδέποτε ἤθελε νὰ ἀκούσῃ τι περὶ τῆς πατρίδος του πλέον!,,—καὶ διηυθύνθη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν σύζυγόν της, ἀφίσασα κατὰ μόνας τὸν δυστυχῆ Νόλαν, ὡς ἦτο πάντοτε.—Δὲν ἐχόρευσε δὲ πλέον ὁ Νόλαν. Τὰ κατ' αὐτὸν δὲν δύναμαι νὰ ἀφηγηθῶ ἐν πλήρει τάξει, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ τὸ πράξῃ καὶ πράγματι οὐδὲ ἀποπειρῶμαι.

Αὐταὶ εἶναι αἱ παραδόσεις τὰς ὁποίας ἐξάγω, ὅπως τὰς πιστεύω, ἐκ τῶν μύθων οἱ ὁποῖοι ἐλέχθησαν περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. Τὰ ψεύδη τὰ ὁποῖα ἐπεσωρεύθησαν δι' αὐτὸν ἀποτελοῦσι λεγεῶνα. Οἱ ἑταῖροι συνήθιζαν νὰ τὸν ἀποκαλῶσι "Σιδηρᾶν Προσωπίδα,,, ὁ δὲ ἀγαθὸς Γεώργιος Πὸνς κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον πιστεύων ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ συγγραφεὺς τοῦ "Ἰουνίου,, ὅστις ἐτιμωρήθη διὰ τὴν περίφημον λιβελλογραφίαν κατὰ τοῦ Θωμᾶ Ζέφφερσον. Ὁ Πὸνς δὲν ἦτο πολὺ δυνατὸς εἰς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα.

Εὐτυχέστερον ἐπεισόδιον ἀπὸ τὰ δύο, τὰ ὁποῖα ἀφηγήθην ἀνάγεται εἰς τὸν πολεμικὸν κύκλον. Συνέβη δὲ ὀλίγον κατόπιν. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἤκουσα ἐκτιθέμενον κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐκδόσεις—καὶ πράγματι ἴσως ἔχει συμβεῖ πλέον ἢ ἅπαξ. Ἀλλ' ἐπὶ ποίου πλοίου ἔλαβε χώραν δὲν δύναμαι νὰ εἴπω. Εἰς μίαν τοὐλάχιστον ἀπὸ τὰς μεγάλας ὁπωσδήποτε κατὰ θάλασσαν μονομαχίας πρὸς τοὺς Ἄγγλους, καθ' ἣν πράγματι τὸ ναυτικὸν ἔλαβε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός, συνέβη ἐχθρικὴ ὀβὶς νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ νὰ ἀνατρέψῃ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ τηλεβόλου καὶ σχεδὸν εἰπεῖν, πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς αὐτοῦ. Καὶ τώρα δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ θάρρους ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι δὲν εἶναι εὐχάριστον νὰ παρίσταταί τις αὐτόπτης μάρτυς τοιαύτης σκηνῆς. Καὶ ἅμα συνῆλθον οἱ μὴ φονευθέντες τῶν ἀνδρῶν—αὐτοὶ δὲ καὶ οἱ νοσοκόμοι ἤρχισαν νὰ ἀποκομίζουν τοὺς νεκροὺς, ἐνεφανίσθη ἐπὶ σκηνῆς ὁ Νόλαν, μὲ τὸ ὑποκάμισόν του μόνον, κρατῶν τὸν ἐμβολέα ἀνὰ χεῖρας καὶ ὡσεὶ ἦτο ὁ ἁρμόδιος ἀξιωματικὸς, τοὺς ἐκάλεσε μετ' αὐθεντικότητος—ποῖοι θὰ κατέλθωσιν εἰς τὸ νοσοκομεῖον μὲ τοὺς τραυματίας, ποῖοι θὰ παραμείνουν παρ' αὐτῷ—μὲ ὅλον τὸ ἠθικόν του καὶ τὸν τρόπον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐμβάλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ πάντα ἔχουσι καλῶς καὶ βαίνουσι πρὸς αἰσίαν ἔκβασιν. Καὶ ἐγέμισε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὸ τηλεβόλον,

ἐσκόπευσε καὶ διέταξε τοὺς ναύτας νὰ πυροβολήσωσι. Ἵστατο δὲ ἐκεῖ διοικητὴς τοῦ τηλεβόλου ἐκείνου, τηρῶν τοὺς περὶ αὐτὸν ἐν ἐνθουσιασμῷ ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς ἐπυροβόλει—καθήμενος ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος, ἐν ᾧ τὸ τηλεβόλον ἐψύχετο καὶ ἐκτεθειμένος πάντοτε—δεικνύων εἰς αὐτοὺς εὐκολωτέρους τρόπους νὰ χειρίζωνται βαρείας βολὰς—κάμνων τοὺς ἀπείρους νὰ γελῶσι διὰ τὰ ἴδια αὐτῶν σφάλματα—καὶ ὅταν τὸ τηλεβόλον ἐψύχετο, πληρῶν αὐτὸ καὶ αὖθις ἔρριπτε διπλασίας βολὰς τῶν ἄλλων τηλεβόλων τοῦ πλοίου. Ὁ Κυβερνήτης διατρέχων τὸ σκάφος πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἀνδρῶν, ἦλθεν πρὸς τὸ πυροβολεῖον καὶ ὁ Νόλαν χαιρετίζων στρατιωτικῶς, εἶπε·—

"Δεικνύω εἰς αὐτοὺς πῶς κάμνομεν τοῦτο εἰς τὸ πυροβολικὸν κύριε,,

Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας ὅπου ὅλαι αἱ παραδόσεις συμφωνοῦσιν, ὁ δὲ κυβερνήτης εἶπε·—

"Τὸ βλέπω καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε, καὶ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ οὐδὲ σεῖς νὰ τὴν λησμονήσητε,,

Καὶ ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐτελείωσαν καὶ ὁ κυβερνήτης ἀπέκτησε τὸ ξίφος τοῦ Ἄγγλου, ἐν μέσῳ πομπῆς καὶ παρατάξεως ἐπὶ τοῦ πρυμναίου καταστρώματος εἶπε·.

—"Ποῦ εἶναι ὁ κ. Νόλαν! Καλέσατε τὸν Νόλαν νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα,,

Καὶ ὅταν ὁ Νόλαν ἦλθεν ὁ κυβερνήτης τοῦ εἶπε·
—Κύριε Νόλαν ὅλοι εἴμεθα εὐγνώμονες εἰς σὲ σήμερον. Εἶσθε εἷς ἐκ τῶν ἡμετέρων σήμερον. Θὰ μνημονευθῆτε εἰς τὰς ἐκθέσεις.,,
—Τότε ὁ γηραιὸς κυβερνήτης ἐξεζώσθη τὸ ξίφος του, τὸ ἔδωσεν εἰς τὸν Νόλαν καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὸ φορέσῃ. Ὁ ἄνθρωπος ὅστις μοὶ διηγήθη τοῦτο ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς. Ὁ Νόλαν ἀνέκραξεν ὡς παιδίον καὶ εἶχεν ἱκανοὺς πρὸς τοῦτο λόγους. Δὲν εἶχε περιζωσθῆ ξίφος ἀπὸ τῆς καταχθονίου ἐκείνης ἡμέρας ἐν τῷ Φρουρίῳ Ἄδαμς. Ἀλλ' ἔκτοτε εἰς εὐκαιρίας τελετῶν πάντοτε ἔφερε τὸ ἰδιόρρυθμον ἐκεῖνο ἀρχαῖον γαλλικὸν ξίφος τοῦ κυβερνήτου.
Ὁ πλοίαρχος πράγματι ἔκαμε μνείαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Νόλαν εἰς τὰς ἐκθέσεις του. Πάντοτε δὲ ἐλέγετο ὅτι ἐζήτησεν ὅπως ὁ Νόλαν τύχῃ χάριτος. Ἔγραψεν ἰδιαιτέραν ἐπιστολὴν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἀποτέλεσμα προῆλθεν ἐκ τούτου. Ὡς εἶπον, αὐτὴ ἦτο περίπου ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ἐν Οὐάσιγκτων ἤρχισαν νὰ ἀγνοοῦν τὴν ὅλην ὑπόθεσιν καὶ ἡ φυλάκισις τοῦ Νόλαν ἤρχισε νὰ μονιμοποιῆται, ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ δυνάμενος νὰ τὴν ἀναστείλῃ ἄνευ νέων διαταγῶν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως.
Ἤκουσα νὰ λέγηται ὅτι ἦτο μετὰ τοῦ Πόρτερ, ὅτε οὗτος ἔκαμε κατοχὴν τῶν νήσων Νουκαχίουα, οὐχὶ ὁ Πόρτερ, τὸν ὁποῖον γνωρίζετε, ἀλλ' ὁ γέρων Πόρτερ, ὁ πατήρ του, ὁ Ἔσσεξ Πόρτερ—τουτέστι ὁ γέ-

ρων Ἔσσεξ Πόρτερ, οὐχὶ αὐτὸς ὁ Ἔσσεξ. Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ὅστις εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὰς Δυτικὰς Πολιτείας ὁ Νόλαν ἐγνώριζε περισσότερα περὶ ὀχυρωμάτων, παραπηγμάτων, προπυργίων καὶ χαρακωμάτων καὶ πάντα ταῦτα πλειότερον ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καὶ εἰργάσθη μετ' ἀκραιφνοῦς προθυμίας πρὸς τελείαν τοποθέτησιν τῆς πυροβολαρχίας ταύτης. Πάντοτε ὑπῆρξα τῆς γνώμης ὅτι ἦτο κρῖμα ὅτι ὁ Πόρτερ δὲν ἄφησεν αὐτὸν ἐκεῖ ἐπὶ κεφαλῆς μετὰ τοῦ Γκάμβλ. Τοῦτο θὰ ἔλυεν ἅπαν τὸ ζήτημα τῆς τιμωρίας του. Θὰ κατελαμβάνομεν ὁριστικῶς τὰς νήσους καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ εἴχομεν ἕνα σταθμὸν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Οἱ φίλοι μας οἱ Γάλλοι ὅτε ἐσκέφθησαν νὰ καταλάβουν τὴν μικρὰν ταύτην θέσιν θὰ τὴν εὕρισκον προκατειλημμένην. Ἀλλ' ὁ Μάδισον καὶ οἱ Βιργιανοὶ ἀπέρριψαν πάντα ταῦτα.

Τὰ συμβεβηκότα ταῦτα ἐγένοντο πρὸ πεντηκονταετίας σχεδόν. Ἐὰν ὁ Νόλαν ἦτο τριακονταετὴς τότε, θὰ ἦτο περίπου ὀγδοηκοντούτης ὅτε ἀπέθανε. Ἐφαίνετο ἑξηκοντούτης ὅτε μόλις ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν. Ἀλλ' ἔκτοτε οὐδέποτε μοὶ ἐφάνη ὅτι ἤλλαξε μίαν τρίχα. Καθὼς φαντάζομαι τὴν ζωήν του, ἐξ ὅσων ἔχω ἴδει καὶ ἀκούσει περὶ αὐτοῦ θὰ διῆλθεν αὐτὴν πάντοτε εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας καὶ σχεδὸν οὐδέποτε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Θὰ ἐγνώρισεν ἐξ ἁπλῆς γνωριμίας περισσοτέρους ἀξιωματικοὺς ἐν τῷ ναυτικῷ μας ἢ οἱοσδήποτε ἄλλος. Μοὶ εἶπέ ποτε μετὰ

σοβαροῦ μειδιάματος, ὅτι οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ ἔζησε τόσον μεθοδικὸν βίον ὅσον αὐτός. "Γνωρίζετε οἱ ἄνδρες λέγουσιν ὅτι εἶμαι ἡ "Σιδηρᾶ Προσωπὶς,, γνωρίζετε δὲ πόσον ἀπησχολημένος ἦτο ὁ φέρων ἐκείνην. Ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶναι καλὸν δι' οὐδένα νὰ προσπαθῇ νὰ ἀναγινώσκῃ διαρκῶς ὡς καὶ νὰ πράττῃ τι διαρκῶς, ἀλλ' ὅτι συνήθιζε νὰ ἀναγινώσκῃ ἀκριβῶς πέντε ὥρας τὴν ἡμέραν. "Δι' ὅ,, ἔλεγεν, "ἔχω πάντοτε πρόχειρα τὰ σημειωματάριά μου καὶ γράφω κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα σημειώσεις ἐξ ὅσων ἀνέγνωσα, συμπεριλαμβάνω δὲ εἰς ταῦτα καὶ ἀντίγραφα χωρίων. Ταῦτα ἦσαν ἀληθῶς, πολὺ ἀξιοπερίεργα. Εἶχεν ἓξ ἢ ὀκτὼ διαφόρων κλάδων. Ὑπῆρχεν ἓν τῆς Ἱστορίας, ἓν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἄλλο τὸ ὁποῖον ἐκάλει "'Ανάλεκτα,,. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἦσαν ἁπλῶς βιβλία ἀποσπασμάτων ἐξ ἐφημερίδων. Ἐμπεριεῖχον δὲ τεμάχια φυτῶν καὶ ταινιῶν, ὄστρακα προσδεδεμένα καὶ χαραγμένα, τεμάχια ὀστέων καὶ ξύλων, τὰ ὁποῖα ἐδίδασκε τοὺς ἄνδρας νὰ κόπτωσι δι' αὐτὸν καὶ ἄτινα ἰχνογράφει θαυμασίως. Εἶχεν ἔτι ἐν αὐτοῖς μερικὰς κωμικωτάτας ἰχνογραφίας καί τινας συγκινητικωτάτας, ἐξ ὅσων εἶδόν ποτε ἐν τῇ ζωῇ μου. Εὐτυχὴς ἐκεῖνος εἰς ὃν θὰ περιέλθωσι τὰ βιβλία τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Νόλαν.

Ἔλεγε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνάγνωσίς του καὶ αἱ σημειώσεις του ἦσαν τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ὅτι τὸν ἀπησχόλουν ταῦτα πέντε ὥρας καὶ ἐναλλὰξ ἄλλας δύο ὥρας καθ' ἑκάστην. "'Εκαστος δὲ, ἔλεγε, ὀφείλει νὰ ἔχῃ

μίαν διασκέδασιν καθὼς καὶ ἓν ἐπάγγελμα. Ἡ Φυσικὴ Ἱστορία εἶναι ἡ διασκέδασίς μου,, Καὶ τοῦτο τὸν ἀπησχόλει δύο ὥρας ἑκάστην ἡμέραν περιπλέον. Οἱ ναῦται συνήθιζον νὰ φέρωσιν εἰς αὐτὸν πτηνὰ καὶ ἰχθῦς, ἀλλὰ κατά τινα μακρὸν πλοῦν εἶχε νὰ συλλέξῃ μόνον μυριόποδας καὶ καινθαρίδας καὶ ἄλλα τοιαῦτα μικρὰ θηράματα. Ἦτο ὁ μόνος φυσιοδίφης, τὸν ὁποῖόν ποτε συνήντησα, γνωρίζοντά τι περὶ τῶν ἕξεων τῆς μυΐας καὶ τοῦ κώνωπος. Ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες οὗτοι δύνανται νὰ σοὶ εἴπωσιν ἂν ἀνάγωνται ταῦτα εἰς τὰ *Lepidoptera* ἢ *Steptopotera*, ἐν τούτοις ὅμως οὐχὶ πῶς νὰ ἀπαλλαγῆτε ἐξ αὐτῶν, οὔτε πῶς ἐκφεύγουσιν τῶν χειρῶν σας ὅταν τὰ κτυπᾶτε—διότι ὁ Λιννᾶος ἐγίνωσκεν τόσον ὀλίγα περὶ τούτου ὅσον καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Φὼ ὁ ἡλίθιος. Αἱ ἐννέα αὗται ὧραι ἀπετέλουν τὴν καθημερινὴν "ἐνασχόλησιν,, τοῦ Νόλαν. Τὸ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου διήρχετο ὁμιλῶν ἢ περιπατῶν, μέχρι δὲ ἐσχάτου γήρατος ἀφιέρου ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Πάντοτε ἐξηκολούθει τὴν σωματικὴν ἄσκησιν καὶ οὐδέποτε ἤκουσα ὅτι ἠσθένησε. Ἐὰν ἄλλος τις ἠσθένει, αὐτὸς ἦτο ὁ τρυφερώτατος νοσοκόμος καὶ ἐγνώριζε σχετικῶς πρὸς τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ὅσων γνωρίζουσιν οἱ ἰατροί. Ἔπειτα ἐὰν πᾶς τις κατέκειτο κάμνων ἢ ἀπέθνησκεν, ἢ ἐὰν ὁ πλοίαρχος τὸν ἐκάλει δι' οἱανδήποτε περίστασιν ὁ Νόλαν ἦτο πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἀναγνώσῃ τὰς προσευ-

χὰς καὶ ὡς ἔχω ἤδη εἴπει, ἀνεγίνωσκεν ὡραῖα. Ἡ γνωριμία μου μετὰ τοῦ Φιλίππου Νόλαν ἤρχισεν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὸν Ἀγγλικὸν πόλεμον, κατὰ τὸν πρῶτόν μου πλοῦν ὅτε διωρίσθην δόκιμος ἀξιωματικός. Ἦτο δὲ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας κατόπιν τῆς συνομολογήσεως τῆς περὶ δουλεμπορίας συνθήκης, ὁπότε Κυβερνῶν Οἶκος ἦτο ἀκόμη ὁ Οἶκος τῆς Βιργινίας, ὅστις εἶχεν ἔτι εἶδός τι αἰσθηματικότητος ὡς πρὸς τὴν κατάργησιν τῶν κακουργιῶν τῆς διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ διαπορθμεύσεως τῶν Μαύρων καὶ ἐνίοτε ἐγένετό τι οὕτω. Εἴμεθα ἐν τῷ Νοτίῳ Ἀτλαντικῷ μὲ τὴν ἀποστολὴν ταύτην. Ἀφ' ἧς στιγμῆς κατετάχθην νομίζω ὅτι ἐθεώρησα τὸν Νόλαν ὡς εἶδός τι λαϊκοῦ ἱερέως—ἱερέως μετὰ στολῆς ἀξιωματικοῦ. Οὐδέποτε ἐζήτησα ἐξηγήσεις περὶ αὐτοῦ. Ὅλα ἦσαν περίεργα δι' ἐμὲ ἐν τῷ πλοίῳ. Ἐγνώριζον ὅτι ἦτο ἁπλοϊκότης τὸ νὰ ἀπευθύνω ἐρωτήσεις καὶ ὑποθέτω ὅτι ἐσκέφθην ὅτι ὑπῆρχεν εἷς ἕκαστον πλοῖον καὶ εἷς γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα "Ἁπλᾶ-Κομβία,,. Εἴχομεν αὐτὸν εἰς τὸ συσσίτιόν μας ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος καὶ μᾶς καθίστων προσεκτικοὺς νὰ μὴ λέγωμέν τι περὶ πατρίδος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀλλ' ἂν μᾶς ἔλεγον νὰ μὴ εἴπωμέν τι περὶ τοῦ πλανήτου Ἄρεως ἢ τοῦ βιβλίου τοῦ Δευτερονομίου, δὲν θὰ ἤθελον ἐρωτήσει τὸν λόγον· ὑπῆρχον ἄλλως τε ἐκεῖ πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μοὶ ἐφαίνοντο ἥκιστα δικαιολογημένα. Τὸ πρῶτον δὲ ἤρχισα νὰ ἐννοῶ περὶ τοῦ "ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ,, ἡμέραν τινὰ ὅτε

κατεφθάσαμεν ἀκάθαρτον ἡμιολίαν, ἥτις ἔφερεν δούλους. Εἷς τῶν ἀξιωματικῶν ἐστάλη ὅπως καταλάβῃ τὸ πλοῖον καὶ κατόπιν ὀλίγων λεπτῶν ἔστειλεν ὀπίσω τὴν λέμβόν του παρακαλῶν, ὅπως σταλῇ τις ὁμιλῶν τὴν Πορτογαλικήν. Ὅλοι ἐθεώμεθα ὑπεράνω τοῦ περιφράκτου ὅτε ἦλθεν ἡ πρόσκλησις, πάντες δὲ ἠθέλομεν νὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν χρέη διερμηνέως, ὅτε ὁ πλοίαρχος ἠρώτησε ποῖος ὁμιλεῖ τὴν Πορτογαλικήν. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἀξιωματικῶν τὴν ἐγνώριζεν, ἀκριβῶς δὲ ὅτε ὁ πλοίαρχος ἔστειλε νὰ ἐρωτήσῃ μήπως ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν ταύτην κανεὶς ἐκ τοῦ πληρώματος, προέβαλεν ὁ Νόλαν καὶ εἶπεν ὅτι μετὰ χαρᾶς θὰ ἐχρησίμευεν ὡς διερμηνεύς, ἐὰν ἐδέχετο ὁ πλοίαρχος, καθ' ὅτι ἠννόει τὴν γλῶσσαν. Ὁ πλοίαρχος τὸν ηὐχαρίστησεν, ἐξώπλισεν ἑτέραν λέμβον δι' αὐτὸν καὶ ἐν τῇ λέμβῳ ἐκείνῃ συνέπεσε τυχαίως νὰ ἐπιβῶ.

Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸ πλοῖον, εὑρέθημεν πρὸ τοιαύτης σκηνῆς τὴν ὁποίαν σπανίως βλέπει τις καὶ οὐδέποτε θέλει νὰ ἴδῃ. Ἀκαθαρσία ὑπερβαίνουσα πᾶν ὅριον καὶ πανδαιμόνιον ἐν μέσῳ τῆς ρυπαρότητος. Δὲν ὑπῆρχον πολλοὶ τῶν αἰθιόπων, ἀλλ' ὅπως δώσῃ ὁ Βὼν εἰς ὅσους ὑπῆρχον νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι, εἶχεν ἀποκόψει τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν καὶ τὰς πέδας των καὶ διὰ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἔδεσεν δι' αὐτῶν τοὺς ἀθλίους τοῦ πληρώματος τῆς ἡμιολίας. Οἱ πλεῖστοι τῶν αἰθιόπων ἦσαν ἐκτὸς τοῦ κύτους τοῦ πλοίου καὶ συνεσωρεύοντο ἐπὶ

τοῦ ἀκαθάρτου καταστρώματος εἰς κεντρικήν τινα ὁμιάδα, περιστοιχίζουσαν τὸν Βὼν καὶ ἀποτεινομένην εἰς πᾶσαν διάλεκτον καὶ παραφθορὰν διαλέκτου ἀπὸ τῆς πλαταγιζούσης Ζουλοὺ μέχρι τῆς Παρισινῆς τοῦ Βελὲδ ἔλ ζερίδ.

Ὅτε ἀνήλθομεν εἰς τὸ κατάστρωμα ὁ Βὼν προσέβλεπεν ἐκ βυτίου τινος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐν ἀπογνώσει εἶχεν ἀναβεῖ καὶ εἶπε:

—"Δι' ἀγάπην Θεοῦ, ὑπάρχει κανεὶς, ὅστις εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ ὅπως οἱ ἄθλιοι οὗτοι ἐννοήσωσί τι; Οἱ περὶ ἡμᾶς ἄνδρες ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς ρῶμι ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν τοὺς καθησύχασε. Ἔρριψα τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον αἰθίοπα δὶς κατὰ γῆς ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν κατεπράϋνεν αὐτόν. Καὶ ἐπὶ τέλους ὡμίλησα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Νοτίων τῆς Ἀμερικῆς Ἑρυθροδέρμων εἰς ὅλους αὐτοὺς, ἀλλὰ οὐδόλως ἠννόησαν αὐτὴν ὅπως δὲν ἠννόουν καὶ τὴν Ἀγγλικήν.,,

Ὁ Νόλαν εἶπεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ τὴν Πορτογαλικήν. Εἷς ἢ δύο διακρινόμενοι τῶν λοιπῶν Κρουμεν ἀπεσπάσθησαν ἐκ τοῦ ὁμίλου, εἶχον δὲ οὗτοι, ὡς εἶχε ἀποδειχθῇ, ἐργασθῇ χάριν τῶν Πορτογάλων ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ Φερνάνδο Πῶ.

"Εἰπὲ αὐτοῖς ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, εἶπεν ὁ Βὼν, καὶ ἀκόμη ὅτι οἱ ἄθλιοι οὗτοι δουλέμποροι πρόκειται νὰ κρεμασθῶσιν εὐθὺς ὡς εὕρομεν ἀρκετὸν σχοινίον.,,

Ὁ Νόλαν μετέφερε τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν Ἱσπανικὴν, — δῆλά δη τὰ ἐξήγησεν εἰς τοιοῦτο Πορτογαλικὸν ἰδίω-

μα, ὥστε οἱ Κροῦμεν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν καὶ οὗτοι πάλιν τὰ διερμήνευσαν εἰς ἐκείνους τῶν αἰθιόπων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἀντιληφθῶσιν αὐτά. Ἐπηκολούθησε τότε ὁλολυγμὸς ἐκ χαρᾶς, χειρονομίαι, πηδήματα καὶ χοροί, φιλούντων τῶν αἰθιόπων τοὺς πόδας τοῦ Νόλαν καὶ γενικὴν τέλος ποιούντων ἔφοδον πρὸς τὸ βυτίον ἵνα αὐθορμήτως προσφέρωσι λατρείαν πρὸς τὸν Βών, ὅστις ἦτο ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην.

"Εἰπὲ εἰς αὐτούς,, εἶπεν ὁ Βών κατευχαριστημένος, "ὅτι θὰ τοὺς μεταφέρω ὅλους εἰς τὸ ἀκρωτήριον Πάλμας.,,

Τοῦτο δὲν ἀντεπεκρίθη τόσον εἰς τοὺς πόθους των. Τὸ ἀκρωτήριον Πάλμας ἦτο τῷ ὄντι τόσον μακρὰν τῶν ἑστιῶν τῶν πλείστων αὐτῶν, ὅσον ἦτο καὶ ἡ Νέα Ὀρλεάνη ἢ τὸ Ρίον—Ἰανέριον καὶ αὐτὸ ἐσήμαινεν ὅτι οὗτοι ἐκεῖ θὰ ἦσαν διὰ παντὸς χωρισμένοι ἐκ τῆς πατρίδος των. Καὶ οἱ διερμηνεῖς των, καθ' ὡς ἠδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν τῷ ἅμα μᾶς εἶπον "Ἄ! οὐχὶ εἰς Πάλμας,, καὶ ἤρχισαν νὰ προτείνουν ἀτελευτήτους ἄλλας διεξόδους μὲ εὐφραδεστάτην γλῶσσαν. Ὁ Βών ἐπὶ μᾶλλον ἀπηγοητεύθη ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐλευθεριότητός του καὶ ἠρώτησε τὸν Νόλαν μετ' ἀνυπομονησίας τί οὗτοι ἔλεγον. Ἱδρὼς περιέρρευσε τὸ λευκὸν μέτωπον τοῦ δυστυχοῦς Νόλαν, ἅμα ὡς καθησύχασε τοὺς Μαύρους καὶ εἶπε:

—"Αὐτὸς λέγει, "Οὐχὶ Πάλμας.,, Ὁ ἕτερος λέγει

"Φέρε μας εἰς τὴν πατρίδα μας, φέρε μας εἰς τὴν χώραν μας, φέρε μας εἰς τὰς ἰδίας καλύβας, εἰς τὰ τέκνα μας καὶ τὰς ἰδικάς μας γυναῖκας.,, "Οὗτος ἐκεῖ λέγει, ὅτι ἔχει γηραιὸν πατέρα καὶ μητέρα οἵτινες θὰ ἀποθάνουν, ἂν δὲν τὸν ἴδουν,,. "Ἐκεῖνος δὲ ἐκεῖ λέγει ὅτι ἄφησε καθ' ὁλοκληρίαν ἀσθενεῖς τοὺς οἰκείους του καὶ ἐκωπηλάτει πρὸς Φερνάνδο διὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸν λευκὸν ἰατρὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ ὅτι οἱ δαίμονες οὗτοι τὸν συνέλαβον ἐν τῷ ὁρμῳ ἀκριβῶς ἔναντι τῆς ἑστίας του καὶ ὅτι ἔκτοτε οὐδέποτε εἶδέ τινα ἐκ τῆς οἰκογενείας του,,. "Καὶ ἐκεῖνος ἐκεῖ πέραν λέγει,, καὶ ἀπεπνίγη ὁ Νόλαν, "ὅτι δὲν ἔχει μάθει οὐδὲν νέον ἐκ τῆς πατρίδος του ἐπὶ ἓξ μῆνας κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο κεκλεισμένος εἰς καταχθόνιον κρύπτην.,,

Ὁ Βὼν πάντοτε διηγεῖτο ὅτι ἐλευκάνθησαν αἱ τρίχες του, καθ' ὃν χρόνον διεξῆγεν ἀγῶνα ὁ Νόλαν διερμηνεύων τὰ ἀνωτέρω. Ἐγώ, ὅστις δὲν ἠννόουν οὐδὲν ἐκ τοῦ πόνου τὸν ὁποῖον τοῦτο ἐπροκάλει, εἶδον ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐτήκοντο μετὰ διαπύρου θερμότητος καὶ ὅτι συμφορά τις ἐνέσκηπτε κἄπου. Καὶ αὐτοὶ οἱ αἰθίοπες ἔπαυσαν νὰ ὠρύωνται, ὡς εἶδον τὴν ἀγωνίαν τοῦ Νόλαν καὶ τὴν ἴσην σχεδὸν ἐκ συμπαθείας ἀγωνίαν τοῦ Βών. Εὐθὺς ἅμα ἠδυνήθη ὁ τελευταῖος οὗτος νὰ εὕρῃ λέξεις εἶπε·

—"Εἰπὲ αὐτοῖς μάλιστα, μάλιστα· θὰ ὑπάγουν εἰπὲ αὐτοῖς καὶ εἰς τὰ ὄρη αὐτὰ τῆς Σελήνης, ἐὰν θέλουν. Καὶ διὰ μέσου τῆς Μεγάλης Λευκῆς Ἐρή-

μου θὰ ὁδηγήσω τὴν ἡμιολίαν, ἵνα τοὺς φέρω εἰς τὰς πατρίδας των.

Καὶ μετά τινος δυσφορίας ὁ Νόλαν τὰ διηρμήνευσε. Καὶ τότε οἱ αἰθίοπες ἔπεσαν καὶ ἠσπάζοντο αὐτὸν πάλιν καὶ ἤθελον νὰ τρίψωσι τὴν ρίνα του μὲ τὰς ἰδικάς των.

Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ ὑπομείνῃ αὐτὸ καὶ λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βὼν νὰ ἐπιστρέψῃ μοὶ ἔνευσεν ὅπως κατέλθω εἰς τὴν λέμβον μας. Ἅμα ἐκαθήσαμεν εἰς τὰ ὑπηρέσια τῆς πρύμνης καὶ ἡ λέμβος ἐξώρμα ἐπὶ τῶν κυμάτων ὑπὸ τὴν κωπηλασίαν τῶν ἀνδρῶν, ὁ Νόλαν μοὶ εἶπε· "Πρὸς σὲ ὅστις εἶσαι νεώτερος τὴν ἡλικίαν, ἄφησέ με τοῦτο νὰ σοὶ εἴπω, τὶ σημαίνει νὰ εἶναί τις ἄνθρωπος ἄνευ οἰκογενείας, ἄνευ ἑστίας καὶ ἄνευ πατρίδος. Καὶ ἐάν ποτε περιέλθῃς εἰς πειρασμὸν νὰ εἴπῃς λέξιν ἢ νὰ πράξῃς τι, τὸ ὁποῖον νὰ θέτῃ φραγμὸν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας σου, τῆς ἑστίας σου καὶ πατρίδος σου, παρακάλεσε τὸν Θεὸν, ὅπως ἐν τῷ ἐλέει του παραλάβῃ σε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὰς μονάς του ἐν τῷ οὐρανῷ. Μένε ἀφωσιωμένος εἰς τὴν οἰκογένειάν σου, νέε, λησμόνει τὸν ἑαυτόν σου καὶ πράττε τὸ πᾶν διὰ τοὺς οἰκείους σου. Συλλογίζου τὴν οἰκογενειακήν σου ἑστίαν, νέε, γράφε καὶ ζήτει πληροφορίας καὶ ὁμίλει περὶ αὐτῆς. Ἂς εἶναι αὕτη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐγγύτερον εἰς τὰς σκέψεις σου, ὅσον ἀπώτερον αὐτῆς καὶ ἂν ἔχῃς νὰ ταξιδεύσῃς καὶ μεθ' ὁρμῆς ἐπανέρχου πρὸς αὐτὴν, ὅταν

εἶσαι ἐλεύθερος, καθὼς ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος Μαῦρος δοῦλος πράττει τώρα. "Καὶ διὰ τὴν πατρίδα σου, νέε,, καὶ αἱ λέξεις παρέμειναν εἰς τὸν λάρυγγά του "καὶ διὰ τὴν σημαίαν ταύτην,, καὶ ἔδειξε πρὸς τὸ πλοῖον, "μὴ ὀνειρεύου ἄλλο ὄνειρον παρὰ νὰ ὑπηρετήσῃς αὐτὴν ὡς αὐτὴ σὲ διατάττει, ἔστω καὶ ἂν ἡ ὑπηρεσία αὐτῆς φέρῃ σε ἐν μέσῳ χιλιάδων κινδύνων. Ἀδιάφορον ὅτι σοὶ συμβαίνει, ποῖος σὲ κολακεύει ἢ ποῖος σὲ ἐξαπατᾷ, μὴ στρέφε πρὸς ἄλλην σημαίαν, μὴ ἄφηνε νὰ παρέλθῃ νὺξ χωρὶς νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεὸν νὰ εὐλογήσῃ τὴν σημαίαν ταύτην. Ἐνθυμοῦ, νέε, ὅτι ὄπισθεν ὅλων τούτων τῶν ἀνδρῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖς, ὄπισθεν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, εἶναι αὐτὴ ἡ Πατρίς σου, ἡ Πατρίς σου καὶ ὅτι ἀνήκεις εἰς Αὐτὴν, καθὼς ἀνήκεις εἰς τὴν ἰδίαν σου μητέρα. Στῆθι παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς, ὡς ἤθελες σταθῇ παρὰ τῇ μητρί σου, ἐὰν οἱ δαίμονες οὗτοι ἐκράτουν αὐτὴν σήμερον.,,

Ἐτρόμαξα μέχρι θανάτου ἐκ τοῦ ἠρέμου, βαθέος πάθους του, ἀλλ' ἀπετόλμησα νὰ εἴπω ὅτι θὰ βοηθῶ παν ὅ,τι ἱερὸν καὶ ἅγιον καὶ οὐδέποτε εἶχον σκεφθῇ νὰ πράξω ἄλλο. Ἐκεῖνος μόλις ἐφάνη ὅτι μὲ ἤκουσε καὶ μόλις ψιθυρίζων εἶπε: "Ὦ! ἐάν τις μοὶ ἔλεγεν οὕτω, ὅτε ἤμην εἰς τὴν ἡλικίαν σου!,,

Φρονῶ ὅτι αὕτη ἡ ἡμιεκμυστήρευσις τὸν κατ' αὐτὸν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε κατεχράσθην, διότι οὐδέποτε εἶπον τὴν ἱστορίαν ταύτην μέχρι τοῦδε, εἶναι

ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς κατέστησε ἀργότερον στενοὺς φίλους. Ἦτο πάντοτε πολὺ φιλόφρων πρὸς ἐμέ. Συχνὰ ἠγρύπνει καὶ ἀνηγείρετο ἐκ τῆς κλίνης τὴν νύκτα, ὅπως περιπατήσῃ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ κατάστρωμα, ὅτε ἦτο ἡ ὥρα τῆς φρουρᾶς μου. Μοὶ ἔλυε πολλὰ μαθηματικὰ ζητήματα καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλω τὴν πρὸς ταῦτα κλίσιν μου. Μοὶ ἐδάνειζε βιβλία καὶ μὲ ἐβοήθει εἰς τὰς ἀναγνώσεις μου. Οὐδέποτε πλέον ὑπηνίχθη τόσον ἀπ' εὐθείας τὰ κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου ἀξιωματικοῦ ἔχω μάθει, εἰς διάστημα τριάκοντα ἐτῶν, ὅ,τι διηγοῦμαι. Ὅτε ἀπεχωρίσθημεν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, κατὰ τὸ τέλος τοῦ πλοῦ μας, ἤμην περισσότερον περίλυπος παρ' ὅ,τι δύναμαι νὰ εἴπω. Ἐχάρην χαρὰν μεγάλην ὅτι τὸν συνήντησα πάλιν κατὰ τὸ 1830 καὶ βραδύτερον, ὅτε ἐνόμισα ὅτι εἶχον ἐπιροήν τινα ἐν Οὐάσιγκτων, ἐκίνησα πάντα λίθον, ὅπως ἀπαλλαγῇ πλέον τῆς ποινῆς του. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ὡς νὰ ἐζήτουν νὰ ἐξαγάγω φάσμα ἐκ τῆς φυλακῆς. Οἱ ἐν τοῖς πράγμασι διϊσχυρίζοντο ὅτι δὲν ὑπῆρχε τοιοῦτος κατάδικος καὶ ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιοῦτος. Ἴσως καὶ σήμερον οἱ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τὸ αὐτὸ λέγουν! Ἴσως δὲν γνωρίζουν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν θὰ εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, περὶ τῆς ὁποίας τὸ Ὑπουργεῖον φαίνεται διατελοῦν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ!

Κατά τινα θρῦλον ὁ Νόλαν συνήντησέ ποτε τὸν Μπὲρρ ἐφ' ἑνὸς τῶν ἡμετέρων πλοίων, ὅτε ὅμιλος Ἀμερικανῶν κατέπλευσεν εἰς τὴν Μεσόγειον. Αλλ'

αἱ φῆμαι αὗται εἶναι ψευδεῖς ἢ καλλίτερον εἶναι μῦθος, καλῶς ἐπινοηθεὶς ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναφέρεται ὅτι ἐν φοβερᾷ ἐκρήξει ὀργῆς ὁ Νόλαν κατεπόντισε τὸν Μπὲρρ—ἐρωτῶν αὐτὸν πῶς τοῦ ἤρεσκε νὰ εἶναι "χωρὶς πατρίδα,,. Ἀλλ' εἶναι σαφὲς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Μπὲρρ, ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη, μνημονεύεται δὲ τοῦτο μόνον διὰ νὰ καταστήσῃ καταφανὲς πῶς δημιουργοῦνται καὶ κυκλοφοροῦσι θρῦλοι εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑπάρχει καὶ τὸ ἐλάχιστον μυστήριον.

Οὕτως ἡ εὐχὴ τοῦ ταλαιπώρου Νόλαν ἐξεπληρώθη. Γνωρίζω μίαν μόνον τύχην μᾶλλον φρικτωτέραν ταύτης· εἶναι ἡ τύχη, ἥτις ἐπιφυλάσσεται δι' ἐκείνους τοὺς ἄνδρας, οἵτινες παρασκευάζουν τὴν ἐξορίαν ἐκ τῆς πατρίδος των, ἀποπειρώμενοι τὴν καταστροφήν της καὶ βλέποντες συγχρόνως τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν τιμήν, εἰς ἣν ὑψοῦται αὕτη ἀπαλλαγεῖσα αὐτῶν καὶ τῶν ἀδικιῶν των. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ δυστήνου Νόλαν, ὡς ὅλοι ἐμάθομεν νὰ τὸν ἀποκαλῶμεν—οὐχὶ διότι ἡ τιμωρία του ἦτο τόσον μεγάλη, ἀλλὰ διότι ἡ μεταμέλειά του ὑπῆρξε τόσον καταφανὴς—ἦτο ἀκριβῶς ἡ εὐχὴ παντὸς Βρὰγκ καὶ Μπωρεγκὰρδ, ὅστις παρέβη τὸν ὅρκον τοῦ στρατιώτου πρὸ διετίας καὶ παντὸς Μούρη καὶ Μπαρρὸν, ὅστις παρέβη ἐκεῖνον τοῦ ναύτου. Δὲν γνωρίζω ποσάκις οὗτοι ἔχουσι μετανοήσει. Γνωρίζω ὅμως ὅτι οὗτοι ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἀπέκειτο εἰς αὐτοὺς ὅπως δυνηθῶσι νὰ μὴ ἔχωσι πατρίδα,—ὅπως ὅλαι

αἱ τιμαί, οἱ δεσμοί, αἱ ἀναμνήσεις καὶ αἱ ἐλπίδες, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὴν πατρίδα θρυμματισθῶσι καὶ σκορπισθῶσι εἰς τὸν ἀέρα. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι, ἡ τιμωρία των, ὅπως φυτοζωῶσιν εἰς ἐλεεινὰς πλατείας τῆς Βουλώνης καὶ Λάσεστερ, ὅπου εἶναι καταδικασμένοι νὰ ὀνειδίζωνται ἀμοιβαίως, μέχρις ὅτου ἀποθάνουν, θέλει ἔχει ὅλην τὴν ἀγωνίαν τῆς τοῦ Νόλαν, μὲ τὴν πρόσθετον ὀδύνην ὅτι πᾶς τις ὅστις τοὺς βλέπει, τοὺς βλέπει διὰ νὰ τοὺς περιφρονήσῃ καὶ τοὺς βδελυχθῇ. Θὰ ἐκπληρωθῇ καὶ ἐκείνων ἡ εὐχή, ὅπως αὐτοῦ.

Τὸ κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος μετενόησεν διὰ τὸ σφάλμα του καὶ ἀκολούθως ὡς ἀνὴρ ὑπέβαλλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν τύχην τὴν ὁποίαν εἶχε ζητήσει. Οὐδέποτε ἐκ προθέσεως προσέδωκέ τι εἰς τὴν δυσκολίαν καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ καθήκοντος ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον ὑπὸ ἐπιτήρησιν. Ἀπευκταῖα συνέβησαν, ἀλλὰ ταῦτα δὲν συνέβησαν ἐκ τοῦ σφάλματός του. Ὁ ὑπολοχαγὸς Τρόξτων μοὶ διηγήθη ὅτι, ὅτε τὸ Τέξας προσηρτήθη, ἀνεφύη σοβαρὰ συζήτησις μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν, ἐὰν ἔπρεπε νὰ λάβουν τὴν ὡραίαν σειρὰν τῶν γεωγραφικῶν πινάκων τοῦ Νόλαν καὶ ἀποκόψουν ἐξ αὐτῶν τὴν πολιτείαν Τέξας—ἐκ τοῦ χάρτου τῆς ὑδρογείου καὶ τοῦ χάρτου τοῦ Μεξικοῦ. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον ἀποκοπῇ ὅταν ὁ Ἄτλας ἠγοράσθη δι' αὐτόν. Ἀλλ' ἐκρίθη, ἀρκετὰ ὀρθῶς, ὅτι ἐὰν ἐνήργουν οὕτω θὰ ἀπεκάλυπτον πράγματι εἰς αὐτὸν ὅ,τι συνέβη, ἤ, ὡς εἶπεν, ὁ Χαρίλαος

Κόλε θὰ τοῦ ἔδιδον ἀφορμὴν νὰ σκεφθῇ ὅτι ὁ Γέρων Μπὲρρ ἐπέτυχε. Οὕτω συνέβη οὐχὶ ἐκ σφάλματος τοῦ Νόλαν λυπηρὸν ἐπεισόδιον πρὸ τῆς ἰδίας μου τραπέζης, ὅτε ἐπὶ σμικρὸν χρόνον διετέλουν κυβερνήτης τοῦ μονοκρότου τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων εἰς τὸν Νότιον Ἀμερικανικὸν σταθμόν. Εἴμεθα ἠγκυροβοληµένοι εἰς τὴν Λὰ—Πλάτα καὶ μερικοὶ τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἶχον ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μόλις εἶχον ἐπανέλθει, μᾶς ἀφηγοῦντο τὰ παθήματά των σχετικῶς μὲ τὴν ἱππασίαν ἡμαγρίων ἵππων τοῦ Μπουένες Ἄϋρες. Ὁ Νόλαν παρίστατο εἰς τὴν τράπεζαν καὶ παρὰ τὸ σύνηθες ἦτο εὔθυμος καὶ ὁμιλητικός. Ἀφήγησίς τις περὶ ὀλισθήματος ἵππου ὑπενθύμιζεν εἰς αὐτὸν περιπέτειάν τινα ἐκ τῶν ἰδίων, ὅτε ἐθήρευεν ἀγρίους ἵππους ἐν Τέξας μετὰ τοῦ παρατόλμου ἐξαδέλφου του, καθ' ὃν χρόνον ἦτο βεβαίως ἀκόμη παιδίον. Διηγήθη τὴν ἱστορίαν μετὰ πολλῆς ζωηρότητος—τόσον ὥστε ἡ σιωπὴ, ἥτις συχνὰ παρακολουθεῖ μίαν καλὴν διήγησιν καὶ ἥτις ἐβασίλευεν πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης διεκόπη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Νόλαν. Διότι ἠρώτησεν ἐντελῶς ἀσυνειδήτως:

—"Τὶ ἀπέγεινε παρακαλῶ τὸ Τέξας ἀφ' ὅτου οἱ Μεξικανοὶ ἀπηλευθερώθησαν; Ἐνόμιζον ὅτι ἡ Ἐπαρχία Τέξας θὰ ἠνοῦτο πολὺ ταχύτερον. Εἶναι πραγματικῶς αὕτη μία τῶν ὡραιοτέρων χωρῶν τῆς γῆς. Εἶναι ἡ Ἰταλία τῆς ἠπείρου ταύτης, ἀλλὰ δὲν εἶδον, οὔτε ἤκουσα λέξιν περὶ Τέξας ἐπὶ εἴκοσι σχεδὸν ἔτη.„

Εἰς τὴν τράπεζαν παρεκάθηντο καὶ δύο ἐκ Τέξας ἀξιωματικοί. Ὁ λόγος, δι' ὃν οὗτος οὐδέποτε εἶχεν ἀκούσει περὶ Τέξας, ἦτο ὅτι τὸ Τέξας καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ εἶχον ἐπιμελῶς ἀποκοπῆ ἐκ τῶν ἐφημερίδων του, ἀφ' ὅτου ὁ Οὐστῖνος ἤρχισε τὸν ἀποικισμὸν οὕτως, ὥστε, ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκε περὶ τοῦ Χονδούρας καὶ Ταμούλιπας καὶ μέχρις ἐπ' ἐσχάτων περὶ τῆς Καλιφορνίας—ἡ παρθένος ἐκείνη ἐπαρχία ἐν ᾗ ὁ ἀδελφός του ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε ταξιδεύσει καὶ νομίζω καὶ ἀπέθανε, εἶχε παύσει νὰ ὑφίσταται δι' αὐτόν. Ὁ Γῶτερ καὶ ὁ Γουλλιέλμος, οἱ δύο ἐκ Τέξας ἄνδρες προσέβλεπον σκαιῶς ἀλλήλους καὶ προσεπάθουν νὰ μὴ γελάσουν. Ὁ Ἐδουάρδος Μόρρις εἶχε προσηλώσει τὴν προσοχήν του ἐπὶ τοῦ τρίτου κρίκου τῆς ἁλύσεως τοῦ κηροπηγίου τοῦ πλοιάρχου. Ὁ Γῶτερς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ σπασμὸν πταρμοῦ. Ὁ Νόλαν αὐτὸς ἠννόησεν τί τοῦ ἐπεφυλάσσετο καὶ δὲν ἐγνώριζεν τί ἦτο. Καὶ ἐγὼ ὡς τελετάρχης τοῦ συμποσίου εἶχον νὰ εἴπω·—

"Τὸ Τέξας εἶναι ἐκτὸς τοῦ χάρτου κ. Νόλαν. Ἔχετε ἴδει τοῦ πλοιάρχου Μπὰκ τὴν περίεργον ἔκθεσιν περὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ σὲρ Θωμᾶ Ρώ;,

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πλοῦ ἐκείνου οὐδέποτε εἶδον τὸν Νόλαν πάλιν. Ἔγραφον εἰς αὐτὸν τοὐλάχιστον δὶς τοῦ ἔτους, διότι κατὰ τὸν πλοῦν ἐκεῖνον εἴχομεν γίνει στενοὶ φίλοι, ἀλλ' οὐδέποτε μοὶ ἔγραψε. Οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται μοὶ ἔλεγον ὅτι κατ' ἐκεῖνα τὰ δεκαπέντε ἔτη ἐγήρασε πολὺ ταχέως, ὡς

τῷ ὅντι ὤφειλε, ἀλλ' ὑπέφερεν ὡς πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς εὐγενείας, ἠρεμίας καὶ σιωπῆς, ὑπομένων μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἐγκαρτερίας τὴν ποινήν, εἰς ἣν αὐτὸς ὑπέβαλεν ἑαυτὸν—ὀλιγώτερον ὅμως κοινωνικὸς ἴσως, μετὰ τῶν νέων ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώριζεν, ἀλλὰ μᾶλλον πρόθυμος φαινομενικῶς παρά ποτε εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῇ καὶ νὰ καθιστᾷ φίλους καὶ διδάσκῃ τοὺς ναύτας, μερικοὶ τῶν ὁποίων προφανῶς ἐφαίνοντο ὅτι τὸν ἐλάτρευον. Καὶ τώρα ὁ ἀγαθὸς πρεσβύτης φαίνεται ὅτι ἀπέθανε. Εὗρεν ἐπὶ τέλους ἐνδιαίτημα καὶ μίαν πατρίδα.

Ἀφ' οὗ ἔγραψα ταῦτα καὶ ἐν ᾧ ἐσκεπτόμην ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ δώσω ἢ μὴ εἰς τὴν δημοσιότητα ὡς παραίνεσιν πρὸς τοὺς νέους Νόλαν καὶ Βαλλαρδίγκαμ τῶν ἡμερῶν μας, οἱ ὁποῖοι ἀπαρνοῦνται τὴν πατρίδα των, ἔλαβον παρὰ τοῦ Δάφορθ διατελοῦντος ἐπὶ τοῦ πλοίου "Ἀνατολή,, ἐπιστολήν, ἥτις ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Νόλαν. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διεσκέδασεν ὅλους τοὺς δισταγμούς μου περὶ τοῦ ἂν ὤφειλε νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἱστορία αὕτη.

Ὅπως ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὰς πρώτας λέξεις τῆς ἐπιστολῆς, πρέπει νὰ ἀναμνησθῇ ὅτι μετὰ τὸ 1807 ἡ θέσις παντὸς ἀξιωματικοῦ ἐπιφορτισμένου τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Νόλαν ἦτο εἰς ἄκρον λεπτή. Ἡ κυβέρνησις εἶχε παραλείψει νὰ ἀνανεώσῃ τὴν σχετικὴν πρὸς αὐτὸν διαταγὴν τοῦ 1807. Τί ὤφει-

λε νὰ πράξῃ τις; Ὤφειλε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἀπέλθῃ; Ἀλλὰ τί θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ἐκαλεῖτο πρὸς ἀπολογίαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου διὰ τὴν παραβίασιν τῆς διαταγῆς τοῦ 1807. Ὤφειλε νὰ τὸν κρατήσῃ; Ἀλλὰ τί θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ὁ Νόλαν ἠλευθεροῦτο ἡμέραν τινὰ καὶ ἤγειρεν ἀγωγὴν ἐπὶ παρανόμῳ κατακρατήσει ἢ ἁρπαγῇ ἐναντίον παντὸς, ὅστις εἶχεν αὐτὸν ὑπὸ φύλαξιν. Παρέπεμψα αὐτὴν ἐπειγόντως εἰς τὸν Σούδαρδ καὶ ἔχω λόγους νὰ πιστεύω ὅτι καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἔπραξαν τὸ αὐτό. Ἔλεγε πάντοτε ὁ Ὑπουργὸς, ὡς τόσον συνήθως πράττουσιν ἐν Οὐάσιγκτων, ὅτι δὲν ὑπῆρχον αἱ ἰδιαίτεραι διαταγαὶ ἵνα δώσῃ καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐνεργήσωμεν κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν κρίσιν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐὰν "ἐπιτύχητε θὰ ἐγκριθῇ ἡ πρᾶξίς σας, ἐὰν δὲ ἀποτύχητε, θὰ ἀποδοκιμασθῇ.,, Ἀλλ', ὡς λέγει ὁ Δάνφορθ, ὅλα παρῆλθον ἤδη, καίτοι δὲν γνωρίζω ἂν μὴ ἐκθέτω ἐμαυτὸν εἰς ποινικὴν καταδίωξιν διὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἀποκάλυψιν, τὴν ὁποίαν κάμνω.

Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή·

"ΑΝΑΤΟΛΗ, 2° 2' Ν. πρὸς 131° Δ.

«Ἀγαπητὲ Φρέδ,

«Μετὰ βαθυτάτης λύπης σοὶ ἀναγγέλλω ὅτι ὁ ἀγαθὸς γέρων Νόλαν δὲν εὑρίσκεται πλέον ἐν τῇ ζωῇ. Διῆλθον μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸν πλοῦν τοῦτον περισσότερον χρόνον παρ' ὅσον ἄλλοτε καὶ δύναμαι νὰ ἐννοήσω καθ' ὁλοκληρίαν ἤδη τὸν τρόπον, καθ' ὃν συνήθιζες νὰ ὁμιλῇς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ πρεσβύτου. Ἔβλεπον ὅτι δὲν εἶχε πλέον μεγάλας δυνάμεις,

ἀλλὰ δὲν ἐφανταζόμην ὅτι τὸ τέλος του ἦτο τόσον ἐγγύς. Ὁ ἰατρὸς ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ μετ' ἰδιαιτέρας φροντίδος καὶ χθὲς τὴν πρωΐαν μὲ ἐπεσκέφθη καὶ μοὶ εἶπεν, ὅτι ὁ Νόλαν δὲν ἦτο καλὰ καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἐξέλθει τοῦ κοιτωνίσκου του—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ συνέβη προηγουμένως. Εἶχε καλέσει τὸν ἰατρὸν νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἴδῃ ἐκεῖ κατακείμενον—κατὰ πρώτην φορὰν ἐπεσκέπτετο αὐτὸν ὁ ἰατρὸς εἰς τὸν κοιτωνίσκον—καὶ εἶπεν ὅτι θέλει νὰ μὲ ἴδῃ. Ὦ, φίλε! ἐνθυμεῖσε τὰς μυστηριώδεις εἰκόνας, τὰς ὁποίας συνήθως ἔπλαττεν ἡ φαντασία μας ἐν σχέσει πρὸς τὸ δωμάτιόν του εἰς τὰς παλαιὰς ἡμέρας τοῦ «Ἀτρομήτου»; Εἰσῆλθον ἐπὶ τέλους καὶ εὗρον τὸν δυστυχῆ γέροντα κατακείμενον εἰς τὴν κλίνην, μὲ ἱλαρὸν δὲ οὗτος μειδίαμα, ἀλλὰ προφανῶς λίαν ἐξησθενημένος μοὶ ἔδωσε τὴν χεῖρα. Δὲν ἠδυνήθην εἰς τὸ νὰ μὴ ρίψω ἓν βλέμμα πέριξ καὶ εἶδον πῶς μετέβαλεν εἰς ἀληθὲς ἱερὸν τὸν μικρὸν κοιτωνίσκον ἐν ᾧ κατέκειτο. Ἡ διάστερος ἐπλαισίου τὴν εἰκόνα τοῦ Οὐάσιγκτων καὶ ὁ Νόλαν εἶχε ζωγραφήσει μεγαλοπρεπῆ ἀετὸν φωτεινὰ διαχέοντα ἐκ τοῦ ράμφους του βέλη καὶ μὲ τοὺς ὄνυχάς του κρατοῦντα τὴν ὑδρόγειον, ἣν ἐπεσκίαζον αἱ πτέρυγές του. Ὁ ἀγαθὸς γέρων παρετήρησε τὸ βλέμμα μου καὶ εἶπε μετὰ μελαγχολικοῦ μειδιάματος: «Ἐδῶ, βλέπετε, ἔχω πατρίδα!» Καὶ ἀκολούθως ἔδειξεν εἰς τοὺς πόδας τῆς κλίνης του, ὅπου δὲν εἶχον παρατηρήσει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, μέγαν χάρτην τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὡς εἶχε χαράξει αὐτὸν ἀπὸ μνήμης καὶ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκεῖ διὰ νὰ τὸν βλέπῃ κατακείμενος. Περίεργα παλαιὰ ὀνόματα ὑπῆρχον ἐπ' αὐτοῦ μὲ μεγάλα γράμματα: «Τοπαρχία Ἰνδιάνας» «Τοπαρχία Μισσισιπῆ» καὶ «Τοπαρχία Λουϊζιάνας» ὡς, ὑποθέτω, οἱ πατέρες μας ἐμάνθανον τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἀλλ' ὁ γέρων εἶχε περιλάβει καὶ τὸ Τέξας,

εἶχεν ἐπεκτείνει τὸ δυτικὸν ὅριον μέχρι τοῦ ἀπωτάτου ἄκρου τῆς δυτικῆς παραλίας πρὸς τὸν Εἰρηνικόν, ἀλλ' εἰς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας δὲν εἶχεν ὁρίσει τι.

«Ὦ Δάνφορθ», εἶπε, «γνωρίζω ὅτι ἀποθνήσκω. Δὲν δύναμαι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρίδα. Τώρα θὰ μοὶ εἴπῃς βεβαίως κἄτι;—Στάσου! στάσου! Μὴ ὁμιλήσῃς ἕως ὅτου νὰ σοὶ εἴπω ἐκεῖνο περὶ οὗ εἶμαι βέβαιος ὅτι γνωρίζεις, ὅτι δῆλά δὴ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ πλοίῳ τούτῳ, δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀμερικῇ—ὁ Θεὸς νὰ τὴν εὐλογήσῃ!—πιστότερος εἰς αὐτὴν ἄνθρωπος παρὰ ἐγώ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἀγαπῶν τὴν γηραιὰν σημαίαν ὅσον ἐγὼ τὴν λατρεύω, ἢ ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτῆς ὅσον ἐγώ, ἢ ὀνειροπολῶν δι' αὐτὴν ὅσον ἐγώ. Ἤδη ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτῆς, Δάνφορθ, τριάκοντα τέσσαρες ἀστέρες. Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν δι' αὐτό, καίτοι δὲν γνωρίζω ποῖα εἶναι τὰ ὀνόματά των. Οὐδέποτε ἐσβέσθη τις ἐξ αὐτῶν. Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ἐπίσης. Ἐννοῶ ἐξ αὐτοῦ ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπιτυχών τις Μπέρρ. «Ὦ Δάνφορθ, Δάνφορθ» καὶ ἀνεστέναξε! «πῶς φαίνεται ὡς ἀθλίας νυκτὸς ὄνειρον ἡ παιδικὴ ἰδέα τῆς προσωπικῆς φήμης ἢ κεχωρισμένης κυριαρχίας, ὅταν στρέψῃ τις καὶ τὴν ἴδῃ κατόπιν μιᾶς ζωῆς ὡς ἡ ἰδική μου! Ἀλλ' εἰπέ μοι—εἰπέ μοί τι—εἰπέ μοι τὸ πᾶν, Δάνφορθ, προτοῦ ἀποθάνω!»

«Ἐγγαμ, ὁρκίζομαι ὅτι ἠσθάνθην ἐμαυτὸν ὡς τέρας, διότι δὲν εἶχον εἴπει αὐτῷ τὰ πάντα προηγουμένως. Ὅ,τι ἐγένετο, ἐγένετο ἕνεκα τοῦ κινδύνου, ἢ ἐξ ἀδυναμίας ἢ καὶ ἐξ ἀκριβείας περὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα ποῖος ἦμην ἐγώ, ὅστις ὤφειλον νὰ ἐνεργῶ ὡς τύραννος καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον ἐπὶ τοῦ φιλτάτου, τοῦ ἁγίου γέροντος, ὅστις πρὸ ἐτῶν ἤδη εἶχεν ἐκτίσει, καθ' ὅλον τὸν ἀνδρικόν του βίον, τὴν παράνοιαν παιδικῆς προδοσίας;

Φίλτατε Νόλαν, εἶπον, θὰ σοὶ εἴπω τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσω;»

«Ὦ, τοῦ ἱλαροῦ μειδιάματος τὸ ὁποῖον ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ λευκοῦ του προσώπου, καὶ ἔθλιψε τὴν χεῖρά μου καὶ εἶπε: «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ! Εἰπέ μοι τὰ ὀνόματά των, καὶ ἔδειξε τοὺς ἀστέρας τῆς σημαίας. Τὸ τελευταῖον τὸ ὁποῖον γνωρίζω εἶναι τὸ Ὀχάϊο. Ὁ πατήρ μου ἔζη ἐν Κεντώκῃ. Ἀλλ' ἐμάντευσα τὸ Μίσιγκαν καὶ τὴν Ἰνδιάναν καὶ τὴν τοπαρχίαν Μισσισιπῆ—ἐκεῖ ἦτο τὸ Φρούριον Ἄδαμς—καὶ γίνονται οὕτω εἴκοσι. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὰ ἄλλα σας δεκατέσσαρα; Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ ἀπεκόψατε οὐδὲν ἐκ τῶν ἀρχικῶν;»

«Δὲν εἶχον δὲ νὰ τοῦ εἴπω δυσάρεστόν τι καὶ τοῦ ἀπηρίθμησα τὰ ὀνόματα, ὅσον ἠδυνάμην ἐν τάξει καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ λάβω τὸν ὡραῖόν του χάρτην καὶ νὰ τὰ ἀναγράψω, ὅσον καλῶς ἠδυνάμην, διὰ τῆς μολυβδίδος μου. Ἀγρία χαρὰ τὸν κατέλαβε διὰ τὸ Τέξας καὶ μοὶ διηγήθη πῶς ὁ ἐξάδελφός του ἀπέθανεν ἐκεῖ. Εἶχε σημειώσει χρυσοῦν σταυρὸν πλησίον τοῦ τόπου ὅπου ἦτο τὸ μνῆμά του. Εἶχε μαντεύσει τὴν θέσιν τοῦ Τέξας. Ἀκολούθως ἠγαλλιάσθη ὡς εἶδε τὴν Καλιφορνίαν καὶ τὸ Ὄρεγκον.—Λύτὸ, εἶπε, τὸ εἶχεν ὑποπτεύσει, διότι οὐδέποτε τοῦ ἐπετράπη νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην, καίτοι πολλάκις προσήγγισαν ἐκεῖ τὰ πλοῖα. «Καὶ οἱ ἄνδρες», εἶπε, γελῶν «ἐξῆγον ἐκ τῆς χώρας πολλὰ πράγματα πλὴν τῶν μηλωτῶν». Ἔπειτα ἀναμνησθείς, Θεέ μου,—πόσον μακρυσμένης ἐποχῆς!—μὲ ἠρώτησε περὶ τοῦ Τσεζαπὴκ καὶ τί ἀπέγεινεν ὁ Μπάρρον διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ πλοίου εἰς τὸ Λεοπάρδ καὶ ἂν ὁ Μπὲρρ ἔκαμε νέαν ἀπόπειραν—καὶ ἔτριξε τοὺς ὀδόντας μὲ τὸ μόνον πάθος τὸ ὁποῖον ἔδειξε. Ἀλλ' εἰς μίαν στιγμὴν παρῆλθε τοῦτο καὶ εἶπεν: «Ὁ Θεὸς ἂς μὲ συγχωρήσῃ, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐσυγχώρησα τὸν Μπέρρ.»

Ἔπειτα ἠρώτησε περὶ τοῦ ἀρχαίου πολέμου,—μοὶ εἶπε τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ χειρισμοῦ τοῦ τηλεβόλου, κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν κατελάβομεν τὴν Ζάβαν—καὶ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος Δάβιδ Πόρτερ, ὡς τὸν ἀπεκάλει. Ἔπειτα ἐξηπλώθη ἡσυχώτερος καὶ λίαν εὐτυχὴς, ἀκούων με νὰ τοῦ ἀφηγοῦμαι εἰς μίαν ὥραν τὴν ἱστορίαν πεντήκοντα ἐτῶν.

«Πῶς ἤθελον νὰ ἦτο κανεὶς ὅστις νὰ τὰ ἐγνώριζε καλά. Ἀλλὰ τὰ διηγήθην, ὅσον ἠδυνάμην. Τοῦ εἶπον περὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ πολέμου, ἀνέφερα εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ Φούλτωνος, περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀτμοπλοΐας, τοῦ εἶπον περὶ τοῦ γηραιοῦ Σκὸτ καὶ τοῦ Ζιάκσου. Τοῦ εἶπον ὅλα, ὅσα μοὶ ἤρχοντο εἰς τὸν νοῦν περὶ τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τῆς Νέας Ὀρλεάνης, τοῦ Τέξας καὶ περὶ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, τῆς Κεντώκης. Καὶ φαντάσου, μὲ ἠρώτησε, τὶς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δυτικῆς Λεγεῶνος. Τοῦ εἶπον ὅτι ἦτο γενναῖός τις ἀξιωματικὸς ὀνόματι Γκρὰντ καὶ ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας μου πληροφορίας ἡτοιμάζετο νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ ἀρχηγεῖόν του εἰς Βικσβούργ. Τότε, «Ποῦ ἦτο τὸ Βικσβούργ»; μὲ ἠρώτησε. Τὸ ἐσημείωσα κατὰ προσέγγισιν εἰς τὸν χάρτην· ἦτο ἑκατὸν περίπου μίλια ὑπεράνω τοῦ γηραιοῦ Φρουρίου Ἄδαμς καὶ νομίζω ὅτι τὸ Φρούριον Ἄδαμς εἶχεν ἐρειπωθῆ ἤδη. «Θὰ εἶναι ἐν τῇ φυτείᾳ τοῦ Βὶκ, εἰς τὸ Γῶλνοτ Χίλλ, εἶπε: Ὢ τὶ μεταβολή!»

Σοὶ λέγω, Ἴνγκαμ, ἦτον δύσκολον ἔργον νὰ συμπτύξω τὴν ἱστορίαν ἡμίσεος αἰῶνος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἐκείνῃ μεθ' ἑνὸς ἀσθενοῦς. Καὶ δὲν γνωρίζω τὶ τοῦ εἶπον—περὶ μεταναστεύσεως καὶ τῶν πρὸς τοῦτο μέσων—περὶ ἀτμοπλοίων, περὶ σιδηροδρόμων, περὶ τηλεγράφων,—περὶ ἐφευρέσεων καὶ βιβλίων καὶ φιλολογίας,—περὶ λυκείων, καὶ περὶ Γουὲστ Πόϊντ καὶ τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς,—ἀλλὰ μὲ τὰς μᾶλλον

ἀλλοκότους διακοπὰς τὰς ὁποίας ἠδύνατό τις νὰ ἀκούσῃ. Βλέπετε, ἦτο εἶδός τι Ροβινσῶνος Κρούσου ἐρωτῶντος περὶ ὅλων τῶν συσσωρευθέντων ἐπὶ πεντήκοντα ἓξ ἔτη ζητημάτων!

«Ἐνθυμοῦμαι, ἠρώτησεν ὅλως ἀποτόμως, τὶς ἦτο τώρα ὁ Πρόεδρος; Καὶ ὅτε τοῦ εἶπον, ἠρώτησεν ἂν ὁ Γέρων Ἄβη ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Βενιαμὶν Λίγκολν. Εἶπεν ὅτι συνήντησε τὸν γηραιὸν στρατηγὸν Λίγκολν, ὅτε ἦτο παιδίον ἀκόμη αὐτὸς κατά τινα διαπραγμάτευσιν συνθήκης μετὰ τῶν Ἰνδῶν. Τοῦ εἶπον ὄχι καὶ ὅτι ὁ Γέρων Ἄβη ἦτο ἐκ Κεντώκης ὅπως αὐτὸς, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζα νὰ τοῦ εἴπω ἀπὸ ποίαν οἰκογένειαν κατήγετο καὶ ὅτι ἀνεδείχθη ἐκ μικρῶν. «Εὖγέ του, ἐφώνησεν ὁ Νόλαν. Χαίρω δι' αὐτό. Διότι πάντοτε ἐφρόνουν ὅτι ὁ κίνδυνός μας ἐνέκειτο εἰς τὸ νὰ διατηρῶμεν τὰς κανονικὰς ἐκείνας διαδοχὰς εἰς τὰς πρώτας οἰκογενείας». Ἔπειτα τοῦ ὡμίλησα περὶ τῆς πρώτης ἐπισκέψεώς μου εἰς τὴν Οὐάσιγκτων. Εἶπον εἰς αὐτὸν περὶ τῆς συναντήσεως τοῦ ἐξ Ὄρεγκον μέλους τοῦ Κογκρέσου Χάρδιγκ. Τοῦ ὡμίλησα περὶ τοῦ Σμιθσόνιαν Μουσείου καὶ τῆς Ἐξερευνητικῆς Ἐκστρατείας. Ἐπίσης περὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ τῶν ἀγαλμάτων του ἀετώματος, τῆς Ἐλευθερίας τοῦ Κράοφορδ καὶ τοῦ Οὐάσιγκτων τοῦ Γκρήνου. Ἴνγκαμ, τοῦ εἶπον πᾶν ὅ,τι ἠδυνάμην νὰ ἀναμνησθῶ ἐξ ὅσων ἠδύνατο νὰ ἀποδείξουν τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του καὶ τὴν εὐημερίαν της· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἵνα τοῦ εἴπω οὔτε μίαν λέξιν περὶ τῆς καταχθονίου ἐκείνης ἀνταρσίας!

«Τὰ ἤκουσε μὲ ἀνοικτὸν στόμα καὶ τὰ ἀπήλαυσεν ὅσον δὲν δύναμαι νὰ σοὶ εἴπω. Ἀπέβη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σιωπηλὸς καὶ ὅμως οὐδέποτε ἐσκέφθην ὅτι εἶχε κουρασθῇ ἢ ἀποκάμει. Τοῦ ἔδωσα ποτήριον ὕδατος, ἀλλὰ μόλις

ἔδαψε τὰ χείλη του καὶ μοὶ εἶπε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶ. Ἔπειτα μὲ παρεκάλεσε νὰ φέρω τὸ πρεσβυτεριανὸν Προσευχητάριον, τὸ ὁποῖον ἔκειτο πλησίον καὶ εἶπε μετὰ μειδιάματος, ὅτι θὰ τὸ ἤνοιγεν εἰς τὴν κατάλληλον σελίδα, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σελίδος ὑπῆρχε διπλοῦν ἐρυθρὸν σημεῖον. Ἐγονυπέτησα καὶ ἀνέγνωσα καὶ ἐκεῖνος ἐπανέλαβε μετ' ἐμοῦ : «Εὐχαριστοῦμέν σε, Θεὲ, εὐσπλαγχνε δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν Πατρίδα, ὅτι παρὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν παραβάσεις τῶν ἁγίων Σου νόμων ἐν ἀπέστρεψας ἀφ' ἡμῶν τὸ θαυμαστὸν ἔλεός Σου» καὶ οὕτω μέχρι τοῦ τέλους τῆς προσευχῆς. Ἔπειτα ἔστρεψε εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ ἀνέγνωσα τὰς οἰκειοτέρας ἐμοὶ λέξεις, «Ἱκετεύομέν Σε ἐξ ὅλης καρδίας, ἵνα σκέπῃς καὶ φυλάττῃς τὸν δοῦλον Σου, τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ πάσας τὰς Ἀρχὰς—καὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς Ἐπισκοπιανῆς προσευχῆς. «Δάνφορθ, εἶπεν, ἔχω ἐπαναλάβει τὰς προσευχὰς ταύτας ἐπὶ πεντήκοντα ἓξ ἔτη ἡμέραν καὶ νύκτα». Καὶ ἔπειτα εἶπεν, ὅτι ἤθελε νὰ κοιμηθῇ. Μὲ ἔνευσε νὰ κλίνω πρὸς αὐτὸν, μὲ ἐφίλησε καὶ εἶπε: «Διερεύνησον τὴν Ἁγίαν Γραφήν μου, Δάνφορθ, ὅταν ἀποθάνω». Καὶ ἀπῆλθον.

«Ἀλλὰ δὲν ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ τέλος του. Ἐφρόνουν ὅτι ἦτο κουρασμένος καὶ θὰ κοιμᾶτο. Ἐγνώριζον ὅτι τὸν εἶχε καταλάβει ἡ εὐτυχία καὶ ἤθελον νὰ τὸν ἀφήσω μόνον.

«Μετὰ μίαν ὅμως ὥραν, ὅτε ὁ ἰατρὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτωνίσκον, εὗρεν ὅτι ὁ Νόλαν εἶχεν ἀφήσει τὴν τελευταίαν πνοὴν μειδιῶν. Ἐκφάτει κάτι τι σφικτὰ εἰς τὰ χείλη του. Ἦτο τὸ εἰς τὸν πατέρα του ἀήκον σῆμα τοῦ τάγματος τῆς Στινσιννάτης. Διερευνήσαμεν τὴν Ἱερὰν Βίβλον του καὶ εὕρομεν ἐκεῖ φύλλον χάρτου εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχε σημειώσει τὸ χωρίον:

«Νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου· διὸ καὶ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν.»

«Ἐπὶ δὲ τοῦ φύλλου τοῦ χάρτου εἶχε γράψει :

«Θάψετέ με εἰς τὴν θάλασσαν. Λύτη ὑπῆρξεν ἡ πατρίς μου καὶ τὴν ἀγαπῶ. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐγείρῃ τις ἀναμνηστικὴν στήλην ἐν τῷ Φρουρίῳ Ἄδαμς ἢ ἐν τῇ Ὀρλεάνῃ διὰ νὰ μὴ εἶναι τὸ αἴσχός μου περισσότερον παρ' ὅσον ὤφειλον νὰ τὸ φέρω ; Ἂς γράψῃ ἐπ' αὐτῆς :—

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΟΛΑΝ

"Ὑπολοχαγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

"Ἠγάπησε τὴν πατρίδα του ὅσον οὐδεὶς ἄλλος
ἠγάπησεν αὐτήν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπέβη
ὀλιγώτερον ἄξιος αὐτῆς.„

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σελὶς 19—Θρῦλοι ὅτι ἔφερε ρανίδας Ἑλληνικοῦ αἵματος. Ἰδὲ Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ὑπὸ Ἀδόλφου Θιέρσου, Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἰδοὺ τὶ λέγει περὶ τούτου ὁ ἡμέτερος Ἀλέξανδρος Σοῦτσος εἴς τι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ ποιημάτων πρὸς τὴν Ἑλλάδα:

«Διετήρει αἵματός Σου
εἰς τὰς φλέβας του ρανίδα
ὁ Κορσικανὸς ὁ ἔχων
τὸν Ταΰγετον πατρίδα.

.....

Ὁ εἰς μίαν μόνην ὥραν
τὴν γῆν παίξας—τὴν γῆν χάσας
εἰς τοῦ Βατερλῶ τὴν χώραν.»

Σελὶς 24—Φίλιππος Νόλαν. Εἷς ἓν διήγημα τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πραγμάτων πρὸς ἃ ὁ συγγραφεὺς ἔχει νὰ ἀσχοληθῇ. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῆς ἀνὰ χεῖρας διηγήσεως ἔπρεπε νὰ εἶναι οἰκεῖον εἰς τὰς Νοτιοδυτικὰς Πολιτείας, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μπέρρ. Ὁ Hale πρὸς τοῦτο ἀνεπόλησε τολμηρὸν Ἀμερικανόν, φονευθέντα ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν ἐν Τέξας. Τὸ ἐπίθετον τούτου ἦτο Νόλαν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὄνομα διέφευγεν ἐκ τῆς μνήμης τοῦ συγγραφέως. Καλῇ τῇ πίστει ὑπέθεσεν ὁ Hale ὅτι ὁ πραγματικὸς οὗτος Νόλαν ἐκαλεῖτο Στέφανος καὶ ἐξ αὐτοῦ ὠνόμασε τὸν μυστηριώδη ἥρωά του Φίλιππον Νόλαν, τὸν ὁποῖον ἔπλασεν ἔτι ὡς ἀδελφὸν τοῦ πρώτου. Εἶχε δὲ, ὡς ἔγραψέ που, ἰσχυροὺς διὰ τὸ ὄνομα τοῦτο λόγους. Εἷς τούτων εἶναι ὅτι Στέφανος καὶ Φίλιππος εἶναι ἀμφότεροι ἀπόστολοι, ἡ δὲ μήτηρ, ἥτις ἤθελε καλέσει τὸν ἕνα υἱόν της Στέφανον, πιθανῶς θὰ ἔλεγε τὸν ἕτερον Φίλιππον. Ἀλλὰ τὰ πράγματα διέψευσαν ὅλας τὰς ὑποθέσεις ταύτας, διότι ὡς ἀργότερον ἀπεδείχθη, καὶ ὁ πραγματικὸς Νόλαν ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου.

Σελὶς 24—«Σιδηρᾶ Προσωπίς». Μυστηριώδες πολιτικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐκρατεῖτο ἐν Βαστίλλῃ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας Λουδοβίκου XIV καὶ τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε σιδηρᾶν προσωπίδα.

Σελὶς 35—Ἓν ἐθνικὸν μνῆμα..... Πανταχοῦ δυστυχὼς ἡ Ἑλληνικὴ πατρὶς ὑπέστη καίρια πλήγματα ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν τέκνων της διὰ τῆς ἀφορμοιώσεως ἰδίᾳ μετὰ ξένων. Τὰ αὐτὰ δύνανται νὰ ἀναγραφῶσιν οὐχὶ μόνον περὶ τῆς παροικίας τοῦ Chapelle Grecque τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Νέας Σμύρνης τῆς Φλωρίδος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν παροικιῶν τοῦ Βουκουρεστίου, Σουλινᾶ, Ἰασίου, Βουρλατίου, Βασσαραβίας, Κραϊόβας, Κροατίας, Οὐγγαρίας καὶ τόσων ἄλλων ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ρωσσίᾳ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ.

Σελὶς 50—Ἓξ χιλιάδες Ἀμερικανῶν, ὡς εἶπεν ὁ φιλέλλην πρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν George Horton, ἐπισκέπτονται καθ' ἕκαστον θέρος τὰς Ἀθήνας.

Σελὶς 51—Ἡ γεωγραφικὴ θέσις ἐφ' ἧς ὁρίζεται ἡ «Ἀνατολὴ», ἐν ᾗ ἀπέθανεν ὁ Νόλαν, ἀναλογεῖ μὲ κορυφήν τινα τῶν Ἄνδεων, ἀπεράντου ὀροσειρᾶς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

Σελὶς 51—Φρονῶ. Ὑποτίθεται ὅτι ἀπόμαχος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν Φρειδερίκος Ἴνγκαμ καλούμενος διηγεῖται τὰ κατὰ τὸν Νόλαν.

Σελὶς 51—Ὀλίγοι ἀναγνῶσται..... παρετήρησαν. Ἀληθῶς οὐδεὶς ἀνέγνωσέ ποτε τοιαύτην νεκρολογίαν ἐν τῷ «Κήρυκι», διότι οὐδέποτε ἐδημοσιεύθη. Ὁ συγγραφεὺς ἐν τούτοις συνήντησε περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, ἅτινα ἐπεβεβαίουν, ὅτι πράγματι ἀνέγνωσαν ταύτην. Μέχρι τοσούτου βαθμοῦ σφάλλει ἡ ἀνθρωπίνη μνήμη! So fallible is the human memory!

Σελὶς 51—Ἀνατολή. Μονάκροτον τοῦ Ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, τὸ ὁποῖον ἀπωλέσθη κατὰ τὸ 1860, ἐν ᾧ ἔπλεε πρὸς τὴν Κεντρώαν Ἀμερικήν. Οὐδεμία λεπτομέρεια περὶ τοῦ ναυαγίου τοῦ πλοίου τούτου ἐγνώσθη ποτέ, μόνον νησιῶταί τινες ἀνεῦρον ἕνα σκῶρ αὐτοῦ. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ

1904 ἐξερευνητικὴ ἐπιτροπὴ διηρεύνησε δι' ὑφάλους ἢ νησίδας ἐφ' ὧν ἴσως ἡ «Ἀνατολὴ» προσήραξεν. Δὲν εὑρέθησαν ὅμως ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Σελὶς 52—Μάδισον. James Madison, Πρόεδρος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἀπὸ τῆς 4ης Μαρτίου 1809 μέχρι τῆς 4ης Μαρτίου 1817.

Σελὶς 53—Ρός. Διοικητὴς Ἀγγλικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος, κατὰ τὸ 1814 ἢ ὀλίγον βραδύτερον πυρπολήσας τὸ Καπιτώλιον καὶ τὰ δημόσια κτίρια τῆς Οὐάσιγκτων.

Σελὶς 53—Τόκερ καὶ Γῶτσονς. Ἐπώνυμα ἐπιφανῶν Ἀμερικανῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἰδίᾳ.

Σελὶς 53—Κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ὁ συγγραφεὺς ὑπαινίσσεται τὸν κατὰ τὸ 1812—1814 βραχῆ πόλεμον τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

Σελὶς 53—Ἕνα τῶν Κράουνσιελδς. Πιθανῶς ὁ Benjamin Crownshield, ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἀπὸ τὸ 1814—1818.

Σελὶς 53—Non mi ricordo. Κατὰ τὴν δίκην τῆς βασιλίσσης Καρολίνας εἷς τῶν μαρτύρων ἦτο Ἰταλός τις ὑπηρέτης ἐπὶ μακρὸν παραμείνας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Αὐλῆς. Ὁσάκις δὲ οὗτος ἐφέρετο εἰς ἀμήχανον θέσιν ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ δικαστοῦ ἡ ἀπάντησίς του ἦτο: «Non mi ricordo» «δὲν ἐνθυμοῦμαι» καὶ ἡ φράσις αὕτη περιῆλθεν εἰς τὸ νὰ εἰκονίζῃ μνήμην ἀνθρώπου, ὅστις προσφόρως προσποιεῖται ἄγνοιαν.

Σελὶς 55—Ζέφερσον. Thomas Jefferson. Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπὸ τὸ 1801—1809.

Σελὶς 55—Οἶκος τῆς Βιργινίας. Οἱ πρῶτοι πέντε Πρόεδροι τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας κατήγοντο ἐκ Βιργινίας πλὴν τοῦ John Adams.

Σελὶς 56—Μόργκαν. Εἰκονικὸν πρόσωπον.

Σελὶς 57—Γεώργιος Οὐάσιγκτων. Δημιουργὸς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ πρῶτος Πρόεδρος αὐτῶν. Ὁ Οὐάσιγκτων παρέσχε πολυτιμοτάτας εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

ὑπηρεσίας ἢ ὀρθότερον ὑπῆρξε ὁ πατὴρ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Συνιστᾶται θερμῶς ἡ μελέτη τῆς ὅλης βιογραφίας τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Χάριν τοῦ μικροῦ Ἑλληνόπαιδος ἀναφέρω μόνον ἓν χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ «Κιγκινάτου τούτου τῆς Δύσεως» καθ' ὃ φέρεται, ὅτι ἀπέκοψεν οὗτος διὰ μικροῦ πελέκεως τὴν μόνην ἐν τῷ κήπῳ τοῦ πατρός του ὑπάρχουσαν μηλέαν. Ὁ μικρὸς Γεώργιος Οὐάσιγκτων, ὅστις προώριστο μίαν ἡμέραν νὰ γείνῃ μυθικὸς ἥρως τῆς χώρας του, δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἐνοχήν του, ἀλλ' εὐθαρσῶς εἶπε: «Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἓν ψεῦδος» (I can not tell a lie). Τίς ἐκ τῶν κατ' ἰδίαν ἐξεταζόντων ἑαυτοὺς Ἑλληνοπαίδων δὲν δύναται νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τούτου τί πρὸς ὕφανσιν πραγματικοῦ χαρακτῆρος;

Σελὶς 57—Βέρα—Κρούζ. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ.

Σελὶς 58—Βένεδικτ Ἄρνολδ. Ἐπιφανὴς ἀξιωματικὸς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ τελευταῖον καταστὰς προδότης. Ὁ Ἄρνολδ μετενόησε πικρῶς, ὡς ὤφειλε, διὰ τὴν προδοσίαν του, θνήσκων δὲ εἶπε: «Let me die in this old uniform in which I fought my battles. May God forgive me for ever putting on any other.»

Σελὶς 61—Ὁ Τίνγκη ἢ Σώ. Ναυτικὰ ὀνόματα.

Σελὶς 65—Παραγουάη. Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

Σελὶς 66—Κάνιγγ. Ὁ George Canning ἐγεννήθη ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸ 1770. Ὁ συγγραφεὺς ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὰς ἀγορεύσεις τοῦ δεινοῦ τούτου ῥήτορος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ βραδύτερον ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ Κάνιγγ, ὡς γνωστόν, ἐπὶ πενταετίαν διηύθυνε τὰς τύχας τῆς πατρίδος του καὶ παρέσχε τῇ Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Σελὶς 66—«Ἡ Ὠδὴ τοῦ τελευταίου Ραψῳδοῦ». (Lay of the Last Minstrel τοῦ Walter Scott). Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Γῶλτερ Σκὼττ, τοῦ περιφανοῦς ποιητοῦ τῆς «Κυρίας τῆς Λίμνης», φαίνεται εἰς ὅλα τὰ ἔργα τοῦ

Edward E. Hale. «Ἡ Ὠδὴ τοῦ Τελευταίου Ραψῳδοῦ» ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1805, παρίσταται δὲ ἐν αὐτῇ ὅλη ἡ ρωμαντικότης καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα ἐπεκράτουν εἰς τοὺς ραψῳδοῦς τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας. Ἡ πρωτότυπος ἁπλότης τῆς ἀρχαϊζούσης Ἀγγλικῆς ποιήσεως καὶ ὅλη ἡ χάρις τῆς νεωτέρας εὕρηνται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις ἀνάγεται εἰς τὴν δεκάτην ἕκτην ἑκατονταετηρίδα. Τὸ ὅλον ποίημα φέρεται ὡσεὶ ἀπὸ τὸ στόμα ἀρχαίου ραψῳδοῦ, τοῦ τελευταίου τῆς φυλῆς καὶ διαιρεῖται εἰς ἓξ ραψῳδίας. Ὁ ἀτυχής μας Νόλαν ἔτυχε νὰ ἀναγνώσῃ ἐκ τῆς πέμπτης ραψῳδίας, τῆς ὁποίας ἡ ὅλη σχετικὴ παράγραφος ἔχει οὕτω :

Breathes there the man, with soul so dead,
Who never to himself hath said,
This is my own, my native land !
Whose heart hath ne'er within him burn'd,
As home his footsteps he hath turn'd
From wandering on a foreign strand?
If such there breathe, go, mark him well !
For him no minstrel raptures swell;
High though his titles, proud his name,
Boundless his wealth as wish can claim,—
Despite those titles, power, and pelf,
The wretch, concentred all in self,
Living, shall forfeit fair renown,
And, doubly dying, shall go down
To the vile dust, from whence he sprung,
Unwept, unhonour'd, and unsung.

O Caledonia ! stern and wild,
Meet nurse for a poetic child !
Land of brown heath and shaggy wood;
Land of the mountain and the flood.

Ἤτοι

Ξεσέρνει μιὰ νεκρὴ καρδιὰ μὲς τὲς χαρὲς τοῦ κόσμου
Ὅποιος δὲν μπόρεσέ ποτε νὰ ἴδῃ στὸν ἑαυτόν του
Νάτη ἡ γλυκεία πατρίδα μου κι αὐτοῦ ποὺ ἐκατοφῶς μου,
Αὐτὴ εἶναι παγερὴ καρδιὰ, καρδιὰ κἄποιου προδότου
Π' ἀφ' οὗ περάσῃ μιὰ ζωὴ πολὺν καιρὸ 'ς τὰ ξένα,
Γυρίζει πίσω σπῆτί του, χωρὶς παλιό κανένα!
Ἂν τέτοιος ξῇ, σημείωστε πῶς ποιητὴ δὲν θ' ἀΰρη
Νὰ ψάλῃ τέτοια ὕπαρξι, δυστυχισμένη, μαύρη.
Ἀλλ' οὔτε καὶ ἀνθρώπινη ζωὴ δὲν εἶνε τούτη,
Κι ἂν ἔχῃ ὄνομα τρανὸ, τίτλους, μεγάλα πλούτη,
Μ' ὅλα τὰ πλούτη, τ' ὄνομα καὶ τὸν ψωροχρυσό του,
Ὁ δόλιος ὅλα 'σύναξεν εἰς τὸν ἐγωϊσμό του
Καὶ καταστρέφ' ἐν ὅσῳ ζῇ καὶ τὴν ὑπόληψίν του
Κι' ἅμα πεθάνῃ δύο φορὲς ξεφεύγει κ' ἡ ψυχή του.
Ἡ γῆ δὲ π' τὸν ἐγέννησε, αὐτὴ ἡ γῆς τὸν τρώγει
Δίχως τιμὲς καὶ δάκρυα καὶ δίχως μυριολόγι.

.....

Σελὶς 66—Τ ρ ι κ υ μ ί α. (Tempest). Ἓν τῶν τελειοτέρων ἔργων τοῦ Σαικσπείρου, ἐν ᾧ τὸ δραματικὸν καὶ τὸ ἀλλόκοτον συνενοῦνται μεθ' ὑψίστης χάριτος.

Σελὶς 67—Β ε ρ μ ο ῦ δ α ι. Νησοσυστὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ Β. Δ. τῶν Ἀντιλλῶν ἀποτελοῦσα στρατηγικὴν θέσιν μεγάλης ἀξίας. Ἤδη ἀνήκει εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Σελὶς 68— Λ ό γ ο ι τ ο ῦ Φ λ έ σ ι ε ρ. Flechier ξεινὸς Γάλλος ἱεροκήρυξ.

Σελὶς 69—Γ ο υ ί ν δ γ α ρ δ. Νῆσοι τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν.

Σελὶς 70—Γ ὼ ρ ρ ε ν (Warren). Ὄνομα μικροῦ πλοίου τῶν Ἰνδιῶν. Πολιτειῶν. Δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον ἐπέτυχον νὰ τηρήσω τὸ σχετικῶς πρὸς τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουσιν αἱ κυρίαι, ὡραῖον λογοπαίγνιον τοῦ συγγραφέως.

Σελὶς 71—Κ υ ρ ί α Χ ά μ ι λ τ ο ν (Emma Lady 1761—1815). Ἐπιφανὴς Ἀγγλὶς, ἐρωμένη τοῦ βουλευτοῦ Καρό-

λου Κρέβιλ ὑπ' αὐτοῦ παραχωρηθεῖσα (argent comptant) εἰς τὸν θεῖόν του Γουλλιέλμον Χάμιλτον, πρεσβευτὴν ἐν Νεαπόλει. Λύτὸς ὁ Νέλσων, ὁ ἥρως τοῦ Τράφαλγκαρ ἠσθάνθη ἀκατάσχετον πρὸς αὐτὴν ἔρωτα, ὅτε διετέλει πρὸς φρούρησιν τῶν ἀκτῶν τῆς Νεαπόλεως. Ἡ κυρία Χάμιλτον ἐκτάκτως ὡραία, μουσοτροφὴς, διαχυτικὴ καὶ ἀοιδὸς ἐθεωρεῖτο δικαίως ἐν Νεαπόλει ὡς ἀπαραίτητον κόσμημα εἰς πᾶσαν ἀριστοκρατικὴν συναναστροφήν.

Σελὶς 74—«Ἰουνίου» (Junius). Τεσσαράκοντα τέσσαρες πολιτικαὶ ἐπιστολαὶ δημοσιευθεῖσαι κατὰ τὸ 1769—1772 καὶ τῶν ὁποίων ἀγνοεῖται ὁ συγγραφεύς.

Σελὶς 75—Κατὰ θάλασσαν μονομαχίας. Τοιαῦται συρράξεις ἐξ ἑνὸς Ἀμερικανικοῦ καὶ ἑνὸς Ἀγγλικοῦ πλοίου συνέβησαν πολλαὶ κατὰ τὸ 1812—1814, ὡσάσαι ὑπερτάτην φήμην εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Ναυτικόν.

Σελὶς 77—Πόρτερ. Ὁ πλοίαρχος Πόρτερ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιφανεστάτου Ἀμερικανοῦ ναυάρχου Πόρτερ, ὅστις διηύθυνε τὸν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ στόλον τῆς Συμπολιτείας, ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον ἐγράφετο.

Σελὶς 83—Βὲλ ἔλ ζερίδ. Ἀραβικὴ λέξις = Χώρα Φοινίκων· πρὸς μιᾶς ἑκατονταετηρίδος ὡρίζετο δι' αὐτῆς ἡ σημερινὴ Ἀλγερία καὶ κάπως ἀορίστως μέρη τῆς ἀρχαίας Νουμηδίας. Σήμερον γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως Βὲλ ἔλ ζερὶδ πρὸς ὁρισμὸν χώρας λίαν ἀπομεμακρυσμένης καὶ κεκαλυμμένης διὰ μυθικοῦ πως πέπλου.

Σελὶς 83—Φερνάνδο Πῶ. Νῆσος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γουϊνέας. Ἀρχαία ἱσπανικὴ κτῆσις.

Σελὶς 91—Λά-Πλάτα. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας.

Σελὶς 91—Μπουένος Ἄϋρες. Πρωτεύουσα τῆς Ἀργεντινῆς.

Σελὶς 92—Ἔχετε ἴδει.....

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Ἴνγκαμ εἶναι ὅλως ἄσχετος καὶ ἐπενοήθη σκοπίμως ὑπὸ αὐτοῦ, ἵνα ἀπομακρύνῃ τὰς

σκέψεις τοῦ Νόλαν περὶ τοῦ Τέξας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποσπασθῆ τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἦτο, ὡς καὶ ἤδη εἶνε, μέρος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.

Σελὶς 95—Ἡ Διάστερος (stars and stripes). Τὴν σημαίαν ταύτην υἱοθέτησεν τὸ ἐθνοσυμβούλιον τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας κατὰ τὴν 14ην Ἰουνίου 1777. Ἕκαστος ἐπὶ τῆς σημαίας ταύτης ἀστὴρ συμβολίζει καὶ μίαν πολιτείαν (state)· ἤδη ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσι 47 ἀστέρες.

Σελὶς 96—Ἐπιτυχὼν Μπέρρ. Ὑπάρχουσι θρῦλοι ὅτι ὁ Μπὲρρ ἐσκόπει νὰ δημιουργήσῃ ἀνεξάρτητον πολιτείαν εἰς τὰ Νοτιοδυτικὰ μέρη τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.

Σελὶς 97—«Τσεζαπήκ». Ἀμερικανικὸν δίκροτον ἡττηθὲν κατὰ τὸ 1807 ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ πλοίου «Λέοπαρδ». Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Τσεζαπὴκ» Μπάρρον εἰσήχθη εἰς δίκην, διότι εἶχεν ἀμελήσει τῆς προπαρασκευῆς τοῦ πλοίου καὶ ἀπελύθη τῶν τάξεων τοῦ ναυτικοῦ ἐπὶ πενταετίαν.

Σελὶς 97—Μοὶ διηγήθη πῶς ὁ ἐξάδελφός του ἀπέθανεν ἐκεῖ. Νεαροὶ συγγραφεῖς ἴσως παρατηρήσωσιν, ὅτι ὁ Νόλαν ὁτὲ μὲν καλεῖται ἀδελφὸς, ὁτὲ δὲ ἐξάδελφος τοῦ πραγματικοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ μία τῶν μικρῶν παραδρομῶν εἰς ἃς εὐκόλως ὁ ἀπόμαχος ἀξιωματικὸς Ἰνγκαμ θὰ περιέπιπτεν, ὡς μὴ ἀποβλέπων εἰς ἐπουσιώδεις λεπτομερείας.

Σελὶς 98—Γουὲστ Πόϊντ Ν. Υ. Ὀχυρὸν φρούριον ἐν ᾧ λειτουργεῖ ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῆς Συμπολιτείας.

Σελὶς 99—Γέρων Ἄβη (1809—1865). Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ ὁ λατρευτὸς Πρόεδρος τῆς Συμπολιτείας καὶ ἐλευθερωτὴς τῶν Μαύρων, Ἀβραὰμ Λίγκολν. Ἡ βιογραφία τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὅστις ἀνεδείχθη ἐκ τῶν σπλάχνων τοῦ λαοῦ, δεικνύει πρακτικώτατα τὶ δύναται πᾶσα ἰσχυρὰ καὶ εὐγενὴς θέλησις νὰ κατορθώσῃ. Ἐνθυμοῦμαι τὶ μὲ ἐδίδασκε ὁ σεβαστός μοι καθηγητὴς Louis Giroux περὶ τῆς πατρικῆς οἰκίας τοῦ Λίγκολν. «Ἐστερεῖτο, ἔλεγε, αὕτη δαπέδου καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἐκαίοντο πρὸς θέρμανσιν δάδες καὶ ξύλα. Καὶ ὅμως ἡ πενιχρὰ αὕτη οἰκία, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Λίγκολν, ἤτις

μᾶς δίδει πληρεστάτην ἰδέαν τῆς ἁπλοϊκωτάτης ἀρχαίας ἑλληνικῆς αἰθούσης (αἴθειν), δικαιοῦται νὰ θεωρῆται ἱερὸν λατρείας τοῦ 'Αμερικανικοῦ λαοῦ». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀπονώτερον διαφαίνεται, διατὶ ὁ συγγραφεὺς σχετικῶς πρὸς τὸν Λίγκολν, θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωός του τὸ ἀξίωμα τοῦ Ματσίνη.

Σελὶς 99—Σ μ ι θ σ ώ ν ι α ν (institute). Περιφανὲς μουσεῖον τῆς Οὐάσιγκτων μὲ θαυμασίας συλλογάς.

Σελὶς 99—Β ε ν ι α μ ὶ ν Λ ί ν γ κ ο λ ν. (1733—1810). Ὑποστράτηγος ἐν τῇ ἐθνοφρουρᾷ τῆς Μασσαχουσέτης.

Σελὶς 99—Κ ρ ά ο υ φ ο ρ δ. Ὄνομα 'Αμερικανοῦ γλύπτου, γνωστοῦ ἰδίως διὰ τὰ ἱστορικὰ καὶ ἀλληγορικὰ αὐτοῦ ἔργα.

Σελὶς 99—Γ κ ρ ή ν ο υ. Ὁ ἐπιφανέστατος τῶν 'Αμερικανῶν γλυπτῶν.

Σελὶς 99—Τ ά γ μ α τ ῆ ς Σ ι ν σ ι ν ν ά τ η ς. Συνεστήθη κατὰ τὸ 1783. Τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τούτου ἀποκλειστικῶς ἀπενέμετο εἰς ἀξιωματικούς, οἵτινες εἶχον μερισθῆ τοὺς αὐτοὺς κινδύνους καὶ τὰς αὐτὰς περιπετείας καὶ στερήσεις

Σελὶς 101—Μ ν η μ ε ῖ ο ν. Οὐδεὶς ἤγειρεν ἔτι τὸ μνημεῖον τοῦτο.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῇ 68ῃ σελίδι παρελείφθη ὁ στίχος:

«Ὁ δόλιος ὅλα 'σύναξεν εἰς τὸν ἐγωϊσμό του»

καίτοι εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Νόλαν ἀνέγνωσε καὶ τοῦτον καὶ τότε ἀπέκαμε πλέον.

Τὰ λοιπὰ τυπογραφικὰ λάθη ἀφίενται εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου.

Σελὶς 89. Περὶ τῶν ἐν 'Αμερικῇ ἡμετέρων Βράγκ, Βωρεγκὰρδ, Μούρη καὶ Μπάρρον θὰ πραγματευθῶ εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Hale κριτικός τις ἐπάγεται εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Ἐπιθεωρήσεων» (Review of Reviews) τὰ ἑπόμενα: «The man without a Country» demonstrated that America had a short story writer of the first rank» ὁ «Ἄπατρις» ἀπέδειξεν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἔχει διηγηματογράφον πρώτης τάξεως.

Εἰς τὸ πολύτομον ἔργον «Βιβλιοθήκη τῆς ἀρίστης ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Φιλολογίας» (Library of the world's best Literature ancient and modern) εἰς ἣν ἔχει θησαυρισθῆ πᾶν ἀριστοτέχνημα τῆς καθ' ὅλου φιλολογίας, ἐπεφυλάχθη ἰδιαιτέρα διὰ τὸν «Ἄπατριδα» γωνία. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο φέρονται τὰ ἐξῆς περὶ τῆς γοητείας, τῆς ἠθικῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς φιλοπατρίας τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀπετόλμησα νὰ μεταφράσω, μὴ ἀναμετρήσας καλῶς τὰς σμικράς μου δυνάμεις «But over and above its literary fascination, «The man without a Country» is surcharged with ethical significance. It is a beautiful allegory, showing the dire results of a momentary and heedless lapse from patriotism, and so preaching love of country' it develops a lively sense of what it is te have a country to fight for, a land to love».

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως τὸ ἐξῆς ἐν τῷ «Ἄπατριδι». Ἡ λέξις Πατρὶς, ἥτις ἐγκλείει τὸν πρὸς τὸν πατέρα σεβασμὸν διὰ τῆς ῥίζης της καὶ τὴν πρὸς τὴν μητέρα λατρείαν διὰ τοῦ γένους της, ἐπαναλαμβάνεται εἰς πᾶσαν σχεδὸν σελίδα τοῦ μικροῦ τούτου ἀριστουργήματος τοῦ πολλοῦ Hale. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ θεία αὕτη λέξις ὡς γλυκὺ φάσμα καρτερίας καὶ ἐμψυχώσεως ἐπανέρχεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου τοῦ «Ἀπάτριδος» καθὼς ἡ λέξις αἱματηρὸς (bloody) ἐπαναλαμβάνεται καὶ διήκει ὡς ἐρυθρὸν νῆμα εἰς τὸ τελειότατον δρᾶμα τοῦ Σαικσπείρου τὸν «Μάκβεθ».

Καὶ διὰ τὴν πατρίδα ἐκείνην, ἥτις πρώτη συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας· διὰ τὴν πατρίδα, ἥτις ἤνοιξε τὰ στήθη της καὶ ἐφύλαξεν εἰς ταῦτα ὡς καὶ εἰς τοὺς βυθούς της ἀκόμη τόσα μνημεῖα τῆς δόξης της, ἵνα ὅτ' αὐτῶν παραδώσῃ εἰς ἡμᾶς, τὰ ταπεινὰ τέκνα της ἰσχὺν μεγαλειτέραν τῶν βραχιόνων μας· διὰ τὴν πατρίδα ἐκείνην τῆς ὁποίας τὰς ὡραίας ἡμέρας καὶ ὁ Χριστὸς ἀνεπόλει ποτὲ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν ὁ Βύρων καὶ τόσοι ἄλλοι ἠγάπησαν περισσότερον τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος καὶ ἐξηλλήνισαν τὰ ὀνόματά των· διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅτ' ἦν ὁ Ἰταλὸς ἥρως Δάνια ἀνερώνησεν ἐν Πέτρᾳ: «ἐπεθύμουν, ἐὰν ἐπιζήσω, νὰ γίνω Γραικὸς πολίτης τῆς χώρας ταύτης» ἡμεῖς οἱ εἰς τὴν ξένην Ἕλληνες ἂς μὴ λησμονῶμεν τὸν ὅρκον, τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς Ματσοῦκας ἔγραψεν:

Ὀρκίζομαι νὰ μὴ σὲ λησμονήσω
Ποτέ, ποτέ, Πατρίδα μου γλυκειὰ
Κι' ἂν μακρυά σου, θὰ γυρίσω
Μόλις μὲ κράξῃς ἀπ' τὴν ξενητειά.

Δὲ σὲ ξεχνῶ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου
Ὅπου κι' ἂν πάω ἐσένα ἔχω στὸ νοῦ
Καὶ κλείω μεσ' τὴν καρδιά μου
Κι' ἔχω 'μπρός μου
Ἕνα κομμάτι τοῦ γαλάζιού σου οὐρανοῦ.

Χύνω γιὰ Σέ, γιὰ Σέ, τὸν ἵδρωτά μου
Τοὺς πόνους καὶ τὰ βάσαν' ἀψηφῶ
Μὲ μιὰν ἐλπίδα στ' ἄγια χώματά μου
Τὰ πατρικά, νὰ ζήσω, νὰ ταφῶ.

Χαῖρε Πατρίδα, χαῖρε, σὰ γυρίσω
Θὰ ἰδῇς τί θὰ σοῦ φέρῃ ἡ ξενητειὰ
Ἕνα παιδάκι παίρνει, στέλνει πίσω
Ἑλληνικὴ μεγάλη μιὰ καρδιά.

LRB D 18

LIBRARY OF CONGRESS
0 016 117 443 9